

---

*Tuturor celor care au contribuit la realizarea
Memorialului de Război Mateiaș,
recunoștință istorică!*

**PETRE POPA. MEMORIALUL
DE RĂZBOI MATEIAȘ, VALEA MARE
PRAVĂȚ, CÂMPULUNG, ARGEȘ.**

Coperta I: Vedere generală (2009)
Coperta IV: Impresii despre Memorialul Mateiaș

Descriere CIP a Bibliotecii Naționale a României
POPA, PETRE
Memorialul de Război Mateiaș,
Valea Mare Pravăț, Câmpulung, Argeș .– Tipnaste:
Pitești, 2009
Bibliografie:
Index:
ISBN:

Redactor responsabil: Iulian **MARICA**
Tehnoredactor: Monica **ION**
Fotografii: Marius **MOTREANU**
Lector: Bianca **MOTREANU**
Scanări: Traian **BRÎNARU**, Dan **BUCȘAN**
Reproduceri: Ion **PĂTRU**, Cătălin **TUDOR**
Consilier editorial: drd. Doru Gabriel **STAN**

Toate drepturile aparțin autorului.

Prof. univ. dr. PETRE POPA

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

VALEA MARE PRAVĂȚ
CÂMPULUNG
ARGEȘ

Editura TIPNASTE

PITEȘTI, 2009

DE ACELAȘI AUTOR (selectiv):

- **Argeș. Cartea eroilor** (coordonator), Tipografia Argeș, Pitești, 1984;
  - **Pitești: Ghid de oraș** (în colaborare), Editura Sport-Turism, București, 1985;
  - **Istoria municipiului Pitești** (în colaborare), Editura Academiei Române, București, 1988;
  - **Istoria economiei naționale a României (I)**, Editura Universității din Pitești, Pitești, 1999, 2001, 2003;
  - **China. Sensuri istorice**, Editura Paralela 45, Pitești, 2000;
  - **Ion Ionescu de la Brad. Enciclopedist român**, Editura Enciclopedică, București, 2000;
  - **Permanențe istoriografice românești**, Editura Didactică și Pedagogică, București 2000;
  - **Istoriografie universală premodernă**, Editura Tipnaste, Pitești, 2001;
  - **Medalioane universitare. Dicționar** (coordonator), Editura Universității din Pitești, Pitești, 2002;
  - **Monografia Universității din Pitești**, Editura Universității din Pitești, Pitești, 2004;
  - **Administrație sistemică universală**, Editura Tipnaste, Pitești 2005, 2006, 2007;
  - **Evoluții istorice moderne universale (1618 – 1918), I, II**, Editura Universității din Pitești, 2006, 2007;
  - **Europa. Destin continental**, Editura Universității din Pitești, Pitești, 2006, 2007;
  - **Pitești 620. Memento** (în colaborare), Editura Paralela 45, Pitești, 2008;
  - **Statele Uniunii Europene. Sinteze istorice**, Editura Paralela 45, Pitești, 2009.
-

CUVÂNT ÎNAINTE

Muzeul Municipal din Câmpulung, importantă instituție de cultură, înființat în 1952, a devenit, treptat, posesorul unui portofoliu cu valoare incontestabilă, integrat patrimoniului național, etalat public prin secțiile: istorie, științele naturii, artă populară, artă plastică, memorială. Începând din 1977, s-a preluat, ca activitate distinctă, Mausoleul Mateiaș, edificat în 1928-1935, loc de reculegere în onoarea ostașilor români căzuți la datorie pe timpul confruntărilor militare din toamna anului 1916.

Datorită amplelor lucrări de reabilitare și extindere, aici s-a amenajat, în 1979-1984, actualul complex memorial de război, unul dintre cele mai importante ale României contemporane.

Unitatea pe care o conduc în calitate de director din 1973 s-a implicat efectiv în repararea, consolidarea și redefinirea acestui cunoscut monument. Astfel, imediat după seismul din 4 martie 1977, am inițiat, în scris, un demers către forurile administrative ale orașului Câmpulung, atrăgând insistent atenția asupra stării precare a mausoleului tradițional, aflat în pragul prăbușirii. Ca efect, în 1978, Consiliul urban, primar Manole Bivol (1977-1982), a întreprins măsuri speciale pentru salvarea monumentului, lucrări executate prin șantierele din zonă ale Antreprizei de Construcții Hidroenergetice Argeș.

După 1979, m-am aflat, constant, atât ca manager cultural, dar și ca istoric, în echipa care a adus Ansamblul

---

Mateiaș în ipostazele favorabile de astăzi. Dintre acestea amintesc: participarea la elaborarea tematicilor muzeale și pentru lucrările plastice, amenajarea expoziției de istorie și a dioramei, colectarea de donații publice, preluarea tunurilor de epocă din Garnizoana Târgoviște, primul ghidaj muzeal la inaugurare, gospodărirea cotidiană.

Asemenea preocupări, dar și multe altele, se regăsesc consemnate în paginile noului volum semnat de prof. univ. dr. Petre Popa, unul dintre oficialii și specialiștii angajați direct în redimensionarea Complexului Memorial Mateiaș. Conceput ca o cronică sugestivă a derulării evenimentelor și acțiunilor reliefate, actualul demers publicistic este mult îmbunătățit comparativ cu documentarele din 1984 și 1988. De altfel, autorul a exprimat disponibilități permanente privind promovarea imaginii acestui obiectiv, iar expozeul său tematic, prezentat la sesiunea științifică a instituției noastre din 2004, l-am publicat în *Revista de istorie a Muscelului* (2005).

Împlinirea unui sfert de veac de la evenimentul ce ocazionalizează apariția cărții, la care au contribuit inclusiv foști studenți și masteranzi pregătiți prin specializarea Istorie, Universitatea din Pitești, îmi conferă posibilitatea să aduc mulțumiri tuturor participanților la ridicarea Ansamblului Monumental Mateiaș, aflat la altitudinea de 822 de metri, pe Drumul Național Câmpulung-Bran-Brașov.

Vă invităm să-l vizitați!

Câmpulung, 25 octombrie 2009

Prof. univ. dr. Ștefan **TRÂMBACIU**
Director, Muzeul Municipal Câmpulung

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

INTRODUCERE

Elaborarea și editarea volumului nostru are ca punct de convergență ziua de 24 octombrie 2009, când s-a împlinit un sfert de veac de la inaugurarea oficială a *Complexului Memorial de Război Mateiaș*, edificat în localitatea Valea Mare Pravăț, județul Argeș, filială a Muzeului din Câmpulung. Demersul nostru nu *induce* conotații politice.

Privind retrospectiv, încerc un sentiment onorant, întrucât mă număr printre oficialii Argeșului care au contribuit, nemijlocit, în perioada 1979-1984, la redimensionarea tradiționalului mausoleu, construit în 1928-1935, devenit, ulterior, un reprezentativ ansamblu consacrat celebrării eroismului național. Paralel cu implicarea prin funcția de președinte al Comitetului Județean pentru Cultură Argeș (1979-1990), determinările personale, privind definirea Complexului Memorial de Război Mateiaș, au fost inclusiv de factură profesională, având obligația morală, ca istoric, să-mi alătur eforturile celorlalți specialiști în materie.

De aceea, pe măsură ce lucrările de reabilitare și extindere avansau, dar, mai ales, înainte de inaugurare, *echipa pentru Mateiaș* se afla într-o tensiune specială, dublată, bineînțeles, de claritatea dorințelor prestabilite. Emoția și rațiunea s-au contopit în avantajul promovării

PETRE POPA

---

ideii de patriotism autentic, convinși fiind că un asemenea moment nu se poate trăi decât o singură dată în viață. Acum, sâmbătă, 24 octombrie 2009, după 25 de ani de când, în ziua de miercuri, 24 octombrie 1984, s-a inaugurat Complexul Memorial Mateiaș, timp în care sentimentele majore naționale au devenit inclusiv europene, avem datoria să conservăm sensul moral de a fi urmașii celor ce s-au jertfit, în 1916, pe culoarul Bran – Dâmbovicioara – Rucăr – Dragoslavele – Valea Mare Pravăț – Câmpulung, pentru desăvârșirea unității statale.

În multe dintre acțiunile noastre *reparatorii*, dedicate venerării eroilor din etapa participării României la Primul Război Mondial (1916-1918), am adoptat decizii curajoase, suprapuse, exclusiv, scopurilor comunitare, contrare însă, uneori, *cutumelor* proprii anilor 1979-1984. De aceea, fără excepție, cei pe care îi întâlnesc și au participat la *acțiunea Mateiaș*, exprimă, constant, bucuria că ideile, faptele și contribuțiile lor materiale se regăsesc în originalul *memorial de război*, integrat sistemului bine conturat al monumentelor istorice și de arhitectură din România.

Ca sens universal, *mausoleele* datează din antichitatea clasică. Denumirea este o *eponimie*, reamintind numele regelui *Mausol* (377-353 î.Hr.), conducătorul *polisului* elen Halicarnas, reședința provinciei Caria. Pentru a-i venera faptele eroice, soția sa, Artemisa, care îl va urma la tron (353-351 î.Hr), inițiază construirea unui

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

monument special, având funcție dublă: mormânt și templu. Finalizat după patru ani, *Mausoleul de la Halicarnas* a fost distrus datorită campaniei asiatice a împăratului Alexandru Macedon (334 î.Hr.), mai multe *frize* sculptate păstrându-se astăzi la *British Museum* din Londra. Este considerat una dintre cele șapte minuni ale artei și arhitecturii timpurilor de mult apuse.

Deși a avut existență efemeră (349-334 î.Hr.), monumentul dedicat regelui *Mausol* a perpetuat ideea onorării, prin edificii speciale, a jertfei supreme, consacrate rezonanțelor cu valoare deosebită în istoria popoarelor. Așa, de exemplu, pe timpul Dinastiei Qin (221-206 î.Hr.), împăratul Chinei a dispus amenajarea unui *mausoleu* original, reprezentând replica statuară a numeroșilor săi militari și eroi, aflați la originea succeselor centralizării statale. Descoperit întâmplător, în 1974, *Mausoleul figurilor din argilă de la Xian* se află pe lista *UNESCO* pentru a deveni, probabil, cea de a opta minune a lumii antice.

Alte *mausolee* se găsesc în cunoscute state europene occidentale, reamintind momente cruciale naționale. Bunăoară, regele Franței, renumitul Ludovic XIV (1643-1715), pe timpul căruia s-au obținut victorii militare favorabile supremației continentale a *Hexagonului*, l-a determinat pe arhitectul Jules Hardouin-Mansart (1646-1708) să ridice, în Paris, *Domul invalizilor* (1693-1706). Peste ani (aprilie 1861), aici a fost depus și sarcofagul cu corpul neînsuflețit al cunoscutului împărat Napoleon I (1804 - 1814/1815).

Următoarele etape istorice, suprapuse, cu succes, modernității universale, au amplificat explicația *demnității*

eroice. Din atare unghi de vedere, *luminismul* și *romantismul* european, ori secolul *naționalismului*, doctrine aparținând veacurilor XVIII-XIX, cu aplicabilitate inclusiv pentru spațiile românești, au formulat o adevărată ideologie privind oportunitatea vitejiei în războaie și obligația publică a oficialităților de a-i venera pe cei decedați pe front sau în luptele de eliberare. Amintesc trei dintre numeroasele idei cardinale.

Astfel, într-una din aserțiunile sale, renumitul filosof francez, Charles de Secondat, baron de Montesquieu (1689-1755), ne îndeamnă: „*Numele celor care mor pentru patrie trebuie păstrate în temple și scrise în cărțile de aur, rămânând ca un izvor de glorie și de noblețe pentru generațiile următoare*”. Ulterior, gânditorul englez, Thomas Carlyle (1795-1881), atrăgea atenția asupra predestinării celor ce săvârșesc fapte supreme, consacrate victoriei cauzelor înalte și apropierii de divinitate. Devenea, prin opera *Eroii și cultul eroilor* (1841), adeptul personalităților *nimbice*. La rândul său, ilustrul savant român, Nicolae Iorga (1871-1940), referindu-se la interferența dintre civism și stindard, transmitea îndemnul: „*Când nația e în arme, să vedem permanent steagul Țării și steagul Țării să-l apărăm*”.

Constant, asemenea reflexii au devenit un adevărat *recviem*, fiind invocate atunci când s-a acționat pentru realizarea *Cărții eroilor* din Argeș-Muscel, ori se adoptau hotărârile privind noua fizionomie a edificiului de la Mateiaș, asupra cărora vom stăruii prin informațiile ulterioare.

Surprinzător, contemporaneitatea a conexat eroismul, în primul rând, sensurilor politice, iar actualitatea

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

încearcă să reechilibreze conceptele aflate în discuție, inclusiv cu ajutorul binevenit al instituțiilor religioase.

Comparativ cu alte state ale lumii, mausoleele din România sunt de dată relativ recentă. Cel mai cunoscut este, fără îndoială, la *Mărășești*, localitate emblematică privind reliefa eroismului militarilor români pentru victoria din etapa 24 iulie - 6 august 1917, împotriva armatelor *Puterilor Centrale*, zilele amintite schimbând esențial raportul de forțe pe *Frontul din Moldova*. În același context istoric înscriem și semnificația *Mausoleului de la Mărăști*, ori alte monumente asemănătoare, ridicate la scurt timp după încheierea Primului Război Mondial (1918).

Referindu-ne la construcția *Mausoleului Mateiaș*, așa cum se va reliefa în paginile următoare, demersurile concrete erau ocazionate de consemnarea unui deceniu de la finalizarea conflagrației *globale* și făurirea *României Mari* (1918-1928). Au aparținut Societății *Cultul Eroilor*, denumită, anterior, *Societatea Mormintelor Eroilor Căzuți în Război*, Filiala Muscel. Urma să fie dedicat, prioritar, eroilor din unitățile militare locale, stabilite de Statul Major pentru apărarea *culoarului Bran – Dâmbovicioara – Rucăr – Dragoslavele – Valea Mare Pravăț* și a orașului Câmpulung în fața ofensivei, dinspre Transilvania, a armatelor germane și austro-ungare (octombrie-noiembrie 1916).

Evocând aceste zile, cunoscutul avocat muscelean Ion D. Ghinescu relatează, retrospectiv, prin intermediul

revistei *Junimea*, Pitești, 1978: „În vara anului 1925, întâlnesc la Câmpulung pe fostul camarad de război, Ion Baiulescu, profesor al generației mele la Liceul Ion C. Brătianu din Pitești. Mi-a propus o excursie pe frontul de luptă Dragoslavele al anului 1916... Am regăsit, peste tot, urme ale unor fapte fără precedent, tranșeele și bordeiele unde am trăit zile și nopți de groază, dar și victorii entuziaste. Ne-am plecat în fața multor morminte, recunoscând pe unii din camarazii noștri. Am vizitat, în sfârșit, tranșeele inamicului, din care ni se transmiteau neconținut mesagiile morții... Se discuta în oraș, atunci, despre o posibilă amenajare a unui loc de pelerinaj...”.

Este vorba de viitorul *mausoleu*, ale cărei lucrări au început în 1928 și se vor prelungi până în octombrie 1935, când, printr-un *Te-Deum* dedicat eroismului exprimat, în 1916, chiar pe înălțimile Muntelui Mateiaș, intra în circuitul de vizitare construcția solitară a monumentului tradițional: două corpuri de clădire, protejate prin *cupola mare* și *cupola mică*; trei basoreliefuri, apoi, pictură murală interioară, cu tematică militară, executată *in tempera*, la parter; capela de la subsol; camera *osuarului*; scara în spirală până la cota maximă. Practic, *edificiul* se fixa, folosind tehnici ingineresti, pe o stâncă de mici dimensiuni, consolidată, spre est, prin perdea de conifere.

Despre realizările din anii 1928-1935, academicianul Ion Simionescu (1873-1944) scria: „În vârful pantei, un turn masiv în piatră îndeamnă drumetul la un scurt popas. Este Mausoleul Mateiaș, unde odihnesc oasele celor care, cu trupurile lor, au pus stavilă înaintării inamice în timpul luptelor pentru apărarea Câmpulungului din octombrie-noiembrie 1916”. Apoi, referindu-se la ziua

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

plecării unei unități militare de artilerie, din Argeș-Muscel, spre *Frontul de Vest* (octombrie 1944), combatantul Gheorghe Țuțui (1921-1998), devenit un apreciat istoric, a notat în jurnalul său: „*Ne simțim inimile zvâcnind cu putere atunci când, ajunși în fața Mausoleului Mateiaș, am dat onorul celor căzuți în urmă cu aproape trei decenii. Mulți dintre noi eram fii sau nepoți de eroi. Ne înfioară gândul că plecăm la luptă, iar unii urmam să cădem la datorie*”.

Interesante sunt, în atare cadru, detaliile oferite de academicianul Gabriel Țepelea: „*Pe drumul Bran-Câmpulung, înainte de intrarea în oraș, la vreo 10 km, ne întâmpină din depărtare silueta monumentului eroilor de pe Mateiaș. Inițiat de patriarhul Miron Cristea, acesta a fost ridicat între 1928-1935 ... Propunerile ... datau încă din primii ani de la încheierea păcii. Preocupările cotidiene, pasiunile politice, lipsa de fonduri au făcut însă ca inițiativa să bată pasul pe loc. În 1928, lucrarea a fost începută sub îndrumarea arhitectului Ionescu-Berechet și urma să coste aproximativ 1 300 000 lei. O contribuție bănească importantă avea să aducă și **Comisia de despăgubiri de război**, vărsând circa 1 000 000 lei pentru lucrare. Data la care au început săpăturile e simbolică: 14 august 1928, adică la 12 ani de la declanșarea operațiunilor românești în Transilvania și la 10 ani de la încheierea războiului*”.

Neglijat pe timpul participării României la cel de Al Doilea Război Mondial (1941-1945), deteriorat continuu în următorii ani, *Mausoleul Mateiaș* va ajunge în pericol de prăbușire după seismul din 4 martie 1977. Primele intervenții pentru consolidare s-au făcut din

PETRE POPA

---

inițiativa conducerii orașului Câmpulung, primar Manole Bivol, aspect esențial privind subiectul abordat. Apoi, în 1978, când se împlineau șase decenii de la făurirea statului unitar, preocuparea cunoaște noi direcționări prin nuanțarea implicării forurilor județene. Se lansa, așadar, una dintre cele mai ample activități favorabile revalorificării monumentelor istorice din România contemporană.

Păstrez în colecție câteva fotografii alb/negru cu *Mausoleul Mateiaș* din 1957 (student) și 1960 (profesor la Topoloveni). Adnotările de atunci relevă emoție și stimă pentru eroi, mai ales că Sandu Popa (1883-1916), bunicul meu dinspre tată, căzuse la datorie, în 1916, pe *Frontul Carpatic*, apoi, Ilie Mihai Pârcălăbescu (1879-1960), cel dinspre mamă, a fost grav rănit în aceeași campanie militară. Peste câteva decenii, tatăl meu, Nicolae (1909-1994), devenise combatant spre răsărit, iar cel al soției mele, Livia (1936-2001), învățătorul Gheorghe Petre (1911-1995), a luptat pe toată durata noii conflagrații mondiale (1941-1945), fiind rănit de trei ori. Și-a lăsat fratele mai mic, Constantin Petre (1919-1945), în Slovacia, ucis în misiune. Șansa a făcut ca, după 1979, să mi se ofere posibilitatea participării la toate acțiunile menite să transforme *Mausoleul Mateiaș* în memorialul de astăzi. Motivații asemănătoare exprimă foarte mulți din cei implicați în realizarea demersului.

Parametrii actualului *așezământ memorial de război* s-au stabilit în 1979. Ca punct de plecare, am

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

---

avansat propunerea, păstrând proporțiile, *transplantării* imaginii Bisericii *Sacré-Coeur* din Paris (secolul XIX), arhitect Paul Abadie - Fiul, vizitată anterior, pe planșetele specialiștilor institutului de profil din Pitești. Principiul a fost acceptat, iar ***planul general***, propriu *Complexului Mateiaș*, se înfățișează vizitatorului cu toată generozitatea, specifică spiritualității creștine.

Sușinerea financiară a proiectului a fost o provocare de maximă importanță, întrucât, posibilitățile bugetare, aferente domeniului, nu excelau. Din acest unghi de vedere, vom prezenta detaliul insuficient cunoscut, referitor la faptul că *Premiul special*, acordat județului Argeș pentru ocuparea *Locului I pe țară* în domeniul activităților agricole, patru ani consecutiv (1978-1981), însumând 1 600 000 de lei, cifră redevabilă a vremii, s-a investit la Mateiaș, gestionarea fondurilor transferându-se instituției pe care o conduceam. Decizia politică și administrativă a avut ca suport motivația elaborată, personal, de Ion Sîrbu, liderul de atunci al județului Argeș, căruia i se datorează, în măsură covârșitoare, amplele lucrări de reabilitare și extindere a Mausoleului Mateiaș. Director general al agriculturii argeșene era inginerul Emil Teodorescu, deosebit de receptiv la această alternativă.

Inspirându-ne după cunoscuta experiență, folosită în Capitala României la sfârșitul secolului XIX, denumită „*Dați un leu pentru Ateneu*”, au fost tipărite mai multe seturi de *cocarde* cu imaginea *Complexului Memorial* din Valea Mare Pravăț, distribuite, timp de câteva luni, participanților la spectacolele cinematografice, reuniunile culturale ori sportive, altor locuitori dornici să ofere benevol „*Un leu pentru Mausoleu*”. Nu s-au exprimat

atitudini contrare față de această *colectă* publică, modalitate puțin agreată, oficial, în etapa amintită. Totodată, propunerea Comitetului Executiv al Orașului Câmpulung, privind folosirea unor surse obținute prin aplicarea *Legii 20*, referitoare la contribuțiile financiare locale, a fost aprobată de deputați și cetățeni fără rezervă. Direcționarea fondurilor cu destinație specială a presupus transferarea *Mausoleului Mateiaș* în patrimoniul Muzeului Orășenesc din Câmpulung.

Sucesiunea componentelor constructive, respectiv, terasa de paradă, scările exterioare de acces, spațiile muzeale, expoziția permanentă de istorie, diorama (27 mai 1992), esplanada superioară, basorelieful, decorarea artistică a parterului (*cupola mare*), pictarea capelei de la subsol, reamenajarea camerei *osuarului*, inscripționările speciale, sistematizarea scării spre *belvedere* (*cupola mică*), plantațiile perimetrare, fixarea vegetativă a pantelor adiacente, amenajarea locurilor de parcare se contopesc, vizual, într-un tot unitar.

Remarcăm, de la început, ampla promovare a voluntariatului pentru proiectarea și execuția *Complexului Memorial Mateiaș*, sumele invocate folosindu-se, prevalent, la procurarea materialelor. Așa, de exemplu, *placarea* interioară a *mausoleului* cu mozaic *gen* Murano, sau *compoziția neobizantină* din capela *osuarului*, la care ne vom referi în lucrare, constituie teme de licență ale unor studenți ai Institutului de Arte Plastice *Nicolae Grigorescu*, București, aspect regăsit și în cazul executării, în aceeași perioadă, a busturilor pentru *Rotonda personalităților* de la Muzeul Golești.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

Sublinierea conceptului perenității eroismului autohton m-a determinat să gândesc mai multe inscripționări cu trimitere generalizatoare. Dorința a conturat un simbolic *dialog* între generații, motivând, ca perspectivă, gestul reparatoriu finalizat în 1984. Astfel, după cum se poate observa, din stânga basoreliefului, sens de urcare spre mausoleu, eroii anilor 1916-1918 transmit, peste decenii, crezul luptei lor: „*Pentru onoarea patriei și a drapelului, pentru făurirea unității României, noi am apărut cu bărbăție și credință în victorie, până la suprema jertfă, pământul sfânt al țării, lăsându-vă vouă, generațiilor viitoare o națiune liberă și independentă*”. Răspunsul contemporanilor, postat în dreapta basoreliefului, glăsuiește: „*Ne plecăm cu venerație în fața sacrificiului suprem al bravilor eroi ai neamului, apărători demni și viteji ai ființei noastre naționale, iar la chemarea patriei, vom ști să ne jertfim și noi pentru păstrarea independenței și suveranității României*”. Echilibrul *dialogului* a presupus, concomitent cu conținutul adecvat, paginarea apropiată ca spațiu, prin numărul de cuvinte (36 : 38) și de litere (204 : 208).

Cel de al treilea înscris, cu caracter distinct, se află la intrarea în *capela osuarului*, adresându-se, convențional, militarilor căzuți, în 1916, pe înălțimile înconjurătoare: „*V-am adunat aici, eroi ai munților, dealurilor sau câmpiilor Muscelului și Argeșului, ca un pios omagiu pentru vitejia de a plămădi, din sângele vostru, împreună cu alți fii ai țării, întregirea neamului românesc. Glorie nemuritoare!*”.

Festivitățile inaugurale de la 24 octombrie 1984, cărora le vom consacra un capitol special, s-au transformat

---

într-o exprimare patriotică de amploare. Așa, de exemplu, maior Miron Laza, într-un comentariu din revista *Apărarea patriei*, București, 31 octombrie 1984, relatează: „Inaugurarea ... la care au participat mii de oameni ..., s-a constituit într-un emoționant moment ... de omagiere a tradițiilor glorioase ale oștirii române, cea care, din totdeauna, în milenara noastră istorie, a slujit cu pilduitor devotament înaltele idealuri ale poporului”.

Sub genericul *Cinstire*, scriitorul Marin Ioniță concluzionează în *România liberă*, București, 15 decembrie 1984: „A fost inaugurat de curând unul dintre cele mai mari și mai frumoase monumente istorice din țara noastră, cel de pe Muntele Mateiaș, în județul Argeș ... Lucrările de consolidare și reconstrucție au fost începute, deci, sub imperiul necesității. Dar în același timp au fost concepute construcții noi, care, împreună cu vechiul edificiu, să formeze un sistem unic cu valoare monumentală, muzeistică și artistică”.

În 1985, la un an de la finalizarea, cu succes, a demersurilor pe care le ilustrăm, Complexul Memorial era receptat, prin textul unui *Microalbum* din Capitală, astfel: „Monumentul eroilor de la Valea Mare, Câmpulung, Muntele Mateiaș (la 11 Km pe DN 73), ridicat în 1928-1935, reconstruit și extins între 1980-1984. Format dintr-un mausoleu, un muzeu istorico-militar având două compartimente (1. documente și fotografii; 2. conceput sub forma unei diorame - formulă expozițională unică în România, redând, în manieră specifică, luptele purtate în țara noastră la sfârșitul anului 1916), completat cu expoziția *Arta plastică și literatură eroică a românilor*; un basorelief cu o cupă din piatră de Albești, în care arde o

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

flacără veșnică (sculptor Adrian Radu), lungime 16 m, înălțime 3,5 m, 18 personaje surprinse în trei momente de luptă, încadrat de două texte-dialog între generația care s-a jertfit pentru făurirea unității naționale și generația de astăzi, hotărâtă să păstreze neștirbită independența țării. Interiorul monumentului este decorat cu lucrări de artă plastică”.

În ceea ce privește informațiile oferite de *media* argeșeană, se detașează, mai ales, consemnările și reportajele semnate de cunoscutul profesor Ion Popescu, originar din Vlădești, Muscel, șeful secției *Cultură*, ziarul *Secera și ciocanul*, Pitești, cu deosebire textul din 24 octombrie 1984, consacrat inaugurării, intitulat *Glorie eroilor poporului român*. O pagină specială din revista *Argeș*, Nr.10, Pitești, octombrie 1984, redactor-șef, Sergiu Nicolăescu, prezintă, sub semnătura noastră, *Ansamblul Monumental de la Valea Mare Mateiaș*.

Pentru nuanțarea susținerii eforturilor aferente redimensionării *Memorialului Mateiaș*, în 1982, împreună cu un grup de entuziaști, am inițiat realizarea și coordonarea științifică a operei de bibliofilie *Argeș. Cartea eroilor*, unicat în materie, unde sunt nominalizați, în ordinea firească a așezărilor de atunci ale județului, gradelor și războaielor, peste 20 000 de *bărbați ai datoriei*, căzuți în anii 1877-1878, 1913, 1916-1918, 1941-1945. Impactul editării remarcabilului volum (336 p, format 47 × 33 cm, grafică specială, legătorie de artă, desene în

forța) a stimulat accelerarea ritmului lucrărilor de la Mateiaș, lansarea precedând cu puțin timp inaugurarea adusă în discuție. Primul exemplar se află, permanent, în expoziția muzeală a Ansamblului Monumental. Demersul tipăririi, la Pitești, a *Cărții eroilor*, era susținut, fără echivoc, și în atare caz, de *liderul* amintit, Ion Sîrbu, care semnează *Studiul introductiv*, dar și de valoroșii colaboratori consemnați, fără excepție, în casetele tehnice ale originalei elaborări.

Totodată, conceptele care călăuzeau *echipa Mateiaș* s-au ilustrat și prin alte modalități, atât ca sens general, ori personal. Ca dovadă, la 18 octombrie 1984, reper calendaristic apropiat inaugurării *memorialului*, 24 octombrie 1984, a apărut, la Tipografia Argeș, din Pitești, director, Constantin Siman, documentarul *Mausoleul de la Valea Mare, Câmpulung Muscel* (90 de pagini, text și fotografii), în care am făcut referiri inclusiv la festivitatea ce urma să se desfășoare peste o săptămână. Imprimarea, finalizată anterior, devenise posibilă datorită aprobării programului invocat de forurile în drept. Este întâia scriere din istoriografia românească referitoare la *epopeea* construirii și redimensionării monumentului. Colaboratorii de atunci au fost: Constantin Cârstoiu (redactor); Romulus Constantinescu (grafică); Octavian Ungureanu (tehno-redactare); Paul Capșa (fotografii). Editor, Comitetul Județean de Cultură Argeș.

Aspectul prevalenței rezultă inclusiv din paragraful introductiv al cronicii semnate, în revista *Argeș*, Pitești, decembrie 1984, de istoricul Spiridon Cristocea: „*La scurt timp după inițierea elaborării lucrării Argeș. Cartea eroilor*, prof. dr. Petre Popa a realizat o primă tipăritură

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

---

dedicată Ansamblului Monumental de la Mateiaș, consacrată prezentării și cunoașterii modului în care a fost edificat acest important obiectiv național”.

Peste patru ani, în 1988, sub egida Muzeului Orășenesc Câmpulung, documentarul din 1984 a fost reeditat (84 de pagini, text și fotografii), aducând, pentru cititori, numeroase precizări și nominalizări privind contribuția factorilor de conducere, unităților economice, instituțiilor, persoanelor la definirea **Mausoleului de la Valea Mare, Câmpulung Muscel**. Casetă tehnică anterioară s-a completat cu Filoftea Mărăcine (dactilografiere).

Interesante au fost, și de această dată, scrisorile primite sau recenziile publicate. Bunăoară, maiorul Nicolae Angheluș, în articolul **Lecție de istorie pe înălțimile Mateiaș**, apărut în revista **Viața militară**, Nr. 2, București, din februarie 1989, aprecia: „*O chemare, un îndemn la cunoașterea și eternizarea unei pagini de seamă din trecutul înaintașilor noștri este generoasa idee ce o regăsim în cea de a doua ediție, 1988, a lucrării documentare **Mausoleul de la Valea Mare, Câmpulung Muscel**, de dr. Petre Popa, apărută, la Pitești, în contextul amplei sărbătoriri a 70 de ani de la făurirea statului național unitar român. Venind în continuarea seriei de scrieri, izvorâte din râvna aceluiasi autor, menite să facă cunoscute faptele de vitejie și eroism săvârșite de-a lungul timpului de oamenii acestor ținuturi ..., lucrarea este consacrată prezentării unui monument istoric de referință pe harta țării”.*

Treptat, noua înfățișare a Muntelui Mateiaș a atras atenția editurilor centrale, instituțiilor de învățământ,

mijloacelor *media*, factorilor guvernamentali, operatorilor de turism. Încă din 1985, Editura Militară, București, a publicat, la solicitarea noastră, *Adresa Nr. 964*, din 24 noiembrie 1984, în 5 000 de exemplare, semnat de colonel dr. Cristache Gheorghe și profesor Ionel Batalli, volumul *Ansamblul Monumental de la Valea Mare Mateiaș* (176 de pagini, text și imagini). Deosebite sunt listele unităților, marilor unități și numele eroilor din *teatrul de luptă* Bran-Câmpulung (23 septembrie - 17 noiembrie 1916), completate cu câteva microbiografii ale celor regăsiți în criptele parietale, sau printre rămășițele depuse în osuarul din subsolul mausoleului. Ca suport informal, volumul, pentru care am fost invitat să scriu *Postfața* (p. 107-112), consemnează atât *Argeș. Cartea eroilor*, cât și documentarul nostru din 1984, amintite mai sus, devenite surse bibliografice.

Ulterior, multe din elaborările științifice, cu privire la zona Argeș-Muscel, ori cele cu conținut informal, fac trimiteri la primele sinteze editoriale referitoare la tradiția și contemporaneitatea *Memorialului Mateiaș*. Cel mai concludent exemplu este *Bibliografia istorică a României, Volumul VII, 1984-1989*, elaborată de Academia Română, București, 1990, coordonatori, academicianul Ștefan Pascu și analistul Gheorghe Hristodol, din Cluj-Napoca, unde regăsim consemnate scrierile referitoare la *Mausoleul Mateiaș* (pozițiile 8185, 8212), împreună cu *Argeș. Cartea eroilor* (poziția 9310), titluri în limbile română și franceză.

★

★

★

Evenimentele din decembrie 1989 nu au determinat modificări majore în forma și conținutul segmentelor

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

---

tematice ale ansamblului, gândit inițial să ilustreze, ca arhetip, confruntările militare din octombrie-noiembrie 1916, detașate, pe cât posibil, de ingerințe politice.

Importantă realizare muzeistică a devenit, în 1992, finalizarea *dioramei*, transpusă, în urma unor îmbunătățiri aduse machetei prezentate la inaugurare, într-o formulă dinamică, funcțională, atractivă. S-a îmbunătățit, continuu, expoziția de istorie, sunt efectuate, frecvent, lucrări de întreținere a clădirilor, operelor artistice, instalațiilor speciale, circuitului vizitatorilor, componentelor exterioare.

Complexul Memorial Mateiaș se menține permanent în activitate, coordonat, ca secție distinctă, de Muzeul Municipal din Câmpulung, director, prof. univ. dr. Ștefan Trâmbaciu, instituție finanțată prin bugetul Consiliului Local, dar și prin alte surse legale. Un aspect demn de remarcat este diversificarea constantă a mijloacelor de prezentare a monumentului: pliante, ilustrate, mijloace virtuale, realizate inclusiv de specialiștii care lucrează efectiv aici. Așa, de exemplu, ***Microdocumentarul*** color, aflat deja în circulație, reamintește vizitatorilor faptul că la Mateiaș a acționat, în 1916, Grupul de Armate Nămăești, rezistând ofensivei inamice timp de 45 de zile.

Cu toate că, după 1990, preocupările personale au vizat, prioritar, domeniul didactic, am promovat, prin diferite modalități, imaginea și rolul obiectivului adus în discuție. Clase de elevi, grupe de studenți, delegații străine, cetățeni de diferite profesii i-au trecut frecvent *pragul*, inclusiv la îndemnul autorului acestei cărți. De asemenea, în mai multe lucrări pe care le-am scris în debutul Mileniului III creștin, precum: ***China. Sensuri***

istorice (2000), *Studii istorice. Culegere antumă* (2000), *Monografia Universității din Pitești* (2004), *Pitești 620. Memento* (2008), se află importante referiri la Ansamblul istoric, muzeistic și artistic Mateiaș.

Special, în 2004, la împlinirea a două decenii de la inaugurarea invocată, dar și de la editarea *Cărții eroilor*, am elaborat un text adecvat, preluat de revista *Argeș*, Nr. 10, Pitești, octombrie 2004, iar în urma sesiunii științifice din toamna aceluiași an, a Muzeului din Câmpulung, a apărut, în buletinul *Studii de istorie*, editat de instituția amintită, o amplă expunere privind evoluția edificării, extinderii și amenajării Complexului Memorial Mateiaș. Sunt nominalizate, cu deosebit respect, persoanele remarcate în atare proiect de rezonanță națională și internațională. Amintim, totodată, cuprinderea ansamblului în *Enciclopedia Argeșului și Muscelului*, lucrare de amplitudine, a cărei inițiere și coordonare ne-am asumat-o în 2006.

Recent, s-au oferit instituțiilor culturale județene mai multe documente și scrieri referitoare la Mateiaș, inclusiv afișul de la inaugurare, iar pentru Muzeul Municipal Câmpulung am donat câteva texte și imagini relevante. În perioada pregătirii acestei lucrări, dedicate, așadar, eroilor de pe *culoar* (1916), dar și persoanelor ce au contribuit la proiectarea, construcția ori amenajarea complexului, diverse publicații se arată interesate să prezinte cititorilor, până la sfârșitul anului 2009, evocări privind împlinirea unui sfert de veac de la reintrarea în circuitul de vizitare a mausoleului, extins considerabil prin redefinirea anilor 1979-1984.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

Este statornică, din atare unghi de vedere, o colaborare distinctă cu Filiala Pitești a Asociației Naționale *Cultul Eroilor*, aceasta inițiind, în revista proprie, editată periodic, o rubrică specială consacrată monumentului evocat. Intitulat *Memorialul de Război Mateias, Valea Mare Pravăț, Câmpulung, Argeș*, actualul volum are o structură distinctă comparativ cu scrierile anterioare. S-au operat ample modificări și completări, datorate, mai ales, extinderii surselor documentare, eliminării unor aprecieri sau paragrafe *atemporale*, elaborării instrumentelor de lucru, respectiv: *Cuvânt înainte, Introducere, Imagini și comentarii, Bibliografie, Indice de persoane*. Precizăm că s-au păstrat denumirile de atunci ale forurilor decizionale, regăsite documentar.

Aducem mulțumiri tuturor colaboratorilor înscriși în *Caseta tehnică*, mai ales redactorului responsabil, Iulian Marica, operatorului foto, Marius Motreanu, foștii noștri studenți și masteranzi la Istorie, Universitatea din Pitești, tehoredactorului Monica Ion, lectorului Bianca Motreanu, consilierului editorial drd. Doru Gabriel Stan, tipografilor, celorlalte persoane favorabile demersului.

Cuvinte de apreciere pentru cei care au lucrat, ori *veghează* acum liniștea eroilor de la *Memorialul de Război Mateias*: Ion Idoraș, Georgică Copae, Victor Antipa, Marin Popescu, Rodica Nițu, Marian Hada, Maria Zepiș, Mironica Zepiș, Cornelia Manu.

Așteptăm opiniile și sugestiile cititorilor!

EVOCARÉ
(Documentar, Ediția a II-a, 1988)

La 1 Decembrie 1988, națiunea noastră, independentă și suverană, unită prin origine, cuget și simțiri ..., sărbătorește împlinirea a 70 de ani de la făurirea statului unitar român, eveniment de maximă importanță în istoria multimilenară a poporului de la Dunăre și de pe Carpați.

Multe sunt locurile înscrise în epopăea Primului Război Mondial (1914-1918), la care țara noastră a participat, începând din august 1916, până la final, cu dorința realizării unirii tuturor teritoriilor locuite de români. Printre cele hărăzite să intre și să rămână, pentru totdeauna, în marea carte a istoriei naționale, se află și Muntele Mateiaș. Urmașii celor care s-au jertfit pentru înfăptuirea obiectivului amintit au înălțat, aici, după datina străbună, ca o expresie a respectului lor nemărginit față de eroii neamului, un generos însemn al amintirii veșnice: Ansamblul Monumental de la Valea Mare, Pravăț, Câmpulung, Argeș.

În ziua de 24 octombrie 1984, numeroși cetățeni au participat la inaugurarea acestui complex monumental, edificat, în forma actuală, din inițiativa forurilor de conducere ale județului Argeș și ale orașului Câmpulung, prin contribuția directă a unor instituții de cultură din

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

București și Pitești, unităților economice, locuitorilor din această parte a țării.

De la începerea lucrărilor pentru ridicarea mausoleului s-au scurs, așadar, până în 1988, 60 de ani (1928-1988), iar de la inițierea ultimelor acțiuni constructive, un deceniu (1978-1988). În octombrie 1988, se împlinesc patru ani de la inaugurarea oficială a actualului ansamblu monumental. În acest timp, mii de vizitatori, români și străini, au trecut pragul noii instituții de educație patriotică, având cuvinte de laudă pentru tot ceea ce s-a înfăptuit aici. Câteva dintre cele mai emoționante consemnări, înscrise în *Cartea de Onoare* a Mausoleului de la Mateiaș, vor fi inserate la sfârșitul acestei lucrări.

În octombrie 1984, cu câteva zile înainte de a se realiza festivitățile inaugurale, în Tipografia *Argeș* de la Pitești a apărut prima ediție a documentarului intitulat *Mausoleul de la Valea Mare Câmpulung Muscel*, pe care l-am elaborat din necesitatea de a rămâne consemnate, peste ani, câteva dintre cele mai importante momente din timpul realizării unui asemenea memorial de război, având prestigiu național și internațional.

Dorința vizitatorilor de a afla cât mai multe informații privind ansamblul monumental, precum și tirajul redus în care a fost tipărită prima ediție documentară, au favorizat epuizarea cărții din 1984 în timp scurt după publicare.

În asemenea condiții, am considerat oportună elaborarea celei de a doua ediții a lucrării, revăzute și adăugite, oferind vizitatorilor Mausoleului de la Mateiaș posibilitatea să-și completeze cunoștințele referitoare la

PETRE POPA

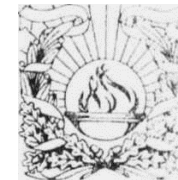
---

considerentele care au călăuzit construirea, restaurarea și revalorificarea acestei opere comemorative de război.

Rândurile următoare sunt dedicate argeșenilor și muscelenilor, care, în urmă cu peste șapte decenii, împreună cu alți fii ai neamului, și-au dat viața pe câmpul de bătaie pentru făurirea statului național unitar român, precum și acelor ce au inițiat și realizat, succesiv, în 1928-1935, respectiv, 1979-1984, amplele lucrări monumentale de la Valea Mare Pravăț, evocând, peste timp, eroismul și geniul constructiv al locuitorilor de pe aceste plaiuri străbune. (Petre Popa, *Mausoleul de la Valea Mare, Câmpulung Muscel*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Tipografia Argeș, Pitești, 1988, p. 5-6).

Prefața la documentarul publicat în 1988 este o prelucrare a textului folosit, anterior, ca explicație introductivă, la prima ediție a paginilor din 1984, ambele volume fiind listate în bibliografia noastră generală. Se găsesc în marile biblioteci publice din țară și în portofoliul muzeelor județului Argeș.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

I. *RECVIEM*

Oamenii Argeşului și Muscelului, asemenea tuturor locuitorilor pământurilor strămoșești, au transmis, peste milenii și secole, amintirea marilor momente istorice, săvârșite întotdeauna prin glorioase fapte de vitejie și de eroism popular. Iar ca urmare, generațiile de astăzi au sacra datorie de a venera, cu deosebit respect, izbânzile înaintașilor de la care au moștenit o țară liberă, unită, indivizibilă și suverană, integrată, după 1 ianuarie 2007, Uniunii Europene. Înaltele sentimente de apreciere, pentru faptele predecesorilor din această parte a țării, sunt cu atât mai puternice, cu cât, în decursul frământatei existențe a românilor, zona Argeș-Muscel a fost, constant, un important cadru istoric. Aici s-au format, cu peste 2000 de ani în urmă, multe așezări incipiente ale geto-dacilor, componente ale marelui stat centralizat și independent, condus de rex Burebista (82-44 î. Hr.), întins din Munții Slovaciei și de la Dunărea Mijlocie, până la Munții Hemus și Marea Neagră, victorios împotriva celților sau a coloniilor grecești, *încât era temut și de romani*. Pentru înfăptuirea acestei ample acțiuni a antichității, vitejii noștri străbuni și-au dăruit numele în cronica statorniciei pământurilor carpato-danubiano-pontice. Și astfel s-a născut eroismul nemuritoarelor tradiții!

EROI AU FOST, EROI SUNT ÎNCĂ! ...

În aceste locuri legendare se păstrează neasemuit de frumoase însemne ale spiritului și faptelor regelui geto-dacilor Decebal (87-106), eroul strămoșilor și strămoșul eroilor, ale împăratului roman Ulpius Traianus, *Optimus Princeps* (98-117), valoroase dovezi ale conviețuirii daco-romanilor, ale continuității autohtone neîntrerupte în secolele distrugătoare treceri a populațiilor migratoare. Iar mulți dintre cei care au dat statornicie acestei perioade, când s-au format poporul român și limba română, au devenit martiri anonimi, dar plini de glorie, ai timpurilor străbune.

EROI AU FOST, EROI SUNT ÎNCĂ! ...

Tot aici, pe Argeș, s-a constituit, în 1247, renumita țară feudală a lui Seneslau, unită, la începutul secolului XIV, cu celelalte formațiuni prestatale românești, sub sceptrul fondatorului de dinastie Basarab I (1310-1352). Independența noului stat feudal european se va obține printr-o strălucită victorie, la Posada (9-12 noiembrie 1330), atunci când a fost zdrobită armata suzeranului Carol I Robert de Anjou, regele Ungariei (1308-1342). S-a scris, astfel, pentru istoria poporului nostru, una dintre cele mai de seamă pagini de eroism, având ca obârșie munții și dealurile acestui areal.

EROI AU FOST, EROI SUNT ÎNCĂ! ...

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

În perimetrul Argeşului și Muscelului, de-a lungul secolelor XV-XVIII, s-au purtat numeroase și crâncene bătălii contra armatelor marilor puteri vecine, dornice de stăpânire, dar niciodată stăpâne în țara românilor de la Dunăre și de pe Carpați! Iluștrii noștri domni, Mircea cel Bătrân (1386-1418), Vlad Țepeș (1448; 1456-1462; 1476), Radu de la Afumați (1522 ~ 1529), Mihai Viteazul (1593-1601), Constantin Brâncoveanu (1688-1714), au angajat la Rovine, la Rucăr, la Stoenești, la Curtea de Argeș, sau la Pitești, importante acțiuni militare de apărare, bizuindu-se inclusiv pe calitățile ostășești ale celor drepti și dârzi din aceste ținuturi. Mulți dintre ei au rămas, pentru eternitate, pe câmpurile bătăliilor noastre medievale!

EROI AU FOST, EROI SUNT ÎNCĂ! ...

Redeșteptarea națională din veacul XIX a reliefat, pe mai departe, virtuțile patriotice exprimate statornic de argeșeni și musceleni. Conceptele novatoare ale revoluției conduse de oșteanul Tudor din Vladimiri (1821), ale *căuzașilor pașoptiști*, inspirați de crezul lui Nicolae Bălcescu (1819-852), ale familiilor Goleșcu sau Brătianu, reformele *unioniștilor* lui Cuza-Vodă (1859-866) au găsit aici slujitori devotați și vrednici cu ideile, cu armele, cu faptele sau cu viețile lor. Iar apoi, în suprema și îndreptățită dorință de a obține independența de sub Imperiul Otoman, în acei ani de glorie, 1877-1878, argeșenii și muscelenii și-au unit acțiunile și voința lor cu faptele celorlalți români, transformând regimentele 4 *Dorobanți* Argeș și 2 *Călărași*, Batalionul 4 *Vânători*, alte unități militare, în noi avanposturi ale operațiunilor ultimative din sudul Dunării.

Sute de argeșeni și musceleni s-au acoperit de glorie nemuritoare în luptele de la Plevna, Rahova și Smârdan, de la Inova sau Vidin, contribuind astfel, sub comanda supremă a lui Carol I (1866-1914), la cucerirea independenței de stat a României. O parte dintre cei care și-au lăsat familiile în satele și în orașele Argeșului, Râului Târgului, Râului Doamnei, Vâlsanului sau Topologului, nu s-au mai întors niciodată. Ei sunt înscriși în *corpul de elită* al eroilor războiului de neatârnare, căzând la datorie pentru nație și drapel. Jertfa și dăruirea lor nu au fost, însă, zadarnice. România a devenit, în 1877, stat independent, calitate acceptată european prin **Hotărârea** Congresului de la Berlin (1 iulie 1878). Dobrogea se întorcea *acasă* după secole de înstrăinare!

EROI AU FOST, EROI SUNT ÎNCĂ! ...

Ca o recunoaștere a originii lor comune, personalitățile și alți cetățeni de dincoace și de dincolo de Carpați vor impune, prin voință națională, în 1918, desăvârșirea unității noastre teritoriale, refacerea fruntariilor *Vechii Dacii*. Momentul a presupus un nou efort pentru alăturarea, la statul român, constituit în 1859, a celorlalte provincii tradiționale: Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș. Ascultând chemarea Patriei, numeroși locuitori din Argeș-Muscel, cu deosebire tineri, au îmbrăcat, în vara anului 1916, haina militară! România intra în război alături de *Antanta* (Franța, Anglia, Rusia). Ofensiva *carpatică*, din august-septembrie 1916, devenea vremelnică, iar ca urmare, pentru stăvilirea înaintării armatelor *Puterilor Centrale*

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

(Germania și Austro-Ungaria), semnificativă a fost rezistența în *teatrul de operațiuni* Bran-Câmpulung. Tributul de sânge s-a plătit inclusiv la: Dâmbovicioara, Rucăr, Dragoslavele, Stoenеști, Valea Mare Pravăț, Nămăești, Lerești, Albeștii de Muscel, Cândești (octombrie-noiembrie 1916), dar, mai ales la Mărăști, Mărășești și Oituz (iulie-august 1917). Pe câmpul de luptă au căzut mii de eroi, mulți originari din Argeș-Muscel, numele lor fiind înscrise pe monumente ridicate în sate, comune sau orașe, în *Cartea eroilor* (1984), dar și la Mateiaș, glorificând sacrificiul plin de măreție al străbunicilor, bunicilor și părinților noștri, deveniți, prin jertfa supremă, autori ai *Marii Uniri* (1 Decembrie 1918).

EROI AU FOST, EROI SUNT ÎNCĂ! ...

Decizia favorabilă a diplomației europene confirma, la masa tratativelor, formarea *României Mari*. Cu bucuria faptelor memorabile în inimile lor, cernite prin pierderea celor dragi pe timpul războiului, reprezentanții urmașilor eroilor din Argeș-Muscel și-au strâns rândurile, bucurându-se pentru simbolul ceremoniei încoronării regelui Ferdinand I și a reginei Maria, la Alba-Iulia (15 octombrie 1922), moment semnificativ în evoluția noastră interbelică. Nu peste multă vreme, Țara chema, însă, din nou, fiii sub drapel! Orizonturi negre încercau să compromită echilibrul statornicit prin Conferința Păcii de la Versailles (1919-1920). Atitudinea forțelor revanșarde impunea ripostă vehementă! Argeșenii și muscelenii, mobilizați pe timpul participării României la cel de Al Doilea Război Mondial (1941-1945), deveneau exemplu de

PETRE POPA

---

sacrificiu suprem pentru păstrarea teritoriului și a ființei naționale, contribuind, totodată, la salvarea civilizației universale. Regimentele *1 Vânători*, *2 Argeș*, *6 Artilerie*, din Pitești, *30 Muscel*, din Câmpulung, *15 Obuziere*, din Curtea de Argeș, unite în Divizia 3 română, au fost coautoare, pe *Frontul din Est* (1941-1944), la victoriile pentru redobândirea Basarabiei, Bucovinei de Nord și a Ținutului Herța, ocupate, în 1940, de *Armata Roșie*. Ulterior, au gustat, însă, din cupa marilor pierderi umane și materiale, înregistrate prin aderarea la ofensiva germană, acceptată de mareșalul Ion Antonescu (1882-1946), originar din Pitești, în adâncimea teritoriului sovietic (1942-1943), sau pe timpul retragerii, defavorabile și astăzi, până la Iași (august 1944). Succes real devine, pe *Frontul de Vest*, în octombrie 1944, eliberarea totală a Transilvaniei, anexată parțial (1940-1944), prin voința hitleristă, administrației maghiare. Au urmat zile și nopți de lupte aprige din Ungaria, Slovacia, Austria, până la victoria finală a *Aliaților*, consemnată la 9 mai 1945. Asemenea eforturi au fost plătite inclusiv prin eroismul numeroșilor argeșeni și musceleni, căzuți la datorie în folosul cauzei nobile a existenței continentale.

EROI AU FOST, EROI SUNT ÎNCĂ! ...

Realitățile postbelice, autentificate prin semnarea *Tratatului de la Paris* (10 februarie 1947), divizau Europa, iar țara noastră, neîntregită, intra în sfera de influență a Moscovei, care va păstra trupe în România până în 1958. Blocurile militare, instaurarea *Războiului rece*, existența *Cortinei de fier* și a Zidului Berlinului, mențin, timp de

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

decenii, incertitudini dar și speranțe. Cel mai generos sentiment, conservat continuu în România, a rămas elogiul adus eroilor anonimi sau cunoscuți, cărora li s-au dedicat monumente și statui alegorice, poeme, pagini de proză, piese de teatru, transpuneri cinematografice. Pentru cei din Argeș-Muscel, gestul superior al aureolării imaginii lor de martiri l-a reprezentat relansarea semnificației luptelor din octombrie-noiembrie 1916 de la Mateiaș, reabilitarea mausoleului tradițional, amenajarea expozițiilor muzeale permanente, intrarea în circuitul de vizitare a Complexului Memorial de Război de la Valea Mare Pravăț, editarea lucrării de bibliofilie *Argeș. Cartea eroilor* (1984). Unicat în materie, aceasta a fost asumată ca idee, coordonare și tipografiere, prin Comitetul Județean de Cultură Argeș, instituție publică specializată, a cărei conducere am asigurat-o în etapa deja amintită (1979-1990). Gestul de firească noblețe constă, așadar, din înscrierea, printr-o amplă colaborare, inclusiv cu forurile eclesiastice, a numelui celor peste 20 000 de *bărbați ai datoriei*, plecați pe front în 1877-1878, 1913, 1916-1918, 1941-1945 și rămași, pentru vecie, contopiți cu glia autohtonă sau europeană. Cei mai mulți erau tineri din așezările aflate pe văile munților sau dealurilor argeșene și muscelene, ori în Câmpia Română. Identitatea lor este purtată, astăzi, de contemporanii secolului XXI, faptele lor au devenit, peste ani, o lecție de viață, iubirea lor de țară și de libertate fiind o chemare perpetuă la pace și înțelegere internațională. Documentele de arhivă, studiile, monografiile, sintezele, consemnările epigrafice, jurnalele de front, amintirile, informațiile directe ale participanților la diferite evenimente au fost principalele modalități de reconstituire

a impresionantei galerii a eroilor din Argeş-Muscel. Numele lor sunt grupate alfabetic pe sate, comune sau aşezări urbane, listate după acelaşi criteriu, dar şi pe grade sau campanii militare. În momentele de înaltă trăire patriotică, din timpul vizitei la Complexul Memorial de Război Valea Mare Pravăţ, deschizând cu pioşenie **Argeş. Cartea eroilor**, ne vom înfiora, desigur, la gândul sincer şi frumos că toţi cei ce sunt înscrişi în aceste pagini aparţin familiilor noastre, localităţilor noastre, neamului nostru! Ei au avut, poate, vârsta şi profesiunea noastră, au fost, anterior, elevi la şcoli ca şi noi, şi-au oglindit, poate, chipul în aceleaşi ape ca şi noi, au privit, cu uimire, bolta cerească şi stelele ca şi noi! Efortul lor a fost, însă, infinit mai mare decât al nostru, iar faptele lor au intrat, pentru veşnicie, în cronică emblematică a existenţei şi unităţii naţionale. **Argeş. Cartea eroilor**, expusă, în premieră, la Muzeul Ansamblului Monumental Mateiaş, a văzut lumina tiparului la Piteşti, în 1984, ca omagiu sărbătoresc adus Zilei de 1 Decembrie 1983, când s-au împlinit 65 de ani de la făurirea, în 1918, a statului unitar român, precum şi evocării a patru decenii de la ceea ce denumim, temporal, revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, din 23 august 1944. Prin valoare şi conţinut, **Argeş. Cartea eroilor** completează, în mod original, portofoliul cuprinzătoarei expoziţii permanente de la Mateiaş. Retrospectiv, aşa cum s-a evocat, elaborarea şi editarea acestei *bibliofilii* a sporit considerabil interesul civic şi militar pentru urgentarea lucrărilor de la *memorial*.

EROI AU FOST, EROI SUNT ÎNCĂ! ...

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

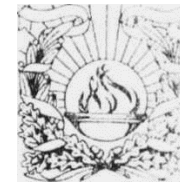

În ultima jumătate de secol, apar evidente redimensionările zonale sau mondiale, pe care le înregistrează eficiența demersurilor politice, economice, militare. Asistăm, aşadar, la o nouă viziune asupra eroismului, definit ca sens al evoluțiilor continentalizării și globalizării. Atunci când am expus, la Muzeul Mateiaș, **Argeș. Cartea eroilor**, în octombrie 1984, ne-am exprimat speranța ca numărul impresionant al celor ce s-au jertfit pentru cinstirea drapelului românesc, originari din această parte a țării, să nu se multiplice niciodată. Totuși, evenimentele antitotalitare românești, din decembrie 1989, determină înscrierea în paginile eroice a militarilor căzuți la datorie, așa cum este Romeo Vasile Tuță (1970-1989), din Pitești, ucis în confruntările Capitalei, dar și a altor tineri aparținând generației sale. Apoi, după un deceniu și jumătate, România fiind primită în *NATO*, prin decizia *summit*-ului de la Bruxelles (2 aprilie 2004), ulterior în Uniunea Europeană (Strasbourg, 1 ianuarie 2007), apare obligativitatea morală a completării operei amintite. Se impune să consemnăm inclusiv numele militarilor din detașamentele profesioniste de la Câmpulung și Curtea de Argeș, ori, din structuri operative asemănătoare, căzuți, sub stindard *euroatlantic*, în *teatrele de operațiuni* din Bosnia, Kosovo, Irak, Afghanistan, sau în din alte *locuri fierbinți* de pe Mapamond. Așa este cazul luptătorului de elită Dragoș Alexandrescu (1976-2008), născut în Câmpulung, decedat la Qualat, Kabul, Afghanistan, erou al acceptării deciziilor *deliberării* contemporane. Instaurarea noii ordini și a păcii mondiale, oportune după dărâmarea *Zidului Berlinului* și căderea regimurilor comuniste din sud-estul continentului (1989), reverberează

răspunderi naționale de maximă onorabilitate. România le-a acceptat, fără rezerve, atât în cadrul *summit*-ului *NATO* de la București (2-4 aprilie 2008), dar și spre finalul anului 2009, când a decis efectivele ce se vor trimite în zonele de conflict.

Așadar, posibila reeditare a operei amintite va avea ca punct de sprijin ideea conform căreia patriotismul autentic se bazează, fundamental, pe recunoașterea și venerarea perpetuă a sacrificiului suprem al generațiilor anterioare, ori al celor actuale, confruntate, deopotrivă, cu urmările diverselor conflicte militare. Demersul va presupune, totodată, îmbunătățirea graficii generale, adoptarea unui format mult mai funcțional, precizarea locurilor unde au căzut eroii, completarea evidențelor precedente, coroborarea surselor documentare, realizarea variantei virtuale, adaptată comunicării universale.

EROI AU FOST, EROI SUNT ÎNCĂ! ...

II. EROISM PENTRU APĂRAREA ORAȘULUI CÂMPULUNG (1916)

Monumentele istorice, existente în zona de referință Argeș-Muscel, contribuie la definirea personalității poporului român, relevă, deseori, apărarea cu sfințenie a pământului strămoșesc, preocuparea pentru cucerirea independenței, făurirea unității statale, păstrarea autonomiei, suveranității și demnității naționale.

Printre actualele însemne reprezentative ale statorniciei noastre, pe aceste plaiuri, situăm, la loc de onoare, mausoleul din apropierea municipiului Câmpulung. Este monument comemorativ de război, edificat pe înălțimea Mateiaș, acolo unde se unesc trei importante comune din nordul județului Argeș: Valea Mare Pravăț, Dragoslavele, Stoenеști.

Denumirea s-a păstrat, prin tradiție, de pe timpul domnului Țării Românești, Matei Basarab (1632-1654), care a dăruit fiului său, Mateiaș, aceste proprietăți din apropierea reședinței voievodale de la Câmpulung.

Multe și neasemuit de frumoase sunt înălțimile carpatine dintre Nămăești și Rucăr, iar de aici, mai departe, cele spre Bran și Brașov. Sunt tot atâtea locuri favorabile realizării, de milenii, a legăturilor statornice dintre locuitorii de dincoace și de dincolo de munți, din Țara Românească și Transilvania.

PETRE POPA

Istoria tumultuoasă a secolului XX consacră, pentru posteritate, datorită unor împrejurări de excepție, înălțimea Mateiaș, devenită celebră în timpul Primului Război Mondial, prin crâncenele lupte de apărare purtate aici de armata română (octombrie-noiembrie 1916). Perioada *de grație*, imediat următoare făuririi statului unitar național (1918-1928) aducea, din nou, în atenție aceste locuri, iar prin inițiativele *de spirit*, ale etapei 1978-1984, se relansa semnificația contemporană a zonei Câmpulung - Valea Mare Pravăț. Iată, în continuare, câteva elemente care susțin aceste considerente ca sens patriotic major.

...Era în toamna târzie sau, mai bine zis, la începutul iernii anului 1916. După ofensiva temporară din Transilvania (august-septembrie 1916), armata română era obligată să opună trupelor germane și austro-ungare puternica rezistență de pe curbura Carpaților. Planul strategic pentru apărare a cuprins inclusiv culoarul Bran – Dâmbovicioara – Rucăr – Dragoslavele – Valea Mare Pravăț – Câmpulung, în cadrul căruia un punct întărit a devenit Muntele Mateiaș.

Sintetizând realitatea prezentată în *Istoria războiului pentru întregirea României*, Ediția a II-a, București, 1924, de Constantin Kirițescu, și *România în anii Primului Război Mondial* (Editura Militară, București, 1987), urmate de alte scrieri, precizăm că, la 10 octombrie 1916, Divizia a 76-a germană, condusă de generalul Kurt von Morgen, inițiază forțarea, dinspre Transilvania, a trecătorii Bran, apărată de Divizia a 22-a

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

română, condusă de generalul Aristide Razu. Era formată din regimentele: *7 Infanterie Prahova*, *10 Infanterie*, *32 Infanterie Mircea*, *49 Infanterie*, *50 Infanterie*, *64 Infanterie* și Regimentul *11 Artilerie*, la care se adăuga Regimentul *10 Artilerie*, din Divizia 1. Ostașii români au opus o dârză rezistență puternicei unități germane, reușind stabilizarea pozițiilor pe înălțimile Giuvala, pentru câteva zile, granița dintre județele, de atunci, Muscel și Brașov.

La 13 octombrie 1916, trupele noastre au fost atacate, însă, și de Divizia a 8-a alpină austro-ungară. Folosind experiența luptelor anterioare, aceasta a făcut un lung ocol, pe la vest de Masivul Piatra Craiului, la 15 km de flancul pozițiilor românești, ajungând, surprinzător, în aliniamentul Rucăr - Podu Dâmboviței. A urmat retragerea grabnică, dar fără pierderi considerabile, a Diviziei a 22-a română, până la Rucăr. Confruntările violente au favorizat trupele inamice, angajate, nemijlocit, în ofensivă directă spre Câmpulung.

Din ordinul feldmareșalului Erich von Falkenhayn (1861-1922), comandantul Armatei a 9-a, având ca obiectiv ocuparea culoarului, a fost introdusă în dispozitiv și Divizia a 12-a bavareză. La 16 octombrie 1916, marea unitate germană se afla la Podu Dâmboviței. După lupte crâncene, purtate la Dragoslavele, cucerește Muntele *Căpitanu*, apărat de Regimentul *50 Putna*, retras precipitat în orașul Câmpulung. Ulterior, militarii români au pierdut și pantele dinspre nord ale Mateiașului.

Prin efortul susținut al trupelor aflate în rezervă, s-a reorganizat, în scurtă vreme, apărarea, iar în zilele de 17, 18 și 19 octombrie 1916, dușmanul a fost aruncat înapoi cu

mari pierderi. Românii își vor consolida poziția pe Muntele Mateiaș, *Cota 1241*, dominantă pentru traseul spre Rucăr.

La 18 octombrie 1916, efectivele militare din Câmpulung, formate, în principal, din Divizia a 22-a română, au sporit prin sosirea, de pe *Frontul Dobrogean*, ca avangardă, a unităților aparținând Diviziei a 12-a română, conduse de generalul Traian Găiseanu. Aveau în primele eșaloane Regimentul *70 Infanterie*, constituit exclusiv din musceleni. Deplasarea spre zona de conflict se va face direct din stația feroviară a orașului.

Datorită operativității cu care s-a acționat pentru apărarea localității, luptele au devenit din nou poziționale pe înălțimile de la nordul și vestul așezării. Păstrarea Muntelui Mateiaș, acoperit, în dimineața zilei de 19 octombrie 1916, cu un strat gros de zăpadă, se considera prioritară.

Soldații și ofițerii Diviziei a 12-a română, în prim-plan aflându-se infanteriștii regimentelor *60, 62, 68, și 70 Muscel*, ajutați de artileriștii din Regimentul *22*, înfruntând cu tenacitate condițiile grele de iarnă, au oprit ofensiva unui inamic superior, cu multă experiență și dotare tehnică adecvată. Ostașii noștri, echipați modest, fără cască, au beneficiat, oriunde s-au dat lupte, de ajutorul permanent al populației civile, inclusiv al femeilor muscelene, ceea ce le-a înzecat puterile pentru apărarea, cu prețul vieții, a fiecărei palme de pământ.

Zilele de 23-26 octombrie 1916 au presupus confruntări deosebit de crâncene la Albeștii de Muscel, Cândești, Bughea, Lerești, precum și în centrul poziției românești de pe Muntele Mateiaș. Folosindu-se inclusiv lupta la baionetă, combatanții români au dovedit o

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

formidabilă dorință de a opri înaintarea *centralilor*, determinare concretizată prin respingerea dușmanilor și trecerea la ofensivă. Comandanții germani au fost obligați să ordone consolidarea pozițiilor, aducând noi piese de artilerie. Nu vor putea porni, însă, imediat, un nou atac spre Câmpulung, fosta Capitală a Țării Românești.

Ofensiva trupelor *Triplei Alianțe* s-a reluat la 11 noiembrie 1916 și a durat, în diferite puncte ale pozițiilor deja amintite, până la 15 noiembrie 1916. Contraofensiva a fost pregătită cu grijă și calm, declanșându-se la 17 noiembrie 1916, în prezența comandantului Armatei a II-a română, generalul Alexandru Averescu (1859-1938), viitor mareșal. A fost victorioasă pe tot frontul cuprins între râurile Argeșel și Bratia. Ca urmare, s-a asigurat, pentru un timp, apărarea reședinței Muscelului, păstrată cu mari pierderi umane și materiale. Cunoscuta deviză „*Pe aici nu se trece!*” a răsunat inițial, așadar, în zona Câmpulung!

Istoriografia Primului Război Mondial acordă un rol important luptelor de apărare purtate cu eroism, până la suprema jertfă, de soldații și ofițerii români, pe culoarul strategic Bran – Giuvala – Dâmbovicioara – Rucăr – Dragoslavele – Valea Mare Pravăț, având ca punct de referință viguroasele înălțimi ale Muntelui Mateiaș.

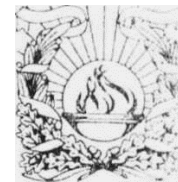
Iar dacă, la 28 noiembrie 1916, Grupului *Nămăești* al Armatei române i s-a ordonat retragerea de pe pozițiile Muscelului, spre Târgoviște, după mai bine de 45 de zile eroice, decizia s-a datorat faptului că soarta desfășurării marilor operațiuni militare se hotăra pe alte fronturi ale războiului. Orașul Câmpulung a fost ocupat de inamic, dar fără glorie!

PETRE POPA

Luptele de la Mateiaș intrau în istorie! Li se vor consacra descrieri monografice, numeroase analize tactice și strategice, comentarii, interpretări favorabile sau negative, pagini în manuale școlare, cursuri universitare și în tratate de specialitate, studii de caz, legende, creații epice. Veridicitatea faptelor se poate extrage, însă, numai prin vizitarea Memorialului de Război de la Valea Mare Pravăț, asupra căruia vom insista în capitolele următoare.

Vom încerca, prin noua abordare, să reevaluăm, în 2009: principiile care au stat la baza deciziilor oficiale din 1928, referitoare la edificarea mausoleului; motivația demersurilor din 1979-1984, privind amplele lucrări de reabilitare și extindere; tematica amenajării expoziției permanente și a dioramei; conceptul realizării basoreliefului, a mozaicului interior sau a picturii neobizantine; direcționarea sistematizării perimetrului. Totodată, se vor descifra câteva sensuri ale semnificației europene a Memorialului de război Mateiaș.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

III. DIN ISTORIA EDIFICĂRII MAUSOLEULUI MATEIAȘ

În memoria luptătorilor căzuți la datorie pentru păstrarea culoarului strategic Bran – Giuvala – Dâmbovicioara – Rucăr – Dragoslavele – Valea Mare Pravăț – Câmpulung, formând din piepturile lor adevărate *metereze*, cinstind fiii Muscelului, care și-au dat viața în epopeea desăvârșirii unității statale, se va ridica, după datina străbună, chiar pe locul desfășurării încleștărilor aprige din octombrie-noiembrie 1916, de la Mateiaș, un falnic mausoleu, devenit simbol al respectului sacru purtat eroilor neamului.

Se împlineau, în 1928, zece ani de la Marea Unire din 1918, consfințită, în istoria noastră națională, prin eforturile și jertfa a sute de mii de români. Ecourile Primului Război Mondial mai dăinuiau încă în inimile și în sufletele îndoliate ale acelor familii din rândul cărora rămăseseră, pe câmpul de bătălie, soți, fii, nepoți, rude sau prieteni.

Prin cimitirele multor sate se aflau răspândite osemintele celor căzuți, cu peste un deceniu în urmă, pe

durata crâncenelor încheștări ale Armatei române cu *centralii*, purtate în zona Bran – Rucăr – Câmpulung, în mod deosebit pe Muntele Mateiaș. Înhumarea lor se făcuse în grabă, deseori prin alte localități decât cele natale. Febra luptelor din această parte a frontului, desfășurate la sfârșitul anului 1916, nu dăduse răgazul necesar stabilirii unui loc distinct, așa cum se cuvenea, unde să fie așezate, cu venerație și religiozitate, pe măsura înaltului patriotism dovedit de eroi, rămășițele lor pământești.

După mai multe intenții nefinalizate, unele datând din 1920 și 1926, la 18 iunie 1928, un comitet constituit special la Câmpulung, format, printre alții, din colonel Grigore Grecescu, fost comandant al Batalionului I din Regimentul 70 *Infanterie* Muscel, colonel Florian Nicolescu, comandantul Garnizoanei Câmpulung, participant la război cu gradele de căpitan și maior, Regimentul 44 *Infanterie* Pitești, arhitect Dumitru Ionescu-Berechet (1896-1969), revizor școlar Constantin Rădulescu-Codin (1875-1926), a hotărât ca, sub egida societății *Cultul eroilor*, să se construiască, inclusiv prin subscripție publică, un *mausoleu*, amplasat pe terenul Societății *Mica*, exact acolo unde avuseseră loc aprigele lupte de la sfârșitul anului 1916, descrise anterior.

La 14 august 1928, s-a anunțat, oficial, că la Mateiaș a fost pusă piatra de temelie a monumentului. Era readusă, astfel, în actualitatea deceniului trei din secolul XX, semnificația istorică a renumitelor locuri muscelene, intrinsec legate de importante operațiuni militare din timpul participării României la Primul Război Mondial (1916-1918). Se împlineau, totodată, 12 ani de la intrarea trupelor române în Transilvania (1916-1928).

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Mausoleul, existent și astăzi, s-a realizat după planurile arhitecților Dumitru Ionescu-Berechet și State Baloșin în antrepriza fraților De Nicollo, constructori italieni din Câmpulung. Timp de șapte ani, până în 1935, finanțarea s-a asigurat prin Societatea *Cultul Eroilor*, Casa de Educație *Eroii Pravățului*, Primăria urbană, Prefectura de Muscel. În același timp, militarii din Câmpulung, alături de locuitori din împrejurimi au contribuit, mai ales cu prestații în muncă, la înălțarea Mausoleului Mateiaș. S-a folosit, îndeosebi, calcarul montan, ușor de prelucrat de meșterii din Livezeni și Hârtiești, dar prea puțin rezistent la seisme și intemperii.

Peisajul a fost îmbogățit, atunci, cu un edificiu pe verticală, sobru și solitar, devenit o adevărată necropolă populară. La subsolul construcției, amenajat din piatră de Albești, au fost așezate, în camera dinspre vest, osemintele a peste 500 de eroi soldați, aduse din cimitirele mai multor sate, ori direct de pe fostele locuri ale încleștărilor cu dușmanii. În pereții camerei principale s-au executat 31 de cripte dreptunghiulare, fiind introduse, de regulă, osemintele ofițerilor căzuți la datorie în octombrie-noiembrie 1916.

Parterul Mausoleului Mateiaș, acoperit cu o ingenioasă *cupolă mare* din aramă, având la partea superioară mai multe ferestre, a fost decorat, inițial, cu trei mici basoreliefuri, sugerând: *descălecatul lui Negru Vodă; Mihai Viteazul și Transilvania; luptele de apărare din Valea Pravățului*. Ulterior, s-a aplicat o amplă pictură murală, executată, *in tempera*, de Olga Greceanu (1890-1980). Tematica ultimei compoziții a încercat să surprindă, ca sens general, unitatea *Antantei* în Primul Război

Mondial (1914-1918), lupta contra Germaniei și Austro-Ungariei, neexistând *trimiteri* la amplitudinea contribuției și sacrificiul unităților din Muscel ale armatei autohtone pentru realizarea dezideratului național. În timp, datorită factorilor naturali, pictura s-a compromis. Tot la parter s-au așezat câteva obiecte specifice instituțiilor eclesiastice de pelerinaj, periodic efectuându-se servicii religioase.

Edificiul domină împrejurimile prin turnul acoperit cu o *cupolă mică*, sugerând casca militară, unde se ajunge printr-o scară în spirală. Plantația de brazi dinspre est este consolidată, de-a lungul anilor, stânca pe care s-a construit, cu multă dibăcie, Mausoleul Mateiaș. Intrat în circuitul de vizitare începând din 1935, fără inaugurare oficială, devine monument comemorativ de război printr-un *Te-Deum*. Amintea ecoul și timpul luptelor din octombrie-noiembrie 1916.

Rezistența zidăriei de calcar s-a dovedit destul de precară, mai ales după cutremurul din 9/10 noiembrie 1940. De aceea, în etapa 1945-1976, au fost necesare mai multe lucrări de întreținere, cu deosebire pentru diminuarea infiltrațiilor de apă la parter, subsol și pe scările interioare.

Seismul din 4 martie 1977 a provocat mausoleului numeroase fisuri și dislocări de materiale, care au deteriorat interiorul, inclusiv lucrările de artă, impunându-se adoptarea unor măsuri restrictive pentru vizitare. Totodată, a fost necesară intervenția constructorilor, solicitați să salveze cel mai important monument comemorativ de război din Argeș-Muscel.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

În contextul pregătirilor pentru sărbătorirea, la 1 Decembrie 1978, a șase decenii de la făurirea statului național unitar român, forurile politice și administrative ale județului Argeș, cu precădere cele din orașul Câmpulung, au inițiat, la Mausoleul Mateiaș, primele lucrări de consolidare, urmate de extinderea și amenajarea muzeistică și artistică. S-a dorit, totodată, ca monumentul să devină un loc de referință în vederea evocării marilor eforturi și sacrificii pentru consacrarea independenței și suveranității, un reper al educației patriotice, în mod deosebit a copiilor și a tineretului.

Acțiunea de relansare a semnificației mausoleului, integrată împlinirilor din deceniile respective, s-a bucurat de adeziunea civică și a cuprins, în sfera contribuției directe, militanți politici, funcționari de stat, oameni de cultură, artiști plastici, muzeografi și arhiviști din Pitești, Câmpulung, București, conducători de întreprinderi, specialiști din unitățile de proiectare și de construcții, militari, studenți, elevi, slujitori ai cultelor, veterani de război, alte persoane cu preocupări diferite.

Primele reparații pentru salvarea mausoleului au fost executate în vara anului 1978, fiind inițiate de Consiliul Popular al Orașului Câmpulung, condus, ca președinte, de Manole Bivol (1977-1982). Succesul a constat în consolidarea edificiului din 1928-1935, prin efectuarea torcretării, a subzidirii și realizarea unui parapet de sprijin pe latura de vest a stâncii.

Au urmat apoi, în etapa 1979-1984, lucrările de extindere: construirea celor două camere muzeale, a esplanadei, terasei de paradă, scărilor exterioare de acces, prelungirea zidului amintit și placarea cu piatră de Albești,

executarea basoreliefului. Paralel, s-a realizat expoziția permanentă de istorie, a avut loc decorarea artistică a interiorului mausoleului, este reamenajat subsolul, cu deosebire osuarul, a fost turnată în bronz ușa principală, s-au reabilitat *cupola mare*, treptele în spirală spre *belvedere* și *cupola mică*. Alte precizări, deosebit de importante, regăsim, elocvent, în comentariul semnat de Manole Bivol la finalul acestui volum.

Demn de cunoscut și apreciat este faptul că numeroase proiecte sau lucrări de execuție au fost efectuate voluntar, acestea depășind cu mult fondurile angajate. Pe baza **Hotărârii** de la începutul anului 1983, adoptată de Biroul Comitetului Județean Argeș al Partidului Comunist Român, în vederea realizării obiectivelor enunțate s-au folosit inclusiv banii acordați ca premii naționale Organizației Argeș, pentru ocuparea *Locului I* pe țară, patru ani consecutiv (1978-1981), în domeniul agriculturii, informație deja amintită.

Se conferise Argeșului, totodată, titlul de ***Erou al Muncii Socialiste***. De asemenea, unele sume din premiile republicane, obținute, în 1981-1983, de Consiliul Popular al Județului Argeș (președinte, Ion Sîrbu; prim-vicepreședinte, inginer Gheorghe Nicolae; șeful Secției *Planificare*, economist Vasile Postolache; director adjunct al Administrației Financiare, economist Viorel State), cât și de Consiliul Popular din Câmpulung, primeau aceeași direcționare.

Iată, în continuare, pentru păstrarea autenticității istorice, textul expunerii de motive care a stat la baza ***Hotărârii Nr. 109***, din 14 februarie 1983, cu privire la alocarea, pentru reconstrucția Ansamblului Monumental de

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

---

la Valea Mare Mateiaș, a premiilor în bani obținute de județul Argeș în etapa 1978-1981:

*„După cum se cunoaște, Comitetul Județean Argeș al Partidului Comunist Român a fost premiat de conducerea superioară de partid și de stat de patru ori consecutiv, în anii 1978, 1979, 1980 și 1981, pentru ocuparea **Locului I** în întrecerea socialistă în domeniul agriculturii. Ca urmare, a primit, în martie 1981, titlul de **Erou al Muncii Socialiste** și medalia **Secera și ciocanul**.*

*Pentru aceste rezultate, datorate muncii pline de dăruire depuse de țăranii cooperatori și individuali, de muncitorii din întreprinderile agricole de stat, din asociațiile economice de stat și cooperatiste, de muncitorii din stațiunile de mecanizare a agriculturii, de maiștrii, inginerii, tehnicienii și cercetătorii din agricultura județului nostru, au fost primite și premii anuale pentru **Locul I**, de câte 400 000 (patru sute mii) lei, pentru fiecare an. Deci, la dispoziția noastră se află suma de 1 600 000 (un milion șase sute mii) lei.*

Întrucât criteriile care stau la baza întrecerii socialiste prevăd că sumele primite ca premii pot fi întrebuințate, printre altele, și la acțiuni social-culturale, inclusiv pentru lucrări de artă (interes obștesc), este necesar să ne pronunțăm. Ca urmare, considerăm că ar fi oportună folosirea acestor fonduri la restaurarea Mausoleului de la Mateiaș.

Ridicat cu contribuția publică de către cetățenii din fostul județ Muscel, în 1928-1935, în amintirea eroilor care au căzut la Dragoslavele, Nămăești, Rucăr, Stoenesti, Lerești, Albești, Câmpulung etc., în războiul de întregire a neamului (1916-1918), monumentul a fost grav deteriorat

de cutremurul din 4 martie 1977. S-a pornit refacerea acestuia de Comitetul Orășenesc de Partid și Consiliul Popular Câmpulung, de oamenii muncii din întreprinderi, de profesorii și elevii din școli, însă forțele locale nu sunt suficiente.

Precizăm faptul că Mausoleul era conceput fără o dotare corespunzătoare, nu avea nici cel mai mic spațiu în care să se prezinte marea epopee, sacrificiile uriașe și bărbăția cu care soldații români au înfruntat năvălirea armatelor germane și austro-ungare. În afară de aceasta, condițiile în care se află osuarul denotă o gravă neglijență față de cei care și-au dat suprema jertfă pentru apărarea ființei noastre naționale.

Ca urmare, credem că este cel mai profund omagiu față de cei care s-au jertfit pentru desăvârșirea unității noastre naționale ca aceste fonduri, în valoare de 1 600 000 de lei, să fie destinate acestui scop: refacerea, pe baze noi, a acestui monument, care să constituie permanent o dovadă a eroismului poporului român, așa cum credeau că l-au conceput înaintașii noștri atunci când l-au construit.

În acest fel am fi în accepțiunea celor mulți care au contribuit ca județul nostru să obțină titlul de **Erou al Muncii Socialiste** și ar constitui încă un prinos de recunoștință pentru cei ce ne-au apărat independența, suveranitatea, teritoriul și limba pe care o vorbim azi cu toții: Limba Română. Am aduce, în acest fel și noi, o contribuție la cunoașterea mai bine de către generațiile actuale și viitoare a trecutului nostru glorios, a istoriei poporului român...

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Acestea sunt considerațiile care stau la baza propunerii noastre de a se da o asemenea destinație fondurilor mai sus prezentate”.

Expunerea de motive, elaborată la 15 ianuarie 1983, a fost inițiată și semnată de Ion Sîrbu, prim-secretar al Comitetului Județean Argeș al Partidului Comunist Român, președintele Consiliului Popular Județean. În ziua de 23 mai 1983, **Hotărârea**, adoptată la 14 februarie 1983, s-a transmis structurilor centrale din București. Textul privind utilizarea, pentru Complexul Memorial de Război Mateiaș, a sumelor amintite mai sus, era aprobat ca atare. Atașamentul liderului de atunci al Argeșului, față de programul amintit, avea ca suport, pe lângă propriile sentimente patriotice, expuse deschis, prezența unor membri ai familiei sale în Regimentul 7 Prahova, căzuți eroic pe înălțimile Muntelui Mateiaș (septembrie-octombrie 1916).

Folosind asemenea condiții deosebit de favorabile, având finanțarea asigurată în cea mai mare măsură, sub atenta monitorizare a instituțiilor județene, conducerea orașului Câmpulung (Manole Bivol, Gheorghe Oancea, Gheorghe Mateescu, Victoria Ciobanu, Ilie Daschievici, Pavel Sătîrbaș), Comitetul de Cultură Argeș (președinte, Petre Popa; vicepreședinte, Maria Ciobăcel; contabil-șef, Vasile Zăvoianu; inspector pentru muzee și artă, Iulian Ilie Rizea), precum și Muzeul Orășenesc din Câmpulung (director, Ștefan Trâmbaciu), au amplificat lucrările de reconstrucție, extindere, amenajare muzeistică și artistică, definitivându-se, până în octombrie 1984, Ansamblul Monumental Mateiaș, de la Valea Mare, Câmpulung, Argeș.

PETRE POPA

Proiectarea consolidării monumentului, a noilor spații expoziționale și lucrări ambientale s-a făcut prin contribuția voluntară a unui grup de specialiști, format din: inginerii Gheorghe Marinescu (vicepreședinte), Spirea Miclea (șef secție), Eugen Dumitrache, Victor Marinescu, Dorel Petrescu, Gheorghe Văcaru, Gheorghe Pacea; arhitecții Valeriu Manu (director), Gabriela Vasilescu, Traian Ionescu, Alexandru Muțescu; tehnicienii Constantin Samoilă, Lazăr Dumitrescu, Lucian Tache, Manole Dobrin, din cadrul Consiliului Popular al Județului Argeș și al Institutului de Proiectare Pitești.

Activități asemănătoare au prestat, totodată, salariați sau alți cetățeni din Câmpulung, tineri ori vârstnici, elevi, cadre didactice, muncitori, funcționari, militari, atât pentru ridicarea construcțiilor, cât și la amenajarea zonei: plantarea de brazi pe versanții munților din împrejurimi și în perimetrul ansamblului; introducerea iluminatului electric exterior și interior; edificarea scărilor de acces, platformelor, locurilor de parcare.

Evidența prestațiilor și a materialelor, folosite pentru restaurarea și extinderea Complexului memorial, s-a realizat, în principal, prin Șantierul Consiliului Popular al Orașului Câmpulung, reprezentat, zi de zi, cu multă pasiune, de tehnicianul Ioan Bărboi, cunoscut salvamontist, originar de pe plaiuri muscelene. Deosebit de atașată a fost, mai ales, echipa de muncitori, constituită pentru acest demers, condusă de meșterul Constantin Țîru.

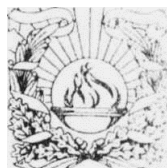
Ansamblul Memorial de Război de la Valea Mare Pravăț, Câmpulung, având noile dimensiuni, este inaugurat miercuri, 24 octombrie 1984. Momentul a invocat, după preceptele timpului, trei conotații naționale, înscrise pe

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

afișul special tipărit: întâmpinarea Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român; aniversarea a patru decenii de la eliberarea teritoriului autohton prin participarea oștirii pe *Frontul de Vest* (1944-1945); sărbătorirea *Zilei Armatei* (25 octombrie). S-a preconizat ca o asemenea festivitate, având genericul ***Glorie eroilor poporului român***, să se organizeze anual.

Documentul la care ne referim se păstrează atât în portofoliul Muzeului Municipal din Câmpulung, cât și în cel al Muzeului Județean Argeș, ultimul exemplar constituind o donație recentă a semnatarului acestui volum. A fost reprodus, totodată, în ***Ansamblul monumental de la Valea Mare Mateiaș***, scriere apărută la Editura Militară, București, 1985, recomandată cititorilor prin bibliografia finală. Conținutul esențial ne reamintește: organizatorii festivității de inaugurare; derularea momentelor prestabilite; succesiunea vizitării obiectivelor ce formează memorialul; reperaie spectacolului evocator. Totul este, acum, istorie!

IV. MUZEUL ANSAMBLULUI MONUMENTAL

În condițiile desfășurării amplelor lucrări de restaurare a Mausoleului Mateiaș, s-a considerat oportun, relevând importanța pe care o reprezintă, pentru derularea Primului Război Mondial, luptele de apărare purtate de ostașii români pe aceste locuri, să se realizeze un edificiu nou, special destinat expoziției permanente de istorie.

Inițial, s-a avansat ideea unei camere amplasate în imediata apropiere a mausoleului, cu orientare spre Drumul Național Câmpulung-Brașov. În ceea ce ne privește, am optat, totuși, pentru un spațiu mult mai generos, care să ridice valoarea, conținutul și imaginea întregului complex memorial. Argumentele au fost însușite de Ion Sîrbu, liderul județului, Manole Bivol, primar al orașului Câmpulung, Valeriu Manu și Spirea Miclea, titulari ai proiectului.

Ca urmare, s-a ales varianta de a ridica noul spațiu folosind cea mai accentuată curbă de nivel, aflată, aproximativ, la jumătatea distanței dintre mausoleu și terasa de la baza pantei. Soluția a creat, totodată, posibilitatea construirii unei scări ample, axată perpendicular pe intrarea principală în monumentul tradițional. Se apropie imaginii întâlnite la Biserica *Sacré-Coeur*, din Paris, invocată în paginile introductive. Pentru începerea lucrării la cele două camere muzeale, aflate de o

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

---

parte și de alta a treptelor, cu legătura printr-un spațiu subteran, rezultat din construirea scărilor principale, s-au făcut importante excavări de pământ și, mai ales, de rocă, folosită apoi pentru zidărie.

Noile încăperi au paviment din marmură albă, fundații, grinzi și planșee din beton armat, acoperișul sub forma teraselor circulabile, iar pereții sunt din calcar de Mateiaș. S-au executat în 1980-1983, de șantierul Consiliului Popular al Orașului Câmpulung (șef de șantier, Ion Nedelcu). Tâmplăria metalică a fost realizată la atelierul de specialitate din Pitești al Trustului de Construcții Argeș: director, inginer Constantin Olteanu (1929-2005); maistru, Gheorghe Stănciulescu.

La edificarea unității muzeale au contribuit direct: Șantierul Câmpulung al Trustului Antrepriză Generală de Construcții Industriale (șef de șantier, inginer Maria Tătuțescu; maistru, Constantin Arsene); Șantierul de Construcții Civile (șef de șantier, inginer Constantin Dragomir, maistru, Nicolae Popescu); Antrepriza de Construcții Hidroenergetice Argeș (director general, inginer Nicolae Păunescu; șef de șantier Rucăr, inginer Dumitru Fușcă). Hidroizolațiile au fost făcute de lotul din Câmpulung, condus de Mihai Șain, aparținând Trustului de Lucrări Speciale București, Șantierul din Pitești (șef de șantier, inginer Ștefan Teodoru). Evidențiem participarea marilor unități productive din Câmpulung: Combinatul de Lianți (directori, inginerii Gheorghe Dobre, Ion Oprea); Întreprinderea Minieră (director general, inginer Florea Stoenescu); Întreprinderea de Autoturisme ARO (președinte, Consiliul de Administrație, Nicolae Poterașu; director general, Victor Naghi).

În camera din stânga a spațiilor muzeale este amenajată expoziția permanentă cu tema: ***Contribuția argeșenilor și muscelenilor la lupta poporului român pentru desăvârșirea unității naționale.*** Tematica a fost elaborată, în 1983, de un grup de istorici, condus de profesor Iulian Ilie Rizea (1934-1996), inspector pentru muzee și artă la Comitetul de Cultură al Județului Argeș, nominalizat mai sus. A dorit, cu toată ardoarea, îmbogățirea rețelei specializate cu un nou obiectiv de valoare națională. Contribuții esențiale, privind tematica și amenajarea expoziției, au adus: profesor Ionel Batalli, cercetător științific, Muzeul Militar Central, București; profesor dr. Ștefan Trâmbaciu, director, Muzeul Orășenesc, Câmpulung; profesor dr. Petre Popa; alți documentariști. Transpunerea expozițională a tematicii este realizată, în 1984, de Întreprinderea *Decorativa*, București (director, Alexandru Sendel), după proiectele avansate de Constantin Șorcaru (artist plastic) și Adrian Marinel (arhitect). S-a colaborat cu mai multe instituții din Capitală sau din Câmpulung și Pitești, care au pus la dispoziție: fotografiile de mari dimensiuni, facsimile, ilustrate, cărți vechi, costume militare și arme de epocă, alte obiecte de patrimoniu.

Printre cele mai importante expozate este harta intitulată ***Pe aici nu se trece!*** Prezintă, cu ajutorul unui sistem electronic, evoluția luptelor purtate, în octombrie-noiembrie 1916, pe culoarul Bran – Rucăr – Valea Mare Pravăț – Câmpulung, inclusiv încleștările dure de pe Muntele Mateiaș. Folosind panouri din cristal, comandate special la Fabrica de Geamuri Buzău, sunt expuse imagini sugestive, unele executate de fotografii Ion Pătru, Muzeul

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

Județean Argeș, și Paul Capșa (1943-1999), Muzeul Golești, ori alte materiale, deosebit de valoroase, privind: participarea României, alături de *Antanta*, la Primul Război Mondial (1916-1918); distrugerile provocate de armatele *Puterilor Centrale* în această zonă; refacerea potențialului național și obținerea, în iulie-august 1917, a victoriilor decisive de la Mărăști, Mărășești și Oituz, la care au participat inclusiv unități militare din Argeș-Muscel; desăvârșirea unității noastre statale (martie-decembrie 1918); activitatea personalităților politice și militare ale timpului. Chipurile unor eroi, sau cele ale comandanților de mari unități militare române, diferite lucrări de artă plastică, numeroase exponate cu semnificație distinctă, panourile și vitrinele tematice, ilustrează sugestiv, în manieră muzeală, contribuția și jertfa pentru Marea Unire.

În camera din dreapta a fost amenajată, la inaugurarea amintită (24 octombrie 1984), o expoziție originală, privind istoricul Mausoleului Mateiaș (1928-1935) și al celorlalte edificii ridicate în anii 1979-1984. Un loc aparte l-au ocupat proiectele pentru decorarea interioară a monumentului, precum și machetele altor opere de artă, concepute la Institutul *Nicolae Grigorescu*, București (rector, profesor universitar dr. Vasile Drăguț).

Ulterior, pentru acest spațiu va fi realizată, în premieră națională, o sugestivă dioramă, care surprinde, esențializat, momente din luptele purtate de ostașii români pe înălțimile dintre Rucăr și Câmpulung. Prima variantă a fost propusă de Vasile Roman, șef de secție, împreună cu Constantin Albani, Mihail Rusu, Ernest Kazunovschi, de la Catedra de scenografie a Institutului de Arte Plastice, București, precum și de Romulus Constantinescu, pictor

decorator din Pitești. Realizarea se va baza, însă, pe un proiect îmbunătățit, aspect asupra căruia vom reveni.

Prin modul de concepere și de amenajare a spațiului muzeal, se oferă posibilitatea unui circuit fluid, de la stânga la dreapta, timpul de vizitare putând fi prelungit după dorințe sau preocupări. Expoziția a devenit extrem de interesantă, atât pentru specialiști, cât, mai ales, pentru marele public. Impresia cu care orice vizitator iese din aceste încăperi este, fără îndoială, puternică, meditativă și, în același timp, optimistă. Tot pentru expoziția permanentă de istorie au fost realizate două statui ale soldatului român din Primul Război Mondial, executate, în ghips, de sculptorii argeșeni, profesorii Nicolae Georgescu și Vasile Rizeanu, membrii ai Uniunii Artiștilor Plastici, Filiala Pitești.

Pe frontispiciul muzeului au fost reproduse, în spațiile semicirculare aflate deasupra ferestrelor, însemnele autohtone ale principalelor arme combatante din 1916-1918. Succesiunea este liniară, respectiv, în stânga intrării: cavaleria, infanteria, vânătorii de munte; în dreapta: artileria, geniul, medicina. Cele două tunuri, fabricate în debutul secolului XX, oferite de Ministerul Apărării Naționale, aduse din Garnizoana Târgoviște, întregesc armonia Complexului Memorial de Război Mateiaș, Valea Mare Pravăț, Câmpulung, Argeș.

Comparativ cu celelalte componente arhitecturale sau peisagiste, vizibile din exterior, *Expoziția permanentă de istorie*, completată, în 1992, cu *diorama*, constituie *întâlnirea morală, interioară*, a contemporanilor cu oameni și fapte eroice aparținând etapei finale a celui de al doilea deceniu din veacul precedent. Sunt exprimări favorabile

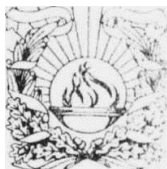

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

României Mari, devenită, în perioada interbelică (1918-1939), una dintre *rezonanțele* europene. Deseori, avem tendința să comparăm perspectiva zilelor noastre cu timpurile invocate, ceea ce prelinină *orizontul de așteptare* al anilor 2009-2014, etapă convergentă noilor foruri continentale.

Programul acestora cuprinde, frecvent, referiri la oportunitatea cunoașterii și protejării monumentelor istorice. Sunt luate în calcul *dimensiunile* domeniului din cele 27 de state care formează, după 2007, Uniunea Europeană, inclusiv România, ceea ce contribuie la diversificarea spiritualității contemporane. Ca dovadă, evidențele oficiale, aparținând, prevalent, Comisiei Executive / Guvernului, având un președinte și 26 de membri cu puteri decizionale, includ, obligatoriu, edificiile tradiționale din teritoriul coordonat, împreună cu zonele naturale de interes general. Totodată, un comisar european (pentru 2009-2014, reprezentantul Republicii Cipru), are atribuții exclusiv în ceea ce privește *educația, cultura, multilingvismul și tineretul*, segmente convergente sistemelor naționale interferate continental.

V. BASORELIEFUL

Luptele desfășurate de armata română în toamna anului 1916, pe acest front, sunt sugestiv prezentate, în continuarea expoziției muzeale, prin basorelieful sculptorului muscelan, profesor Adrian Radu, membru al Uniunii Artiștilor Plastici, Filiala București. Este una dintre cele mai mari opere de asemenea factură din țară, având ca temă eroismul național pentru unitate și independența statală.

Privită în totalitate, compoziția devine amplă, sugerând atitudinea viguroasă a 18 militari români, angajați în încleștările cu cotropitorii. Basorelieful însumează 56 de metri pătrați, respectiv, 16 metri lungime și 3,5 metri înălțime. S-a executat pe blocuri din piatră de Albești, folosite la placarea zidului de sprijin, ridicat, special, pentru consolidarea, spre vest, a stâncii de la baza mausoleului.

Din punct de vedere al ideii tematice majore, orientându-ne de la nord la sud, ori de la stânga spre dreapta, autorul a gândit trei grupuri succesive, aflate în ipostaze apropiate ca exprimare.

Prima secțiune, intitulată *Lupta la baionetă*, formată din cinci personaje, reliefează dinamismul confruntării directe, *pe viață și pe moarte*, dintre români și dușmani, pentru prevalență asupra Muntelui Mateiaș. Cea

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

de a doua, numită *Apărarea drapelului de luptă*, gândită de artist special pentru partea centrală a basoreliefului, este formată tot din cinci luptători, grupați în jurul stindardului militar, simbol al dragostei pentru neam și țară. Gestica fiecărui component este diferită. Dominanți sunt: omul de legătură cu grupul precedent de soldați, având o gestică largă, angajantă; al treilea, respectiv, purtătorul drapelului; ultimul, care, deși aflat în misiune, adresează, simbolic, vizitatorilor, fireasca întrebare dacă mai sunt oportune războaiele.

Partea finală a basoreliefului, prefigurând direcția *Spre linia I*, se constituie din opt militari, îndreptându-se, în pas alergător, către poziția avansată de atac. Gruparea este sculptată monolit, exprimând hotărârea unanimă de a obține victoria în luptele unde vor intra peste puțin timp. Ultimul, trâmbițașul, pregătit să anunțe atacul, își arată disponibilitatea, simbolic, de a se alătura celorlalți camarazi în efortul pentru succesul scontat.

Toate personajele poartă echipament autohton, specific participării României la Primul Război Mondial, iar armamentul este sumar, dominant fiind cel pentru infanterie. În planul îndepărtat al basoreliefului se profilează piscurile munților din împrejurimile mausoleului, ceea ce contribuie la înscrierea directă a lucrării în spațiu, asigurând echilibrul dintre tema compoziției și evenimentele istorice ale timpului.

Autorul basoreliefului, sculptorul Adrian Radu, absolvent al Institutului de Arte Plastice *Nicolae Grigorescu*, București, a realizat lucrarea în 1982-1984, fiind, atunci, cadru didactic la Școala Populară de Artă din Pitești, Secția Câmpulung. Astăzi este universitar la Pitești.

Elaborarea crochiului și a schițelor a durat trei luni, varianta finală prezentându-se inițial grafic, în mărime naturală, scara 1/1, iar execuția, un an și jumătate. O parte din studiile autorului sunt etalate în cadrul expoziției muzeale a Memorialului de război Mateiaș.

Din fața basoreliefului, fluxul de vizitare se desparte în două direcții, stânga și dreapta, ceea ce a necesitat construirea, pentru montarea scărilor, a zidurilor laterale, placate tot cu piatră de Albești. Având fiecare dimensiunile de 4 metri lungime și 3,5 metri înălțime, sunt așezate oblic față de partea centrală a lucrării. Pe aceste suprafețe s-au încrustat, sub formula *dialogului dintre generații*, texte simbolice, amintite în paginile introductive.

Astfel, din stânga basoreliefului, generația eroilor de la 1916-1918 ne transmite, peste decenii, crezul luptei sale: *„Pentru onoarea patriei și a drapelului, pentru făurirea unității României, noi am apărut cu bărbăție și credință în victorie, până la suprema jertfă, pământul sfânt al țării, lăsându-vă vouă, generațiilor viitoare, o națiune liberă și independentă”*.

În partea dreaptă este consemnat, cu îndreptățit respect, răspunsul generațiilor din 1984: *„Ne plecăm cu venerație în fața sacrificiului suprem al bravilor eroi ai neamului, apărători demni și viteji ai ființei noastre naționale, iar la chemarea patriei, vom ști să ne jertfim și noi pentru păstrarea independenței și suveranității României”*.

Inscripționările au fost săpate în piatră de Albești de muncitorii Ion Ganță și Vasile Ciolan, după schițele artiștilor plastici piteșteni Romulus Constantinescu și Petre Popescu. S-a urmărit, constant, un echilibru în ceea ce

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

privește atât numărul de litere (204 : 208), cât și de cuvinte (36 : 38).

Întreaga compoziție este înnobilită de vasul în care se poate aprinde, la ocazii speciale, flacăra recunoștinței, așezat spre mijlocul părții superioare a basoreliefului, perpendicular pe axul de intrare în mausoleu. Executat din piatră de Albești, de maestrul Ion N.G. Bizon (Cucu), vasul are diametrul, la partea superioară, de 70 de centimetri, iar înălțimea totală de 43 de centimetri. Este bogat ornamentat cu motive florale și alte elemente ale artei populare românești. Cuvintele simbolice: „*Glorie nemuritoare eroilor patriei române!*” formează un autentic brâu, care susține, artistic, moralitatea recunoscută a înaintașilor noștri, făuritori de istorie. O replică a vasului a realizat din ipsos, în 1983, profesoara Elena Rotaru, restaurator la Muzeul Județean Argeș.

Valoarea basoreliefului sporește datorită existenței platformei largi care îl precede, ceea ce conferă vizitatorului posibilitatea de a privi, în cele mai bune condiții, atât ansamblul sculptural, cât și detaliile. Aici se poate arbora, la *Ziua Eroilor*, dar și cu alte prilejuri, drapelul național.

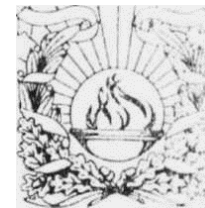
După 25 de ani de la dezvelire (1984-2009), suprafața sculptată se confruntă cu anumite dificultăți. Deși, prin construcție, zidul de sprijin, folosit ca suport pentru basorelief, a fost izolat *hidrofug*, totuși, infiltrarea apei provenite din ploi sau topirea zăpezii, succesiunea imprevizibilă a temperaturilor montane, gradul ridicat de absorbție al pietrei prelucrate, ori alte cauze au lăsat urme adânci. Sunt vizibile, mai ales, în zona secțiunii a III-a, dar și pe suprafața inciziei care sugerează răspunsul

PETRE POPA

---

generațiilor contemporane la sacrificiul eroic din 1916. Situația ne-a determinat să renunțăm la reproducerea fotografică, pentru grupajul nostru final, a ultimei imagini în cauză. Este oportună, urgent, intervenția specialiștilor!

Asemenea solicitare a fost avansată în cadrul reuniunii oficiale organizate de Asociația Națională *Cultul Eroilor*, Filiala Argeș, președinte, colonel (r.) Marius Balaban, prim-vicepreședinte, economist Ștefan Alexandrescu, secretar executiv, avocat Ion Bulacu, la Cercul Militar din Pitești (26 noiembrie 2009), consacrată Zilei Naționale a României (1 Decembrie) și împlinirii unui sfert de veac de la inaugurarea Memorialului de Război Mateiaș (1984-2009). Aflați în prim-planul festivității, Gheorghe Davidescu, prefect, și Florin Tecău, vicepreședinte, Consiliul Județean Argeș, însoțiți de reprezentanți ai instituțiilor de profil, au receptat, sperăm, cu toată atenția, semnalul nostru. Ca semnificație, complexul monumental evocat are valoare europeană!

VI. NOILE LUCRĂRI DIN INTERIORUL MAUSOLEULUI

Mausoleul tradițional, existent, așadar, de aproape opt decenii (1935-2009), s-a îmbogățit cu mai multe elemente constructive și decorative, executate în etapa 1980-1984, care îi sporesc valoarea ca monument istoric, memorial și de artă.

Edificiul, salvat în 1977, a suportat noi consolidări, prin lucrări specifice la subsol și parter. Astfel, treptele principale de acces din exterior, scările interioare, bolțile, acoperișul *cupolei mari* și *cupolei mici* au dobândit altă înfățișare, ceea ce completează, în mod vizibil, aspectul general. Cea mai mare parte a acestor noi lucrări de rezistență au fost executate, în perioada 1980-1982, de Antrepriza de Construcții Hidroenergetice Argeș, director general, inginer Nicolae Păunescu (1919-2000).

Intrarea în mausoleu este excelent rezolvată, prin montarea unei uși masive din bronz, adevărată operă de artă, executată la Întreprinderea de Autoturisme ARO Câmpulung, în 1982-1984, de un tânăr și entuziast colectiv tehnic, coordonatori, inginerii Nicolae Voicu și Dan Poterașu, maestru matrișer, Satmary Gheza. Proiectul, având valoare deosebită, era elaborat de arhitect Aurel Teodorescu, specialist la Institutul de Arte Plastice *Nicolae Grigorescu*, București, în 1982.

Parterul mausoleului s-a decorat cu un amplu și original mozaic *gen* Murano, gândit și realizat de cadre didactice, maiștri și studenți, conduși de profesor universitar dr. Petre Achițenie, Institutul *Nicolae Grigorescu*, București. Din echipă au făcut parte: Ion Grigore (profesor), Gheorghe Popescu, Aurel Girip și Dumitru Mihai (maiștri), Achițenie Ion Laurențiu, Bica Nicolae Lucian, Neață Gheorghe Petre, Strejan Ion, Șandru Cornel, Cebuc Ruxandra Carmen, Gheorghe Rodica Victoria, Bărbulescu Florinel, Munteanu Mircea, Zărnescu Munteanu Ioana (studenți). Proiectele și execuția, pe etape, a mozaicului *gen* Murano, datează din 1981-1983. Compoziția generală, denumită „*Glorie eternă eroilor neamului românesc!*”, se compune din mai multe secțiuni.

Astfel, cea de pe peretele din stânga a fost concepută sub genericul *Pe câmpul de bătălie*. Este reprodusă, în manieră alegorică, o scenă din Primul Război Mondial, deosebit de densă, care sugerează atașamentul față de drapelul țării. Chipurile tinere ale personajelor conferă vigoare și plenitudine întregii lucrări.

În partea opusă, respectiv, pe peretele din dreapta, este prezentată, esențializat, *Contribuția muscelencelor la lupta de apărare*, având ca dominantă ideea participării populației civile la acțiunile armatei autohtone în această zonă (octombrie-noiembrie 1916). Personajul central este un ostaș, venit de pe front, înconjurat de locuitori ai satelor românești, din rândul cărora se detașează femeile îmbrăcate în frumoase costume populare. Fizionomia mai multor copii ilustrează dorința lor de pace și liniște, puritatea, omagiul adus luptătorilor pentru desăvârșirea unității naționale.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

A treia secțiune a mozaicului, având formă ovalizată, este amplasată perpendicular pe intrarea în monument și semnifică *Victoria*. Defilarea, pe sub arcul de triumf realizat din construcție, a unui grup de cinci ostași români, cu figuri tinere și luminoase, care dau speranța trăinicieii izbânzilor obținute în lupte, onorul la drapel, prezentat de doi soldați colaterali, precum și florile sincerității, oferite de cei doi copii din spațiul exterior, concentrează privirile vizitatorilor.

Apoteoza acestei ample lucrări de artă monumentală, executată în mozaic *gen* Murano, este decorarea *marii bolți* și a spațiilor triumphiulare adiacente, cu o suită de însemne majore ale existenței noastre statale. Medalioanele străbunilor eroi geto-daci, Burebista (82-44 î.Hr.) și Decebal (87-106), figura legendarului împărat roman Traianus (98-117), chipurile voievozilor Mircea cel Bătrân (1386-1418), Vlad Țepeș (1448, 1456-1462, 1476), Iancu de Hunedoara (1441-1446, 1448), Ștefan cel Mare (1457-1504), Mihai Viteazul (1593-1601), Neagoe Basarab (1512-1521), Matei Basarab (1632-1654), Constantin Brâncoveanu (1688-1714), precum și vulturul specific puterii domnilor munteni, veghează, în mod simbolic, asupra derulării ulterioare a istoriei naționale, conferindu-i consistență și stabilitate.

Mozaicul de la parterul monumentului este completat cu mai multe medalioane, reprezentând ofițeri și soldați români, în uniformă specifică anilor Primului Război Mondial. Spațiile de legătură dintre secțiuni sunt decorate cu motive florale și geometrice, realizate *in sgraffito*, *frescă*, sau *schlakmetal*. Compozițiile și transpunerea în spațiu au constituit rapoarte de practică și

teze de licență pentru studenții nominalizați, dar și prestații civice ale acestora.

Pavimentul, executat din marmură multicoloră după concepția tehnicianului Ioan Bărboi, realizat cu sprijinul întreprinderii furnizoare din București, stâlpii ornamentali sculptați de Adrian Radu din piatră de Albești, srafa rotundă, pe care sunt înscrise locurile principalelor lupte purtate în această zonă a frontului (Rucăr, Dragoslavele, Nămăești, Albești, Căndești, Lerești, Mateiaș, Pravăț, Câmpulung Muscel) susțin, în mod special, originalul mozaic, unic în interiorul monumentelor comemorative de război din România.

Pentru **Albumul de artă Petre Achițenie**, editat la București în 1989, sintetizăm la pagina 72: *„Restaurarea recentă a Mausoleului de la Valea Mare - Mateiaș a oferit posibilitatea realizării diferenței între trecut și prezent, între vechi și nou. Pentru decorările interioare s-a renunțat, așadar, la pictura murală de odinioară, în mare parte deteriorată, optându-se pentru un alt gen de lucrări de artă decorativă și anume mozaicul de Murano. În acest scop, s-a apelat la un colectiv de specialiști de la Institutul de Arte Plastice Nicolae Grigorescu din Capitală, condus cu multă competență de profesorul Petre Achițenie. Astfel, în domul aflat la partea superioară a încăperii sunt prezentate, în ideea unității de neam și de aspirații, portretele principalilor domni și voievozi români, vestiți căpitani de oști, din care reținem chipurile lui Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu. La baza cupolei, pe un brâu cu torsade, sunt înscrise numele unor localități din zonă în care s-au purtat lupte deosebit de grele în toamna anului 1916. Se pot citi*

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

nume intrate în legendă ca: Mateiaș, Dragoslavele, Câmpulung, Lerești, Nămăești, Albești și altele”.

Același album publică, parțial, schițele și proiectele mozaicului pentru Mateiaș, realizate de studenții *Clasei Achițenie*, îndrumați de profesorii lor coordonatori, aflate astăzi, selectiv, în expoziția de istorie a Complexului Memorial de Război.

Îmbunătățiri substanțiale s-au adus aspectului încăperilor de la subsolul mausoleului. Intrarea în spațiile destinate evocării faptelor și păstrării osemintelor eroilor este marcată printr-o placă din marmură albă, având un text conceput în directă conexiune cu cele de pe lateralele basoreliefului, amintite mai sus. Reprezintă motivația gestului reparatoriu contemporan: *„V-am adunat aici, eroi ai munților, dealurilor sau câmpurilor Muscelului și Argeșului, ca un pios omagiu pentru vitejia de a plămădi, din sângele vostru, împreună cu alți fii ai țării, întregirea neamului românesc. Glorie nemuritoare!”.*

Pe zidurile primei camere, orientate spre est, sunt fixate mai multe plăci, tot de marmură albă, având înscrise numele a peste 1 200 de militari căzuți la datorie în luptele din zona de operațiuni Bran - Câmpulung, apărători ai independenței, suveranității și unității naționale în timpul participării României la Primul Război Mondial (1916-1918). Marea majoritate au fost soldați, iar dintre ofițeri, unii erau rezerviști, mai ales învățători.

Realizarea evidențierii eroilor, făcând parte din unitățile care au acționat în această parte a frontului, a determinat o minuțioasă muncă de cercetare științifică în arhive, consultarea registrelor de stare civilă din localitățile rurale și urbane, prelucrarea diferitelor informații scrise sau

verbale. Pentru stabilirea nominalizării, sistematizate pe unități, mari unități și grade, specialiști de la Oficiul Județean Argeș al Patrimoniului Cultural Național, instituțiile de depozitare militare și civile, Muzeul Militar Central din București, Muzeul Județean Argeș, Biblioteca Județeană Argeș, Muzeul Orășenesc din Câmpulung au lucrat mai mult timp sub îndrumarea profesorilor Iulian Ilie Rizea, Ionel Batalli, directorilor Radu Stancu (1937-2008), Gheorghe Nicolescu, Teodor Mavrodin, Grigore Constantinescu, Silvestru Voinescu (1935-2005), Ștefan Trâmbaciu. S-a constituit, astfel, o impresionantă coloană a eroilor căzuți pe culoarul amintit în *Războiul cel Mare*, originari din Muscel, Argeș, Prahova, Dâmbovița, Brașov, mobilizați în regimente operative.

Plăcile de marmură sunt înconjurate de o torsadă din ipsos, realizată de Donia Felicia Poștoacă în laboratorul de restaurare a Muzeului din Câmpulung. Pictura neobizantină, specifică bisericilor românești, sau altor locuri de piosenie, concepută de Petre Achițenie și studenții săi de la Institutul *Nicolae Grigorescu*, București, transformă această cameră în capelă autentică. Doi soldați, realizați din mozaic *gen* Murano, având ipostază de păstrători ai liniștii veșnice, conferă principalei încăperi de la subsol o deosebită intimitate memorială, de rugăciune și reverie.

Cealaltă cameră, așezată spre vest, destinată, din 1928-1935, conservării osemintelor adunate de pe câmpurile de luptă și înhurate prin cimitire în graba anului 1916, a fost placată, în 1984, cu marmură neagră. Totodată, s-a executat un sarcofag din cristal, unde sunt depuse, cu pietate, rămășițele pământești ale celor peste 500 de eroi.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

Pentru a rezista climatului, *piesele* din osuar au fost tratate, în principal, de dr. Radu Gava, șef de secție la Muzeul Județean Argeș, originar din Albeștii de Muscel.

Drapelul de luptă, pentru onoarea și păstrarea căruia s-au jertfit eroii, dar și o coroană confecționată din metal, protejează, simbolic, relicvele ostașilor căzuți la datorie. Intrarea în camera sarcofagului se face printr-o ușă executată din fier forjat, având însemnele etapei și evenimentelor petrecute cu peste opt decenii în urmă. Contribuție deosebită la realizarea lucrărilor din această parte a monumentului au adus-o muncitorii carierei de piatră din Albești, condusă de maestrul Gheorghe Nicolae.

Subsolul mausoleului îndeamnă la meditație și respect neprecupețit față de faptele înălțătoare ale înaintașilor. Spațiul devine, totodată, un loc din care răzbate, cu certitudine, dorința menținerii păcii, pentru a se evita, în acest mod, necruțătoarele orori ale confruntărilor militare. Pelerinii se pot reculege în liniște!

Pornind din acest spațiu, subsolul, parterul și partea superioară a mausoleului sunt unite prin trepte în spirală foarte strânsă, *casa scării* fiind recondiționată și zugrăvită în praf de piatră. S-au refăcut, tot atunci, *mâna curentă* și axul principal de susținere.

Pentru protejarea *turnului*, platforma de sub *cupola mică* s-a închis cu tâmplărie metalică, pe geamuri aplicându-se, din aluminiu, mai multe figuri de soldați, aflați în diferite ipostaze de luptă. Lucrarea a fost executată în atelierele din Câmpulung ale Întreprinderii de Producție Industrială și Prestări de Servicii Argeș: director, inginer Mihai Nicolaescu; șef de secție, Marin Roșu.

PETRE POPA

În vederea procurării mozaicului *gen* Murano, necesar decorării interioare a mausoleului, Societatea *Istorie și Cultură*, din Câmpulung, gestionată financiar de Petre Iosif, a colaborat la tipărirea și distribuirea cocardelor cu imaginea monumentului, acțiune amintită anterior, receptată de cetățeni ca un firesc gest patriotic. S-au colectat 36 000 de lei. Până la execuția lucrării, mozaicul s-a păstrat în biroul primarului Manole Bivol.

Plafonul *cupolei mici* a fost decorat, de artiștii plastici din București, cu un reușit mozaic ceramic, reprezentând motive populare muscelene. De la această înălțime a monumentului, aproximativ 40 de metri, se deschide privirii un larg orizont spre sud, spre vest, spre nord, spre est, puncte cardinale marcate de autentică istorie națională și realitate contemporană.

VII. ALTE DOTĂRI ÎN CADRUL COMPLEXULUI MONUMENTAL

Construcția și amenajarea expoziției muzeale permanente, apariția basoreliefului, a altor elemente adăugate mausoleului tradițional au determinat o serie de activități conexe, având menirea să definească un complex memorial, istoric și artistic, de importanță națională și internațională.

Amintim, în acest sens, în primul rând, reproiectarea și realizarea, în 1982-1984, a unui nou acces spre componentele ansamblului. La baza scării principale s-a amenajat *terasa de paradă*, în suprafață de 1800 de metri pătrați, pentru executarea căreia s-au efectuat masive umpluturi și nivelări de teren, acțiune înfăptuită prin mii de ore de muncă patriotică. Spațiul a fost sistematizat de specialiștii Secției Drumuri Naționale din Argeș: inginer șef, Ion Gheorghe; șef Sector Câmpulung, inginer Florea Dinițoiu; șef de lot, Emil Petrache.

Din terasă pornește, perpendicular pe axul intrării în monument, scara principală, unindu-se platoul amintit cu muzeul, basorelieful și mausoleul. Vizitatorul urcă, acum, peste 160 de trepte, grupate în mai multe *pachete*, realizate din calcar de Mateiaș, inclusiv parapetii, și placate cu mozaic spălat. La finalizarea acestora a contribuit, mai ales, Șantierul Câmpulung al Trustului de Construcții

Argeș. De o parte și de alta a treptelor au fost așezate bănci din fag și stejar, donație a Fabricii de Mobilă din Voinești, Lerești, director, inginer Petre Bădescu.

Tot din *terasa de paradă* se poate ajunge, pe o mică scară din hoton, spre izvorul captat la baza pantei spre sud, detaliile aparținând Șantierului Râușor al Antreprizei de Construcții Hidroenergetice Argeș.

O altă lucrare de mare utilitate pentru Ansamblul Mateiaș este realizarea, în 1984, a iluminatului *nocturn* exterior, conceput de directorul Întreprinderii de Rețele Electrice, Pitești, inginer Gheorghe Budan (1936-2004). Sistemul cuprindea, atunci, rețeaua de serviciu și *circuitele* folosite la manifestările publice. Prima, cu posibilitate de aprindere și de stingere automate, se pliază, ca scop, pe conturul *terasei de paradă*. Instalația specială, formată din mai multe reflectoare, urmărește scara principală de acces pe diferite niveluri, ceea ce permite punerea în valoare, rând pe rând, a camerelor muzeale, basoreliefului, intrării în monument, precum și a turnului superior. Un sistem de iluminat original înobilează interioarele expoziției permanente de istorie, dioramei și mausoleului. S-a executat voluntar de subunitățile specializate din orașul Câmpulung: inginer-șef, Petre Matei; maistru, Gheorghe Țolea.

Pentru definirea esplanadei, pantele accentuate din zona construită a ansamblului au fost amenajate sub forma teraselor, care, în cele mai multe cazuri, urmăresc configurația scării principale. Pe aceste spații s-au adus, în 1983 și 1984, prin munca tinerilor din Câmpulung, în mod deosebit a elevilor de la Liceul Industrial al Întreprinderii de Autoturisme ARO, director, inginer Mihai Bivol, și de la

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Școala Profesională de Șoferi din apropiere, director, Ion Jitea, zeci de tone de pământ vegetal și de glij, schimbându-se radical condițiile pentru creșterea vegetației. Ca urmare, s-au plantat mai multe soiuri de arbuști, flori și alte elemente ornamentale, unele aclimatizate, în premieră, pentru arealul montan.

Complexul arhitectural Mateiaș - Valea Mare Pravăț a fost înconjurat, în 1983-1984, cu noi plantații de conifere, urmărind, în primul rând, conturul perimetrului creat ca urmare a extinderii edificiilor. În același timp, pe versanții abrupti ai înălțimilor înconjurătoare, militarii din Garnizoana Câmpulung, împreună cu lucrătorii unităților Inspectoratului Argeș și Ocolului Silvic Muscel (inspector-șef, inginer Teodor Șerb; inginer-șef, Ion Enescu; șef de ocol, inginer Gheorghe Poștoacă), au plantat, sistematic, puiți de brazi, ceea ce contribuie la refacerea potențialului forestier al zonei, stabilitatea terenului, îmbogățirea microclimatului ecologic. Nu peste multă vreme, originalul ansamblu monumental s-a integrat unui generos spațiu verde, deosebit de tonic pentru conservarea frumuseților naturale specifice plaiurilor muscelene.

Vizitatorii aveau la dispoziție, vizavi de Memorialul de Război Mateiaș, la inaugurarea din 24 octombrie 1984: parcajul ingenios, realizat în terase de lucrătorii Secției Câmpulung a Direcției Județene de Drumuri și Poduri Argeș (director, inginer Octavian Mărășteanu; șef de secție, inginer Ilie Mihai); un grup sanitar oferit de Trustul Antrepriză Generală Construcții Industriale, Șantierul Câmpulung, inginer-șef, Maria Tătulescu; alte dotări proprii traseelor rutiere. Toate s-au desființat în 1990-1992, terenurile fiind revendicate și

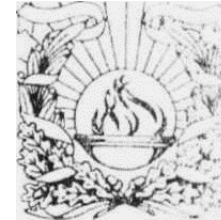
PETRE POPA

---

obținute de proprietarii inițiali, care au ridicat, pe acest amplasament, o cabană de vânătoare.

Amintim, de asemenea, existența, în imediata apropiere, a lacului de acumulare de pe râul Dâmbovița, precum și a micului popas comercial aparținând, în 1984, Uniunii Județene pentru Producție, Achiziții și Desfacere a Mărfurilor, președinte Ion Radu. S-a închis după 1990. Există, acum, mai multe *gherete* particulare, așezate, însă, neinspirat pe *terasa de paradă*, ceea ce incomodează vizibilitatea generală asupra monumentului.

Investițiile exterioare, realizate la Mateiaș în 1979-1984, prezentate mai sus, completează Ansamblul Memorial de Război Mateiaș, dar și zonele adiacente, conferind acestor locuri un binemeritat renume istoric, artistic, militar, turistic.

VIII. CÂTEVA CONSIDERENTE ASUPRA ARHITECTURII GENERALE

Ideea cardinală, privind înfățișarea actuală a memorialului, constă în realizarea unui sistem unitar de edificii, completate cu opere de artă. Disponerea, respectiv, dimensionarea volumelor se corelează și, totodată, se subordonează mausoleului, punându-l cât mai mult în valoare. Evidențierea se face pregnant, deoarece în imediata apropiere se află înălțimea maximă a Muntelui Mateiaș, respectiv, 1241 de metri.

Configurația terenului, prin diferența mare de nivel, de la cota + 801,75 metri a *platformei de paradă*, până la cota + 821,8 metri, regăsită pe prima treaptă a monumentului tradițional, în curbe de nivel foarte accentuate și pe distanță mică, a condus la necesitatea tratării ascendente, ca imagine, a noii compoziții.

Astfel, pornind de la baza scărilor, s-a urmărit să se obțină imaginea generală, printr-o succesiune de planuri, având ca dominantă *obeliscul*. Valorificând elementele cadrului natural, respectiv, panta terenului și plantațiile din zonă, se realizează *cadența* adecvată a elementelor construite la sfârșitul secolului XX, incluse organic în peisajul natural, geografic și istoric al zonei.

Traseul de la *platforma de paradă*, având 60 x 30 metri, până la mausoleu este rezolvat prin grupuri de rampe succesive, dispuse în axul de simetrie al sistemului, având

paliere intermediare și parapeti zidiți din calcar de Mateiaș, placați cu mozaic spălat, iar în perimetrul expoziției muzeale cu travertin.

Noul edificiu s-a amplasat, în mod original, la baza unor stânci, camerele muzeale devenind, concomitent, element tehnic de rezistență și suport vizual pentru evidențiere, mai pregnantă, a *vechiului turn*. După cum s-a relatat anterior, spațiul muzeal este format din două săli și un corp de legătură, plasat sub rampa scării principale. Fiecare cameră are 15 metri lungime, 9,3 metri lățime, 3,5 metri înălțime. Arhitectura încearcă să preia, în forme adecvate, elementele și *masa* mausoleului interbelic. Pe fațada recentelor construcții se află șase ferestre și două uși, partea superioară a zidurilor terminându-se cu forme semiovale conturate, parțial, pe terasele circulabile.

La ieșirea din spațiul muzeal, continuând ascensiunea spre mausoleu, se desfășoară un amplu basorelief, având, așadar, 56 de metri pătrați, suprapus unui zid de sprijin, aflat la cota + 816,30 metri. În continuare, fluxul de urcare se împarte în două, regăsindu-se, apoi, prin axul compoziției, pe ultimul pachet de trepte, care precede monumentul. De remarcat faptul că, deși s-au realizat anumite lucrări în apropierea obiectivului principal, acesta a rămas, la exterior, sub forma inițială din 1928-1935. În interior, la parter și la subsol, după cum s-a relatat, există, după 1984, valoroase lucrări de artă, fără să se modifice, însă, substanțial, structura de rezistență, aspectul și dimensiunile încăperilor existente din etapa amintită.

Pentru întregul complex, arhitecții au căutat o tratare sobră, fără decorații excesive, îndemnând la meditație. Verdele crud al ierbii, contrastând cu alb-griul

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

---

calcarului de Mateiaș, ori cu nuanța pietrei de Albești, precum și pâlcul de brazi care încadrează perimetrul, conferă o notă de calm și liniște adevărată, specifică întru totul atmosferei memorialelor de război.

Relevanța imaginii este aceea a unor volume exterioare ample, care imprimă construcțiilor și amenajărilor o anume masivitate, reflectată atât prin folosirea, ca material fundamental, a pietrei, cât și prin prevalența plinului asupra golului. Asemenea tratare permite gradarea interesului vizitatorului, invitat, mental, să se familiarizeze, treptat, cu specificul și importanța locurilor unde a venit special, ori s-a oprit întâmplător.

Punctul culminant al ansamblului se menține, vizual, fizic și ca semnificație, mausoleul. După parcurgerea expoziției permanente de istorie, a dioramei, a celorlalte opere de artă, ori a spațiilor libere, suntem pregătiți pentru întâlnirea cu osuarul și capela din subsol, unde ne reculegem, în calitate de ortodocși, sau adepți ai altor doctrine, meditănd asupra însemnelor specifice unor ani de maximă importanță pentru evoluția modernă a României.

Fizionomia Complexului Memorial de Război Mateiaș a captat atenția specialiștilor, vizitatorilor obișnuiți, oficialităților. Așa, de exemplu, inginerul miner George Bălan, fost primar al municipiului Câmpulung (2000-2004), preocupat inclusiv de asemenea aspecte, și-a redobândit pasiunea istoriei, editând, în colaborare, volumul *Bătălia din zona Bran-Câmpulung* (2003).

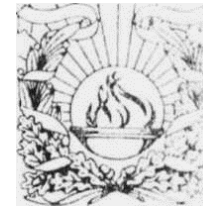
Sentimente favorabile exprimă, constant, președintele Consiliului Județean Argeș, Constantin Nicolescu, doctor în economie, originar din tradiționala

PETRE POPA

---

așezare musceleană Mihăești, dar și actualul primar al municipiului Câmpulung, Andrei Călin, sau cel din Valea Mare Pravăț. Există, așadar, suportul managerial pentru reabilitarea, de urgență, prin voință și decizie comunitară, a unor puncte sensibile: terasa de paradă, basorelieful, casa scării, subsolul mausoleului.

Exprimăm convingerea că viitoarele reparații vor implica, nemijlocit, și contribuția instituțiilor eclesiastice direcționate prin binecuvântarea Arhiepiscopului Argeșului și Muscelului, I.P.S. Calinic, apreciat cărturar al contemporaneității românești, gospodar de talent pentru eparhia amintită. Motivația se regăsește inclusiv pe fațadele monumentului de la Mateiaș, dar și pe cupole, unde se află, din construcție, impunătoare cruci creștine, alături de anii 1916-1918, elemente definitorii conservate cu venerație de predecesori.

IX. FESTIVITĂȚILE INAUGURALE DIN 24 OCTOMBRIE 1984

Lucrările de consolidare a mausoleului, edificarea celorlalte spații dedicate expozițiilor și finalizarea unor sugestive opere de artă monumentală s-au încheiat, în cea mai mare parte, la 15 octombrie 1984. Ca urmare, forurile politice, administrative, militare și culturale județene au inițiat, în ziua de miercuri, 24 octombrie 1984, inaugurarea oficială a Memorialului de Război Mateiaș, Valea Mare Pravăț, Câmpulung, Argeș. Momentul a favorizat evocarea eroismului oamenilor acestor plaiuri, păstrători ai unității și independenței naționale, exprimându-se, totodată, respectul față de cei care au construit monumentul din 1928-1935, reabilitat, extins și amenajat în 1979-1984.

Organizatorii, respectiv, conducerea orașului Câmpulung, instituțiile urbane de profil, Comitetul de Cultură al Județului Argeș, în colaborare cu alți factori responsabili, au realizat, pe înălțimile de la Mateiaș, ampla festivitate evocatoare intitulată „*Glorie eroilor poporului român!*”. S-a hotărât, prin consens, ca asemenea manifestări să se desfășoare anual, în luna octombrie, ceea ce devenea o posibilă tradiție contemporană.

Conform documentelor timpului, festivitatea inaugurală din 24 octombrie 1984 a fost dedicată, în principal, după cum prezintă afișul tipărit, celor trei

conotații amintite mai sus: sărbătorirea a 40 de ani de la Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antihitleristă, din august 1944; întâmpinarea Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român; aniversarea *Zilei Armatei* (25 octombrie). Au participat peste 3 000 de cetățeni, tineri și vârstnici, veniți benevol din Câmpulung, din comunele limitrofe, de la Pitești, ori din alte localități ale Argeșului, proiectanți, constructori, artiști plastici, veterani de război, militari, oaspeți din Capitală. A fost și o zi însorită de toamnă!

... Ora 10. La sosire, notabilitățile de atunci ale județului Argeș, lider, Constantin Zanfir și adjuncții săi, Gheorghe Catană, Gheorghe Nicolae, Aurica Petrescu, Dumitra Smarandache, Gheorghe Stănescu, Maria Vintilă, alături fiind reprezentanții Ministerului Apărării Naționale, garnizoanelor Pitești, Câmpulung, Curtea de Argeș, au fost întâmpinate de conducerea orașului Câmpulung și ale comunelor Valea Mare Pravăț, Dragoslavele, Stoenesti. Li s-au oferit cocarde cu imaginea mausoleului. Se arborase *marele pavoaz*. Fanfara Militară din Pitești, dirijor, Traian Andreescu (1949-2002), a intonat *Imnul de Stat al României*. Era aliniată o gardă de onoare la drapel, formată din militari și membri ai gărzilor patriotice.

Deși invitate, nu s-au aflat printre participanții la inaugurare, trei personalități implicate direct în inițierea și realizarea lucrărilor de reabilitare, extindere și amenajare a Memorialului Mateiaș: Ion Sîrbu, ajuns, după încheierea mandatelor din județul Argeș, într-o funcție de răspundere națională; Manole Bivol, devenit, în 1982, primar al municipiului Pitești; Vasile Drăguț (1928-1987), rector al Institutului de Arte Plastice *Nicolae Grigorescu*, București.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

Cuvântul de deschidere a fost rostit de Gheorghe Oancea, liderul politic și primarul orașului Câmpulung. În continuare, au prezentat alocuțiuni: Gheorghe Lădaru, veteran de război; Rodica Sima, muncitoare la Combinatul de Fibre Sintetice Muscel; Dragoș Andreescu, elev la Școala Nr. 7, Câmpulung; Petre Popa, președintele Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al Județului Argeș; general-locotenent George Popa, reprezentantul Ministerului Apărării Naționale, București.

În încheierea primei părți a festivității a vorbit Constantin Zanfir, prim-secretar al Comitetului Județean Argeș al Partidului Comunist Român, președintele Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean, care a tăiat și panglica inaugurală a Complexului Memorial de Război Mateiaș, Valea Mare Pravăț.

S-au exprimat, în cuvinte de aleasă sensibilitate și, în același timp, de angajare patriotică, sentimente de apreciere față de vitejia eroilor români, care, cu prețul vieții lor, au apărat, de-a lungul vremurilor, pământul sfânt al țării, transmițând generațiilor următoare o patrie unită, suverană, independentă. Totodată, s-a dat glas, în cadrul acestui moment, considerentelor de stimă pentru inițiatorii și constructorii din 1928-1935 ai mausoleului, redimensionat, peste decenii, de ctitorii anilor 1979-1984, 1991-1992. Ideile și munca lor se concretizează în actuala înfățișare a complexului. Rămâne, peste timp, simbol al respectului față de tradițiile istorice, glorificând luptele, eroismul și victoriile neamului, cu deosebire cele din arealul Argeș-Muscel.

Cea de a doua parte a festivităților a cuprins ceremonia depunerii de coroane și jerbe de flori naturale la

mausoleu, în memoria celor căzuți la datorie în octombrie-noiembrie 1916, timp în care s-a aprins flacăra recunoștinței veșnice, iar fanfara militară intona ***Imnul Eroilor***. A urmat vizitarea principalelor componente ale Ansamblului Monumental. Era prezentată, mai întâi, de sculptorul Adrian Radu, ideea care a stat la baza realizării basoreliefului, constituit din cele 18 personaje amintite anterior, angajate, simbolic, în luptele din 1916 de pe înălțimile Mateiaș.

Contextul a oferit posibilitatea celor doi tineri militari, echipați în uniforme specifice anilor 1916 și 1984, să realizeze semnificativul *dialog al generațiilor*, folosind textele scrise pe lateralele basoreliefului, reproduse în paginile precedente, referitoare la datoria sacră de a apăra țara, drapelul, unitatea, independența și suveranitatea națională.

S-a vizitat, apoi, mausoleul, decorat, așadar, cu noile lucrări executate în mozaic *gen* Murano, iar la subsol cu pictură neobizantină religioasă. Profesorul și artistul plastic Petre Achițenie a expus sensul amplei compoziții, dovadă concludentă a atașamentului cadrelor didactice și studenților de la Institutul *Nicolae Grigorescu*, București, special față de acest ansamblu, dedicat memoriei vajnicilor eroi ai spiritului autohton. La ieșirea oficialităților din mausoleu, fanfara a intonat ***E scris pe tricolor unire***, text preluat, cu evlavie, de *Corul Veteranilor* din Pitești, dirijor, profesor Grigore Mircescu.

În continuare, a fost deschisă ***Expoziția permanentă de istorie***, din prima cameră muzeală, apreciindu-se etalarea sugestivă a unor documente inedite, privind eroismul oamenilor acestor locuri în timpul

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

Primului Război Mondial, lupta lor pentru făurirea statului național unitar român, maniera modernă de organizare a spațiului, harta electronică, interferența dintre tradiție și contemporaneitate. S-a vizitat, de asemenea, expoziția temporară *Arta plastică și literatura eroică a românilor*, organizată în cea de-a doua cameră muzeală. Cuprindea portretele realizate de o parte din membrii Uniunii Artiștilor Plastici, Filiala Pitești, președinte, profesor Ion Pantilie, reprezentând chipurile celor mai de seamă voievozi ai Munteniei, care, de-a lungul secolelor, au militat, deseori cu arma în mână, pentru afirmare europeană. Operele se află, acum, în *Galeria Domnitorilor* de la Muzeul Județean Argeș. Ideea era continuată prin volume și imagini având tematică adecvată.

În același spațiu s-au prezentat mai multe *triptice*, cuprinzând variantele proiectelor mozaicului pentru decorarea interioară a mausoleului. Realizatorii lucrării de artă monumentală *gen* Murano au propus, inițial, diverse creații, cu valoare apropiată, care, prin armonizare, au fost transpuse, definitiv, sub forma artistică actuală.

Totodată, expoziția temporară a etalat, ca noutate absolută, una dintre machetele viitoarei diorame, structurată pe două secțiuni. Prima surprindea, la scara 1/5, un post de comandă al unităților militare române, angajate în luptele din zonă, iar cea de a doua, având dimensiuni considerabile, derula, în mod alegoric, viguroase momente ale încleștărilor care au avut loc în octombrie-noiembrie 1916 pe înălțimile Mateiaș. Proiectanții propuneau vizitatorilor muzeului, creat între stâncile de la baza mausoleului, o nouă manieră de îmbinare a istoriei cu arta plastică autohtonă.

Mai multe schițe, crochiuri, diapozitive au ilustrat evoluția, în timp, a construcției, restaurării și extinderii Ansamblului Memorial de Război Mateiaș. Prin compartimentarea spațiului expozițional, exista posibilitatea proiectării unor filme cu caracter militar, completându-se paleta diversificată a momentelor educative, integrate, prezumtiv, lecțiilor de istorie perpetuă. Unul dintre acestea, gestionat de Corneliu Necula, directorul instituției de profil din Pitești, a avut loc pe în timpul inaugurării.

Impresiile oficialilor de la 24 octombrie 1984 sunt consemnate în *Cartea de Onoare*, păstrată și astăzi, a memorialului. S-a oferit, ca amintire, placheta monumentului, realizată din aluminiu eloxat la Tipografia din Pitești, director, Constantin Siman, montată pe un suport special la Combinatul de Prelucrare a Lemnului, Pitești, director, inginer Ion Pietrăreanu, originar din Dragoslavele.

Festivitatea omagială, amintită mai sus, desfășurată la 24 octombrie 1984, s-a încheiat cu spectacolul evocator *Glorie eroilor neamului românesc*, susținut de formații artistice de amatori din Câmpulung, coordonator, profesor Maria Bulacu, dirijor, profesor Moise Mitulescu, precum și de actori de la Secția Proză a Teatrului *Alexandru Davila*, Pitești. Regizorii, actorii Dem Niculescu (1929-2004) și Constantin Zărnescu (1931-2003), director, au realizat, după scenariul poetului Toma Biolan (1941-2004), o sugestivă *frescă* a evoluției naționale, cu personaje întruchipând marii noștri voievozi și ilustre personalități ale diferitelor etape istorice. Formațiile muzicale au intonat creații patriotice, iar recitatorii și ilustrația sonoră au

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

---

transmis fiorul luptelor de altădată.

Pentru acțiunile prilejuite de organizarea manifestărilor inaugurale, în Tipografia din Pitești s-au editat, folosindu-se grafica propusă de artistul plastic Romulus Constantinescu: afișe-program, diplome de onoare, invitații, plachete, cocarde, toate având ca fundal Mausoleul Mateiaș. Momentul a fost înregistrat sonor și vizual.

Începând cu 24 octombrie 1984, Complexul Memorial de Război Mateiaș, filială a Muzeului din Câmpulung, a intrat în circuitul de vizitare, primii ghizi devenind, așadar, profesorii de istorie Ion Idoraș și Georgică Copae. Special, în această zi, accesul publicului a fost gratuit.

La 1 iunie 1988, este reluată ideea realizării dioramei amintite mai sus. Insistențele prelungite ale Comitetului de Cultură Argeș și Muzeului Orășenesc au generat acordul, inclusiv financiar, al conducerii județului, președinte, Gheorghe Catană. Aceeași atitudine favorabilă au avut, la Câmpulung, primarul Ion Ghizdavăț, vicepreședintele Sebastian Duță, inginerul de specialitate Dragoș Băjan (1942-2005).

Lucrările inițiale au fost executate, în prima parte a anului 1989, de o echipă specială de muncitori, proveniți din mai multe unități ale orașului, integrată șantierului urban, condusă de tehnicianul Ioan Bărboi. Proiectul dioramei, propus, inițial, de Institutul de Arte Plastice *Nicolae Grigorescu*, București, invocată mai sus, a fost îmbunătățit cu noi elemente, prefigurând, cât mai evident, momente ale luptelor purtate pe Muntele Mateiaș la sfârșitul anului 1916. Prin proporții și conținut, urma să

devină o experiență națională în materie de muzeografie istorică.

Detaliile tehnice și funcționale s-au dovedit suficient de dificile, iar costurile echipamentelor au fost de natură să diminueze ritmul execuției. Întrerupte în iarna 1989-1990, lucrările s-au reluat în 1991, din inițiativa noilor foruri politice, administrative și culturale ale județului și orașului Câmpulung. Sunt finalizate în primăvara anului următor, vernisarea dioramei și sfințirea Complexului Memorial de Război Mateiaș având loc la 27 mai 1992, în prezența unor personalități ale timpului: Ion Cîrstoiu, prefect de Argeș; Florea Costache, președintele Consiliului Județean; Gheorghe Oancea, primarul orașului Câmpulung; Sevastian Tudor, consilier șef, Inspectoratul pentru Cultură Argeș; Mihail Ungheanu, secretar de Stat în Ministerul Culturii, senator de Argeș.

Evenimentul a fost marcat printr-un spectacol evocator, susținut de Teatrul *Alexandru Davila* din Pitești, completat cu alte activități specifice. Costurile dioramei s-au finanțat, în mare parte, de Ministerul Culturii, lucrările butaforice și mecanice fiind executate prin *Filmex Rom*, București.

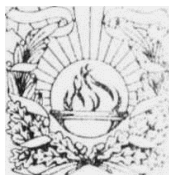
Noua formulă muzeală are două secțiuni: *Postul de comandă*, respectiv, *Lupta de noapte pe Valea Pravățului*. Ca fundal, ultima folosește o fotografie de mari dimensiuni, semiovală, luată din realitatea terenului adiacent și tratată, perspectival, de artistul decorator Beniamin Pittini, Combinatul Poligrafic, București. Instalații speciale de sonorizare și lumină, grupurile de *manechini*, uniforme, arme, tehnica din dotare, conferă vizitatorului imaginea confruntărilor din 1916.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

În general, asemenea *formule* sporesc interesul publicului față de unitățile muzeale, mai ales atunci când suprapun fapte și locuri reale. Așa se explică, bunăoară, atractivitatea *megapanoramelor* de la Borodino (Federația Rusă) și Waterloo (Belgia), dedicate unor momente importante din războaiele inițiate de împăratul Franței, Napoleon I (1804-1814/1815). Prima transferă posterității imagini din timpul *Bătăliei Moscovei*, integrată campaniei *stăpânirii Europei* în Imperiul Țarist (24 iunie - 19 septembrie 1912), finalizată catastrofal pentru Franța. Cea de a doua înfățișează ultima încleștare dintre armata pariziană și forțele *Coaliției VII* continentale, devenite victorioase (18 iunie 1815), determinând, astfel, abdicarea lui Napoleon I. Ambele se derulează cu generozitate pe multiple planuri artistice și electronice, fiind adevărate capodopere în materie. Interesante sunt și amenajările din Bulgaria, prezentând conflictul cu Imperiul Otoman (1877-1878).

La Mateiaș, diorama noastră ocupă suprafața de numai 140 de metri pătrați și susține ideea apărării! Respectă, însă, rigorile ilustrării, prin asemenea modalități, a convergențelor istoriei naționale cu sensurile universale.

***X. LOCUL ȘI ROLUL MEMORIALULUI DE RĂZBOI
MATEIAȘ ÎN SISTEMUL MONUMENTELOR DIN
ZONA ARGEȘ-MUSCEL***

În aceste locuri legendare, unde s-a făurit nemuritorul mit al Meșterului Manole, nu există zidire mai veche sau mai nouă care să nu amintească personalitatea poporului român, lupta lui permanentă pentru libertate, neatârnare, progres și civilizație. Rol aparte îl au, fără îndoială, monumentele istorice și de artă. Multitudinea edificiilor din zona Argeș-Muscel este considerabilă, stilul lor constructiv rămâne divers, apartenența la anumite perioade și etape temporale fiind, în egală măsură, atât multiseculară, cât și contemporană.

Așadar, se poate aprecia că în județul Argeș s-a constituit un adevărat sistem al domeniului analizat, conexas evoluției neîntrerupte a societății românești. Din acesta face parte inclusiv Memorialul de Război de la Valea Mare Pravăț, Câmpulung, aflat pe înălțimile Muntelui Mateiaș.

Ce caracterizează un atare sistem unitar? Amintim, ca element prevalent, aspectul că, prin intermediul monumentelor se acoperă perioade îndelungate și succesive, vizând continuitatea în spațiul carpato-danubiano-pontic, din vremuri imemorabile, până în timpurile noastre. Datorită specificului, cele peste 700 de

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

repere civile ori eclesiastice din Argeș-Muscel probează, aproape în egală măsură, ca număr și valoare, momente începătoare ale evoluției noastre, cât și aspecte ale consolidării sau redevinerii naționale. Prin semnificație, stil arhitectural, dotări plastice, noua înfățișare a complexului Mateiaș acoperă, ideatic, secole de exprimare autohtonă.

Un alt element definitoriu al sistemului se referă la plasarea monumentelor, ca spațiu geografic, pe întregul areal argeșean și muscelean. Demonstrăm că munții, dealurile și câmpiile din zonă, satele și orașele constituie, fiecare în parte și toate subsumate, locul desfășurării unor importante evenimente din istoria și cultura națională. Vizitând Ansamblul Mateiaș, ne vom convinge că *portofoliul* prezentat aici este un suport fundamental al unei asemenea idei. De altfel, începând cu cel mai sudic punct al județului, ajungând, prin frumoasele coline, până la spectaculosul *Drum Transfăgărășan*, altitudine maximă 2 042 de metri, relevăm o rețea densă de monumente istorice sau de artă, având valori și simboluri sensibil apropiate ca sens și *încărcătură* pentru civilizația tradițională. Locul de onoare îl ocupă, acum, Memorialul de la Valea Mare Pravăț, Câmpulung.

Opera întreprinsă de numeroasele comunități ale înaintașilor noștri prefigurează vocația constructivă a poporului român, aspect ilustrat, cu toată claritatea, ca fiind o altă caracteristică a sistemului monumentelor din Argeș-Muscel. Ne referim la faptul că foarte multe din nestematele arhitecturii locale sunt adevărate unicate. Certitudinea este susținută prin rolul și valoarea intrinsecă pe care le reprezintă, de exemplu, *davele* geto-dace de la sud de Carpați, *castrele* romane de pe *Limes transalutanus*,

amenajările rupestre din Nămăești, Corbi și Cetățeni, *forturile* de la Oratea (Dâmbovicioara) și Poenari (Aref), strălucitele curți domnești ale Basarabilor, edificate la Argeș și Câmpulung, frumusețea și acuratețea așezămintelor eclesiastice și civile ridicate în Evul Mediu *clasic*, ori în perioadele modernă sau contemporană. Printre cele mai de seamă construcții dedicate, bunăoară, celebrării vitejiei ostașilor căzuți la datorie în Primul Război Mondial, eveniment crucial pentru România, este mausoleul tradițional de la Mateiaș din 1928-1935, reliefând particularități creștin-ortodoxe.

Consemnăm, totodată, ca element specific al monumentelor din Argeș-Muscel, aspectul că unele dintre acestea sunt autentice necropole. Astfel: la Biserica Mănăstirii *Negru Vodă*, din Câmpulung, se poate contempla piatra *tombală* a domnului Nicolae Alexandru Basarab (1352-1364); în Biserica Domnească de la Curtea de Argeș regăsim mormintele voievozilor Țării Românești, Vladislav I Vlaicu (1364-1377) și Radu I (1377-1383); în Biserica Episcopală din aceeași localitate, aureolată cu mitul construcției perpetue, dorm somnul de veci domnii Neagoe Basarab (1512-1521) și Radu de la Afumați (1522 ~ 1529), regii Carol I (1866-1914), Ferdinand I (1914-1927) și, în apropiere, Carol II (1930-1940). Alte monumente, precum cele de la Băjești, Cotmeana, Glavacioc, Golești, Râcăcioc, Ștefănești sau Vieroș, sunt necropole pentru luptători sau demnitari ai perioadelor feudală și modernă.

Cea mai mare necropolă a devenit, însă, Mausoleul Mateiaș, care poartă în temelii osemintele sutelor de eroi căzuți la datorie, în 1916, pentru țară și drapel. În

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

sarcofagul de cristal din osuar se contopesc, simbolic, rămășițele soldaților țărani, lucrători urbani și intelectuali, reamintind, peste decenii și secole, sacrificiul lor pentru realizarea idealului unității naționale.

Demnă de reliefat este menirea spirituală acordată actualelor monumente istorice din Argeș-Muscel. Ne referim, în mod deosebit, la faptul că multe dintre acestea au fost organizate ca adevărate instituții de cultură. Amintim, de exemplu, ampla activitate didactică și tipografică desfășurată la Curtea Domnească de la Câmpulung, mai ales pe timpul voievodului Matei Basarab (1632-1654), înființarea unor școli pe lângă Biserica *Sfântul Gheorghe* din Pitești, ctitorie a domnului Constantin Șerban (1654-1658), sau acțiunile luministe inițiate, în casele de la Golești, de Dinicu Golescu (1777-1830) și urmașii săi. Prin reabilitare și extindere, Complexul Mateiaș a devenit o adevărată instituție muzeală și artistică, presupunând calități specifice doctrinei istoriografice.

Marile popoare ale lumii expun, peste timp, însemne ale acțiunilor militare de extindere prin cucerirea teritoriilor țărilor vecine, în care scop au ridicat impunătoare obiective cu caracter adecvat. Ca antiteză, invocăm ospitalitatea, noblețea și tendința generală de înțelegere, manifestată permanent de locuitorii de la Dunăre și de pe Carpați. Ca urmare, o serie de monumente istorice sau de artă din Argeș-Muscel au caracteristici funcționale defensive. Așa se explică, de exemplu, așezarea montană a Cetății Poenari, amenajarea unor construcții întărite la Curtea de Argeș, Câmpulung, Cotmeana sau Băjești, a culelor Racovița, Șuici, Retevoești

și Budeasa, ori maniera *fortificării* gospodăriilor țărănești tradiționale, aflate, spre conservare, la Complexului Muzeal Golești. În ceea ce privește Mausoleul Mateiaș, ideea este ilustrată, fără rezerve, prin ridicarea ansamblului muzeal și artistic direct pe locul unde, în 1916, s-au purtat lupte de apărare. Clădirile, exponatele, operele plastice, diorama susțin sentimentul național, respectul față de făuritorii statului unitar român, recunoscut în granițe europene interbelice de cancelariile lumii.

Durabilitatea monumentelor importante din Argeș-Muscel a transmis, peste generații, renumele ctitorilor, contribuind, în mod special, la ilustrarea personalității voievozilor și principilor români, ceea ce condensează virtual caracteristicile perioadelor temporale respective. Așa, de exemplu, dacă o bătălie celebră de apărare, cum a fost la Posada (9-12 noiembrie 1330), prezintă posterității faptele lui Basarab I *Întemeietorul* (1310-1352), tot astfel, Mănăstirea de la Curtea de Argeș oglindește personalitatea domnului cărturar Neagoe Basarab (1512-1521), iar edificiile medievale ulterioare, de la Câmpulung, contribuie, în mare măsură, ca oamenii obișnuiți să rețină mai bine realizările voievodului Matei, devenit tot un Basarab (1632-1654). Din atare unghi de vedere, Mausoleul Mateiaș consacră, pentru eternitate, constructorii musceleni de după Marea Unire (1928-1935), demersuri continuate în 1978-1984, ori în 1991-1992, când s-a definit actuala înfățișare a Complexului Memorial de Război.

La începutul Mileniului III, gândirea proiectanților și acțiunea *ziditorilor* au devenit tot mai îndrăznețe, entuziaste și ultramoderne, uneori insistent de

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

nonfigurative sau curios de monotone. Contextul ne determină să recunoaştem că, retrospectiv, monumentele istorice și de artă din zona Argeş-Muscel transferă contemporaneității multiple și inedite elemente de inspirație autentică în conceperea, execuția și finalizarea sediilor oficiale sau rezidențiale.

Bunăoară, celebrele motive ale arhitecturii populare din satele tradiționale românești etalează discret, dar valoros, iscusite modalități de cioplire a pietrei sau a lemnului, *ghidează* definirea părților fundamentale ale clădirilor, cum ar fi adaptarea interioarelor și acoperișului la stilul brâncovenesc, adevărat tezaur al spiritualității naționale. De aceea, ne bucură faptul că în timpul construirii, reabilitării și extinderii Mausoleului Mateias s-au respectat, într-o mare măsură, tradițiile locale. Aspectul sobru și unitar dat întregului complex, liniile curate și simple ale exterioarelor, succesiunea firească și plină de inedit în terase, conferă ansamblului calități posibil de urmat pentru acțiuni de această natură.

Concluzionând, se poate aprecia că nevoia de construcții sau de opere monumentale a impus, frecvent, folosirea prioritară a materialelor și meșterilor din zonă. Astfel, *asterialele* din stejarul de Corbeni sau din bradul de Rucăr sunt deosebit de trainice pentru realizarea unor lucrări de amploare și durabilitate. Totodată, documentele rețin ca *arhetip*, în Argeş-Muscel: activitatea renumitului meșter Stoica, *autorul* unor valoroase clădiri din Pitești și Golești; creația celebrului pictor Pârvu Mutu, fondator de școală românească; amenajarea *dârstelor* de la Rucăr. Din atare unghi de vedere, la Complexul Memorial de la Valea Mare Pravăț, integrat sistemului monumentelor autohtone,

majoritatea resurselor folosite au fost calcarul de Mateiaș și piatra de Albești, iar basorelieful și mozaicul au suficiente elemente ale tradițiilor seculare.

În anii din urmă s-a extins considerabil posibilitatea valorificării monumentelor urbane sau rurale. Ca dovadă, vechimea istorică, așezarea geografică și caracteristicile funcționale au determinat introducerea lor în rândul instituțiilor eclesiastice, culturale sau turistice. Astfel: Biserica Domnească *Sfântul Nicolae* din Curtea de Argeș, păstrătoare a unor inestimabile valori proprii secolului XIV, este un foarte frecventat muzeu, dar și un loc de pioșenie; la Golești s-a definit una din cele mai mari rezervații de arhitectură populară din țară; la Mănăstirea Aninoasa, spațiile reconstruite adăpostesc un așezământ monahal; cula de la Racovița a fost amenajată și folosită, temporar, ca expoziție de ceramică argeșeană; la Pitești, o serie de clădiri vechi, datând din secolul XIX, sunt sedii ale instituțiilor publice.

Exemplul cel mai elocvent îl reprezintă, însă, Complexul Memorial de Război Mateiaș, format dintr-un monument interbelic (1928-1935) și edificii ale actualității, ceea ce constituie un veritabil echilibru între tradiție și contemporaneitate. Adevărată columnă dedicată eroismului popular, Mausoleul Mateiaș, împreună cu spațiile și dotările finalizate în urmă cu 25 de ani, consolidează sistemul bine cunoscut și unitar al monumentelor istorice și de artă din Argeș-Muscel. Este, în egală măsură, un reper al perioadelor anterioare, cât și al timpului prezent, ori pentru viitorime.

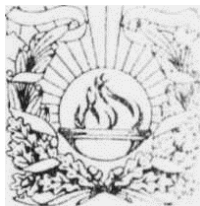
Continentalizarea accentuată nu presupune, principial, diminuarea importanței tradițiilor naționale. Ca

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

---

urmare, devine obligatorie întreținerea și valorizarea patrimonială a monumentelor, în folosul comunității europene, direcționare încurajată, inclusiv financiar, prin instituțiile specializate de la Bruxelles ori Strasbourg. Asemenea facilități pot deveni benefice inclusiv pentru *gospodarii* Memorialului de Război Mateiaș!

Așa cum am ilustrat mai sus, forurile Uniunii Europene sunt receptive la oportunitățile privind conservarea patrimoniului statelor continentalizate. De regulă, este promovată practica accesării *fondurilor comunitare* în parteneriat cu potențialul participativ al beneficiarilor. Totodată, zonele de interes național pot genera atracția sponsorilor, agenților economici, asociațiilor, fundațiilor, mijloacelor *media*, instituțiilor eclesiastice, persoanelor fizice sau juridice. De altfel, referindu-ne la Memorialul Mateiaș, cu câțiva ani în urmă a fost inițiat un proiect special de finanțare europeană, care va permite reabilitarea punctelor sensibile din edificiile complexului, afectate prin infiltrațiile de apă și alte cauze specifice zonelor montane.

XI. GÂNDURI, EMOȚII, SENTIMENTE...

Pentru a surprinde impactul asupra vizitatorilor, încredințăm tiparului mai multe impresii privind Ansamblul Monumental Mateiaș, apropiate gândurilor celor ce i-au urcat treptele începând din 24 octombrie 1984, regăsite, succesiv, în filele ***Cărții de Onoare*** a acestui reprezentativ memorial de război.

- Oficialii prezenți la inaugurare, printre altele, apreciau: *„Astăzi, 24 octombrie 1984, ... s-au desfășurat festivitățile omagiale **Glorie eroilor poporului român** și a fost inaugurat Ansamblul Monumental de la Valea Mare, Câmpulung Muscel, dedicat celor ce și-au înscris numele în cartea de aur a patriei, ca apărători demni și viteji ai independenței și unității noastre naționale. Adresăm cele mai calde mulțumiri tuturor acelor ce au lucrat la edificarea acestui măreț ansamblu monumental, așezat pe locul unde armata română a purtat crâncene bătălii cu dușmanii cotropitori în octombrie – noiembrie 1916. Fie ca acest falnic monument istoric să amintească, peste secole, vitejia și sacrificiul suprem al înaintașilor noștri eroi, apărători și păstrători demni ai pământurilor străbune, să îmbărbăteze generațiile viitoare în munca și în lupta lor nobile pentru continua înflorire a patriei noastre, pentru păstrarea suveranității și independenței României!”*.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

- În aceeași zi, miercuri, 24 octombrie 1984, membrii gărzii militare de onoare de la Mausoleul Mateiaș notau: *„Istoria s-a scris, se scrie și se va scrie prin noi. Stăm de veghe aici, unde istoria a fost scrisă cu sângele eroilor neamului. Răspundem prezent când țara ne cheamă!”*.

- Peste câțva timp, un cadru didactic de la Academia Militară din București spunea: *„Impresionat de enorma lucrare întreprinsă aici, spre faima zonei muscelene, spre cinstirea jertfei celor căzuți în războiul din 1916-1918, aduc mulțumirile mele celor ce au inițiat și susținut această operă de artă și operă istorică, celor ce au creat-o efectiv, celor ce au organizat și îngrijesc cu sfântă aplecare patriotică Muzeul Mausoleului. Cinste făuritorilor Mausoleului Mateiaș în grandoarea lui actuală!”*.

- Unul dintre primii vizitatori de la începutul anului 1985 aprecia: *„Monumentală operă pentru slăvirea eroilor neamului românesc! Fie ca generațiile de azi și de mâine să se inspire mereu din jertfa acestor eroi, pentru apărarea patriei, a independenței și suveranității sale! Glorie veșnică eroilor neamului!”*.

- *„Am rămas plăcut impresionați de monumentală realizare dedicată eroilor neamului, care va demonstra în permanență dragostea de libertate a poporului nostru”*, sunt cuvintele de suflet scrise de o familie din București.

- Cu ocazia excursiei documentare *„Tineri, să ne cunoaștem patria!”*, elevii clasei a XII-a A, de la Liceul Industrial Nr. 8, din Râmnicu Vâlcea, au făcut un popas la Mausoleul Mateiaș: *„Suntem încântați de construcția*

monumentală și de materialul documentar expus, aducându-se astfel un cald omagiu eroilor căzuți în Primul Război Mondial”.

- Pentru un alt grup, Memorialul Mateiaș devenea: *„Cea mai impunătoare monumentalitate din câte am vizitat până acum, decorul este evocator, fastuos și grandios”.*

- *„Un pios omagiu eroilor ce nu ne părăsesc niciodată. Glasul și pașii lor se aud profund prin secole, până la noi, cei ce astăzi, cu emoție, le cinștim memoria!”.* Semnează: un grup de elevi din școlile orașului Costești, Argeș.

- *„Slavă eroilor căzuți la Mateiaș pentru bunăstarea, fericirea și viitorul poporului român! Toată stima pentru ordinea și prospețimea acestui muzeu!”.* Este aprecierea unui vizitator anonim, specialist în istoria națională contemporană.

- Mai mulți urmași ai participanților la confruntările din Primul Război Mondial scriu: *„Cinste celor care au contribuit la refacerea acestui ansamblu monumental, ridicat în amintirea eroilor din 1916-1918! Aici au luptat și părinții noștri”.*

- *„Eu, de pe locurile brăilene, am rămas foarte impresionat de ceea ce am văzut în acest muzeu, și sunt mândru că am muncit la edificarea lui, împreună cu ceilalți colegi de la Școala de Șoferi din Câmpulung. Întreg mausoleul este o mare liniștită de aducere-aminte”.*

- Un locuitor din satul Piscani, comuna Dârmănești, județul Argeș, mărturisește: *„Aduc mulțumiri tuturor celor ce au contribuit la realizarea acestui lăcaș de educație națională patriotică. Trăirile emotive ale oricărui*

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

---

vizitator completează conținutul de idei și realizările tehnice de excepție. Totul este superb: organizare, ordine, dar mai ales istorie, o densă istorie a neamului. Laudă lor, străluciților realizatori ai acestui mausoleu. Nu pot a nu mă angaja să spun, să îndemn pe toți cunoscuții mei de a vizita acest muzeu”.

- Școlarii din comuna vecină Muntelui Mateiaș, Dragoslavele, notează cu emoție: „Am pășit sfioși prin aceste săli, prin aceste locuri, unde mulți bunici de-ai noștri și-au lăsat osemintele”.

- Un vizitator din Apa Sărată, cartier al municipiului Câmpulung, își exprimă crezul său istoric: „Gloria unui popor se oglindește în trecutul său. Cele mai sincere felicitări celor care au creat acest mausoleu, care trezește dragostea de patrie în inima oricărui român.”.

- Apropiat sufletește de plaiurile muscelene, un cunoscător al acestor locuri se destăinuia: „După ani de zile, la trecerea prin Câmpulung, am revăzut monumentul eroilor, refăcut cu multă eleganță arhitecturală, cu competență științifică în selectarea obiectelor expuse, fiind astfel un omagiu deosebit adus eroilor căzuți la datorie”.

- Ca evocare, unul dintre vizitatori reproduce, după **Eroul eliberării**, prima strofă: „Când drumuri le adună / Acolo, sus pe grui, / Vin fete și-ncunună / Cu flori mormântul lui; / Era înalt ca bradul, / Și-un plumb l-a fulgerat, / Nici numele, nici gradul / Nu-i sânt știute-n sat”.

- **Glas de nemurire** se intitulează versurile de factură populară transmise de un alt vizitator din Capitală, cu adresă specială spre brazii care străjuiesc mausoleul: „Și de treci pe-aici cândva, frate călător, / Pleacă-te în rând cu mine, la tulpina lor, / Și-ai s-auzi cum din

adâncuri glas de nemurire / Ne îndeamnă ca și-atunci: fraților, UNIRE!”.

Ansamblul Monumental de la Mateiaș a fost vizitat, după inaugurarea oficială din 24 octombrie 1984, de multe delegații militare sau civile din: Africa, America, Asia, Europa.

Așa, de exemplu, pe timpul vizitei realizate în zona Bran-Câmpulung, precum și la Memorialul Mateiaș, ministrul Apărării Naționale din Republica Populară Chineză a compus câteva versuri, intitulate **Monumentul eroilor din Munții Carpați**. Autorul apreciază: „*Acești munți fermecători formează verdeța mării... Monumentul eroilor străpunge cerul... În fața ochilor apare... Fuga inamicului învins...!*”.

Am reprodus numai câteva dintre sutele de impresii lăsate de vizitatorii Complexului Memorial de Război de la Valea Mare Pravăț, Câmpulung, Argeș, scrise în **Cartea de Onoare**, ori sub alte forme, mărturie a simțămintelor lor, dătătoare de speranțe în triumful păcii, stimulatoare pentru cei care au inițiat și realizat un asemenea însemn al trăinicieii noastre pe aceste locuri încărcate de istorie.

Autorul lucrării de față, participant direct la reabilitarea mausoleului tradițional, construit 1928-1935, dar și la redimensionarea ansamblului, amenajarea *Expoziției permanente de istorie*, realizarea operelor de artă (1979-1984), adresează mulțumiri tuturor aceluia cu care s-a colaborat pentru finalizarea ampleror lucrări de la

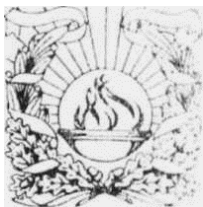
MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

Mateiaș, având un pronunțat caracter patriotic și obștesc. Le dedicăm, cu toții, fiilor plaiurilor muscelene și argeșene, deoarece, prin sacrificiul lor suprem, și-au înscris numele în *Cartea eroilor*, ca apărători ai independenței, suveranității și unității naționale.

Apartenența, după 1 ianuarie 2007, la Uniunea Europeană, iar din martie 2011, la *Spațiul Shengen*, presupune păstrarea, în continuare, a tradițiilor noastre seculare, definiții privind exprimarea personalității distincte a poporului român. Ca urmare, în ceea ce ne privește, nutrim disponibilitatea ca experiența acumulată la Mateiaș să fie folosită pentru edificarea *obeliscului* reprezentativ al municipiului Pitești, existând, din atare punct de vedere, ca loc de amplasare, *triumghiul* format la intersecția actualelor străzi *Eroilor* și *Nicolae Dobrin*, identificat, amenajat parțial și conservat de administrația locală încă din 1969.

Avem certitudinea că Primăria și Consiliul Pitești vor relansa, în 2010, această idee, valorificându-se schițele de arhitectură deja existente, posibilitatea primirii unor donații publice, inclusiv de la autorul actualului volum despre *memorial*, prevederile legislative aferente, succesele anterioare de rezonanță în domeniul urbanistic.

**XII. „GLORIE EROILOR NEAMULUI
ROMÂNESC!”**

Fragmente din scenariul-cadru al spectacolului consacrat inaugurării Memorialului de Război Mateiaș (24 octombrie 1984).

Opt tulnicari sună din buciume, anunțând începerea spectacolului.

Corurile reunite din Câmpulung intonează *Eroi au fost, eroi sunt încă!*, iar actori ai Teatrului *Alexandru Davila* din Pitești și recitatori amatori evocă momente sau personalități din istoria noastră națională.

Recitator: Suntem aici spre a cinsti eroii
Ce patriei îi stau la temelie,
Ca rădăcini îmbrățișând tărâmul
Izvoarelor străvechi cu apă vie.
Columne de granit le poartă chipul
Și răzbătând prin negură, semeți,
Ne stau alături, ca și munții noștri,
Teferi și demni, strămoșii daco-geți.
Eroii daci, nemuritori,
Frângeau cu inimile spade;
Noi ne-am născut și din învingători
Retrași ca în păduri, în vechi balade.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

Decebal: Nu-mi întoarce sufletul!
Nu stârni mânia mea ascunsă!
Nu sunt supusul Romei... nu
voi să fiu !
Ce mă-nspăimânți ?
Ei bine, Doamne,... cade Decebal,
Dar niciodată
Nu cade Dacia!
(Din *Decebal*, de Mihai Eminescu)

Recitator: În umărul zidurilor stă și
umărul meu,
Rezemat de el, uneori, Mircea
cel Mare
Cu fruntea ivită la apogeu
Care te-ngheață și te dogoare.

Mircea: Toată viața am fost un strângător de
pământuri românești,
pe care le-am tocmit într-o singură
țară. Io, Mircea Voievod și Domn
singur stăpânitor
a toată Țara Românească,
de pe plaiurile de peste munți
până departe, la Marea cea Mare.
(Din *Io. Mircea Voievod*, de Dan Tărchilă)

Recitator: Din Basarabi venim și din Mușatini,
Noi, păstrători de legi și datini.
Și pe câmpia de la Direptate,
Inima lui Ștefan

PETRE POPA

Vodă încă bate.

Ștefan: Țineți minte cuvintele lui
Ștefan care v-a fost baci până
la adânci bătrânețe... că
Moldova n-a fost a strămoșilor mei,
n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a
urmașilor voștri, și-a urmașilor
urmașilor voștri, în veacul
vecilor...
*(Din **Apus de soare**,
de Barbu Ștefănescu-Delavrancea)*

Recitator: Aud prin istorie
tropot de cai,
Pe la răscrucile
vremilor;
răsare peste țară,
gânditor,
capul Domnului
nostru,
Viteazul Mihai.

Mihai: Din acest strat de oase pe care
toți călcăm azi, desculți sau cu
cizmele, țara va trebui să
crească mai înaltă cu o palmă...
Vreau să dau țării acesteia
liniștea și așezarea ce i se cuvin.
Credință pentru credință,
dreptate pentru dreptate! Aceasta

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

îmi va fi legea! Legea poporului
meu!

(Din *Viteazul*, de Paul Anghel)

Recitator: Aici sunt urmele Bălcescului
întipărite!
Mândru e drumul că l-a purtat,
cu drumeții, și tânăr izvorul său,
căci înflorit-a, pe orizontul
visat, Pomul Vieții!

Bălcescu: Revoluția este în mers, este
pornită de la începutul istoriei
românești. E fructul unei
îndelungi stări de lucruri și nimic
nu o mai poate opri,
deoarece nu mai este a boierilor,
ci a poporului! Continuăm pe a
lui Tudor Vladimirescu!
E voința poporului român!
(Din *Bălcescu*, de Camil Petrescu)

Recitator: De la Milcov mai la vale,
S-a întins o horă mare;
Strigă Cuza-n gura mare:
– Trageți hora cu-nfocare
Din Carpați și pân' la mare!

Cuza: Drepturile poporului!...
Drepturile pe care și le-au
câștigat prin Unire. Pentru că

PETRE POPA

---

ei au făcut Unirea... țărani.
Da' pentru ce a făcut poporul
acesta Unirea, dacă nu să-și
îmbunătățească soarta și să-și
spună deschis cuvântul?
Azi își spune deschis cuvântul
poporul român!

(Din *Cuza Vodă*, de Ion Luca)

Recitator: O, români, în fața voastră,
colo'n tainica cea zare
Vedeți voi o rază vie,
Care-ncet, încet răsare?
E lumina re-învierii,
e luceafărul sperării,
E triumful luptei voastre,
soarele neatârării!

Kogălniceanu: Trebuie să dovedim că dorim
independența pentru că și noi, ca
națiune, avem dreptul să trăim
viața noastră, răspunzând numai
pentru greșelile noastre, iar nu
pentru ale altora. Uniți și
independenți vom face să
dăinuiască peste veacuri
Națiunea Română!
(Din *Cuza Vodă*, de Ion Luca)

Recitator: Cu-a patriei iubire în izvoare vii,
Noi am luptat și unul contra zece;

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

Cuvânt de foc rostise Eroina de pe
Jii:
„*Cotropitori! Pe-aicea nu se trece!*”

Cătălina: Jur să lupt până ce nu va
mai răsuna pas de cotropitor pe
pământul țării mele! Jur să lupt
până ce ochii copiilor și
părinților noștri nu vor mai fi
înlăcrimați! Jur să lupt și să
răzbun pe cei căzuți departe de
apele Jiului și de umbra
Parângului! Jur să lupt și să
presar peste mormântul celui
căzut aici, țărână din plaiul
Oltului și apă din inima Jiului
eliberat prin lupta noastră fără
cruțare!

(Din *Ecaterina Teodoriu*, de Nicolae Tăutu)

Recitator: 1 Decembrie 1918 – piatră de hotar;
Pentru-mplinirea
României Mari!
Din hotarele Moldovei scrise de
Ștefan cel Mare.

Recitator: Din pământuri transilvane colindate
de Avram Iancu,
Din Banat și din Muntenii și
Dobrogea de la Mare,

PETRE POPA

Visul Albei noastre Iulii ne
întemeiază veacul.

Recitator: L-au știut Mihai Viteazul,
domn a toată România,
L-au știut poporul nostru și
l-au scris cu flori de mac,
Apărând, izvor de sânge, lanul
ce-l rodește glia
Și stindardul libertății – Tricolorul
nostru drag.

Corurile cântă: *Eroi am fost, eroi sunt încă;
E scris pe Tricolor Unire.*

Recitator: Ascultă pulsul ierbii, ascultă clarul
ploii
Și de la Vatra Dornei la Porțile de
Fier
Ia seama, crește iarba egal din toți
eroii
Câți au ținut pe umeri întregul lumii
cer.

Recitator: Norocul nostru-i țara.
Ea-ncepe, ea deschide
pământul – ochi de-albastru, cerul cu
bolovani
cât noi încă nu știm: e brazdă sau
tranșee
ce lasă plugu-n urmă a două

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAS

---

mii de ani...

Recitator: Noi ne-am luptat și după ce
ne-ntregirăm vatra.
Pe unde-au fost românii au răsărit
statui,
Iar dacă azi e soare în Debrețin și
Tatra,
Am pus și noi un umăr la înălțarea
lui...

Corurile reunite intonează **Imnul de Stat al
României...**

Și-au dat concursul, la 24 octombrie 1984, actorii:
Wilhelmina Căta, Petre Dinuliu, Dumitru Drăgan, Petre
Dumitrescu, Vasile Filipescu, Ion Focșa, Ion Lupu,
Mihaela Lupu, Dem Niculescu, Cristina Radu, Andreea
Raicu, Ion Roxin, Cristian Tutză, Sorin Zavulovici. Regia
artistică: Dem Niculescu, Constantin Zărnescu (directorul
teatrului). Scenariul: Toma Biolan. Regia tehnică: Paul
Romano. Sonorizare: Dumitru Șuțoiu. Dirijor, Fanfara
Garnizoanei Pitești: Traian Andreescu.

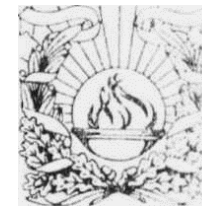
Împreună cu persoanele oficiale nominalizate
anterior, la spectacolul *Glorie eroilor neamului românesc*
au asistat: comandanții garnizoanelor militare din Pitești
(colonel Constantin Anghel), Câmpulung (colonel Nicolae
Butoi) și Curtea de Argeș (general Vasile Popescu);
președintele Tribunalului Argeș, Cornelia Sorescu
Gheorghe; directorul Direcției Administrației Publice
Argeș, Florian Popescu; liderul Organizației Tineretului

PETRE POPA

---

din Argeș, Nicolae Oprea; comandantul Gărzilor Patriotice din Județul Argeș, colonel Constantin Nanu; primarul orașului Curtea de Argeș, Nicolae Zevedei; viceprimarul municipiului Pitești, Ion Chiriță.

Manifestări asemănătoare: 24 octombrie 1985, împlinirea unui an de la inaugurare; 27 mai 1992, vernisajul dioramei și sfințirea Memorialului de Război Mateiaș; zilele eroilor, înscrise în calendarul Bisericii Ortodoxe Române din 1993 ~ 2009. Paralel cu asemenea activități, inițiate de Muzeul Municipal din Câmpulung, în consens cu alte instituții publice, numeroși locuitori din așezările muscelene se îndreaptă, mai ales la sărbătorile religioase tradiționale, spre acest ansamblu monumental, unde evocă familial, fără fast, numele celor apropiați, căzuți la datorie pe timpul conflictelor militare deja amintite. A devenit un gest firesc, dublat, deseori, de aprinderea candelii în capela osuarului. Izvorât din modestia practicării istorice a *cultului străbunilor*, pelerinajul personal, ori al grupurilor mici, formate din neamuri, prieteni și cunoștințe, se relansează, așadar, în actualitate.

POSTFAȚĂ

Am dorit ca paginile acestei cărți să vă apropie, sufletește, de cei care și-au dat viața pentru apărarea țării, în 1916, pe culoarul strategic Bran – Giuvala – Dâmbovicioara – Rucăr – Dragoslavele – Valea Mare Pravăț – Câmpulung, apreciind, totodată, gestul urmașilor de a le onora faptele prin *Memorialul de Război Mateias*, edificat în etapele 1928-1935 și 1979-1984.

Forma actuală a volumului nostru prezintă, în continuare, peste 40 de imagini sugestive și câteva comentarii, având valoare distinctă. Fotografiile fac parte din colecțiile Gheorghe Chița, Petre Popa, Ion Băcanu, Ion Pătru, precum și din noul portofoliu constituit, în 2009, de Marius Motreanu, la Biblioteca Județeană *Dinicu Golescu* Argeș. Textele sunt semnate, succesiv, de persoane implicate direct în *acțiunea Mateias*: Cristache Gheorghe, Ionel Batalli, Mihai Tican Rumano, Manole Bivol, Teodor Mavrodin, Spiridon Cristocea, Ion Sîrbu. Un tabel statistic ilustrează amplitudinea eroismului de pe acest segment al *Frontului Carpatic* în toamna anului 1916.

In gloriam aeternitatis!

ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ *CULTUL EROILOR*
- FILIALA ARGHEȘ -
cu sprijinul

CONSILIULUI JUDEȚEAN ARGHEȘ
și în colaborare cu

ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ A VETERANILOR DE RĂZBOI ARGHEȘ
ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ A CADRELOR MILITARE
ÎN REZERVĂ ȘI RETRAGERE *BASARAB I ARGHEȘ*
ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ DE VEXILOLOGIE „TRICOLORUL”
SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE
CENTRUL DE STUDII ȘI PĂSTRARE A ARHIVELOR MILITARE
ISTORICE PITEȘTI
FUNDAȚIA *PETRE IONESCU - MUSCEL*

INVITAȚIE

la

SIMPOZIONUL

organizat la *CERCUL MILITAR PITEȘTI* în ziua de

26 noiembrie 2009, orele 11,00

dedicat Comemorării eroilor căzuți în luptele din octombrie – noiembrie 1916,

implinirii unui sfert de veac de la inaugurarea

- *MEMORIALULUI MATEIAȘ (1984 – 2009)* -

și

- *Aniversării Zilei Naționale a României*

- *1 Decembrie 1918 – 1 Decembrie 2009* -

IMAGINI
ȘI
COMENTARII

„La 5 iunie 1922, cu ocazia dezvelirii monumentului eroilor din comuna Nămăești, Muscel..., s-a format un comitet de inițiativă care-și propunea să aducă la îndeplinire *«ridicarea unui monument național pe poziția de la Pravăț și a unei capele lângă cimitirul eroilor de pe acea poziție»*... Președinte de onoare era colonelul Grigore Grecescu, membru al Comitetului Central al Societății *«Mormintele eroilor căzuți în război»*... Inițiatorul întregii acțiuni a fost colonelul Florian Nicolescu, comandantul Garnizoanei Câmpulung, participant, cu gradul de căpitan și apoi de maior, la Primul Război Mondial, în cadrul Regimentului 44 Infanterie din Pitești... Realizarea mausoleului a stagnat ani de zile... La 9 februarie 1928, se procedează la constituirea comitetului pentru ridicarea însemnului memorial, conform noii legi din 1927, care oficializa și denumirea Societatea *«Cultul Eroilor»* ... O știre apărută într-un ziar local, datat 14 august 1928, anunța spre buna-știință și mulțumire a tuturor locuitorilor, că *«la punctul Mateiaș s-a pus piatra fundamentală a criptei mausoleu care va fi o podoabă națională a Câmpulungului, județului și întregii țări. Planul unicului monument de artă din țară în acest stil este executat de arhitectul câmpulungean Dumitru Ionescu-Berechet»*...

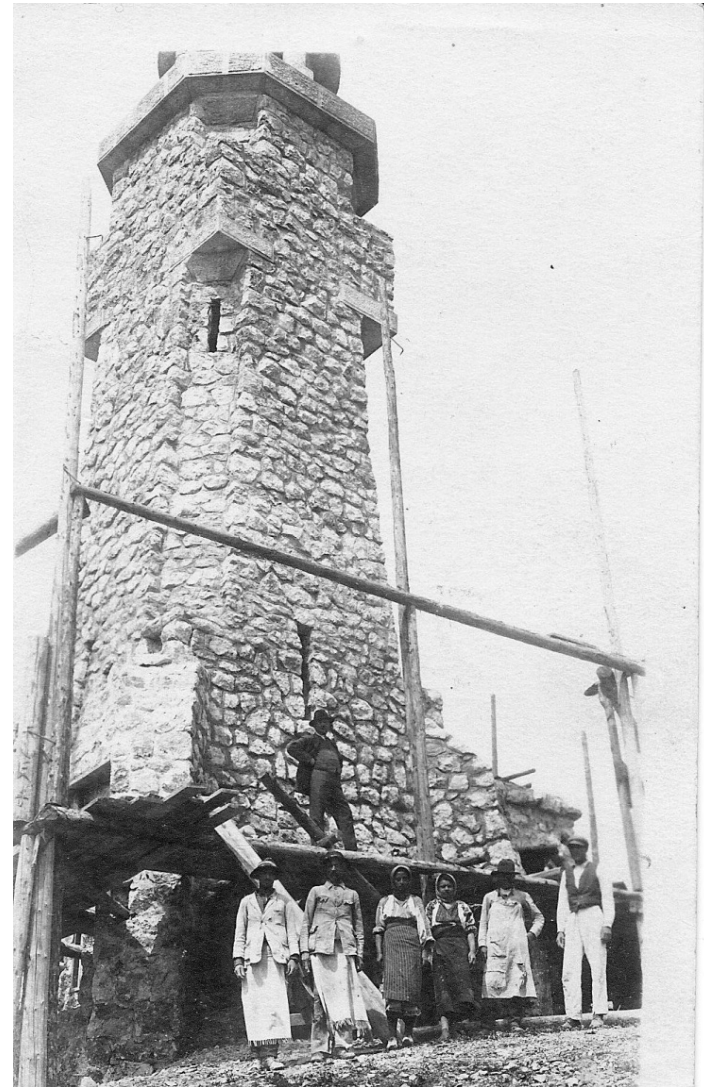
Construcția propriu-zisă a mausoleului de la Mateiaș a durat relativ puțin, în schimb, lucrările de finisare și amenajările interioare aveau să dureze ani și ani... S-au făcut centralizări de oseminte de eroi, depunându-se, în cripta mare a ostașilor români necunoscuți, 416 oseminte exhumate din cimitirele din Câmpulung, Gorgani, Hârtiești, Cotești, Golești, Bârzești, Vrănești, Leordeni și Călinești... De atunci au trecut ani, mulți la număr... În cel de-al șaselea deceniu al existenței sale, mausoleul de pe muntele Mateiaș, solitar până nu demult, trăiește vigoarea tinereții redobândite. (Col. dr. Cristache Gheorghe, Ionel Batalli, *Ansamblul Monumental de la Valea Mare-Mateiaș*, Editura Militară, București, 1985, p.76 ~ 106).

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Mausoleul Mateiaș în construcție (1928).
Colecția Gheorghe Chița, Câmpulung.

Imagine din 1929.
Colecția Gheorghe Chița, Câmpulung.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

„La vreo 10 kilometri de Câmpulung, pe muntele Mateiașului, s-a ridicat frumosul mausoleu... [În apropiere], pe fostul câmp de lupte de la Mateiaș se văd încă locurile tranșelor... Osemintele ostașilor români, care au luptat în zonă, se vor odihni în cripta de piatră... La Capela Mateiaș se pot admira trei basso-reliefuri de o factură viguroasă, care amintesc trei epoci ale istoriei neamului românesc... Primul înfățișează scena legendarului act al descălecării, pe aceste meleaguri, a lui Negru Vodă; al doilea este o scenă a prezenței oștilor conduse de Mihai Viteazul în Transilvania; cel de-al treilea ilustrează luptele purtate de trupele române în toamna anului 1916 în preajma Pravațului și Mateiașului...”. (Mihai Tican Rumano, *Note de călătorie*, articol de presă, 9 august 1930).

Capela Mateiaș (1938).
Colecția Gheorghe Chița, Câmpulung.

PETRE POPA

Imagine din 1940.
Colecția Gheorghe Chița, Câmpulung.

La orizont, Mausoleul Mateiaș (1960).
Colecția Ion Băcanu, Pitești.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

„Percepția mea asupra Mausoleului Mateiaș s-a conturat în anii de școală, când urcam la *monument*, pe cărări știute de localnici, să depunem flori în memoria eroilor. Apoi, am aflat că, din 1935, până în 1947, Prefectura Muscel și Societatea *Cultul Eroilor* Câmpulung, care aveau în grijă mausoleul ridicat în 1928-1935, rezervau anumite sume pentru întreținerea clădirii și plata unui paznic/ghid (locuia în imediata apropiere). Treptat, *pușcăriile* de la exploatarea calcarului de pe Muntele Mateiaș, cutremurele din 1940 și 1977, ori viciilor ascunse ale construcției principale au deteriorat rezistența *turnului*, fondurile rezervate reparațiilor periodice fiind diminuate continuu.

Ales primar al orașului Câmpulung în 1977, împreună cu mai mulți colaboratori, printre care și directorul muzeului, Ștefan Trâmbaciu, am gândit un plan de acțiune menit să salveze monumentul, aflat în pericol de prăbușire. Doream să ne bazăm pe forțele proprii ale muscelenilor. Până în 1979, am reușit: repararea acoperișului *cupolei mari*; refacerea structurii de rezistență; torcretarea interioară și exterioară, folosind rețete specifice zonelor montane; turnarea rigolelor împrejmuitoare prin bituminare; reabilitarea pereților de la parter și subsol; gletuire pregătitoare lucrărilor de artă; turnarea zidului de sprijin spre vest. Inițial, am gândit și o cameră muzeală, amplasată pe platoul lateral scării principale de intrare, spre șoseaua națională, idee la care se va renunța în favoarea actualei soluții.

Asemenea lucrări s-au realizat prin voluntariatul Antreprizei de Construcții Hidroenergetice Argeș (director, inginer Nicolae Păunescu), cu deosebire al specialiștilor Șantierului Râșor, condus de inginerul Dumitru Fușcă, dar și din partea Combinatului de Lianți, director, inginer Gheorghe Dobre. Totodată, în cadrul gospodăriei comunale, am format o echipă de muncitori pentru Mateiaș, condusă de tehnicianul Ioan Bărboi. Tinerii din Câmpulung au prestat mii de ore patriotice.

După 1979, forurile județene s-au implicat nemijlocit în redimensionarea Complexului Memorial de Război, printre cei

mai activi aflându-se inițiatorii noilor construcții și amenajări muzeistice ori artistice: Ion Sîrbu, lider politic și administrativ al Argeșului, dr. Petre Popa, președintele Comitetului Județean de Cultură, arhitectul Valeriu Manu, inginerul Spirea Miclea, împreună cu colaboratorii, dar și alți conducători de instituții, unități militare, întreprinderi.

Din multitudinea rezolvărilor etapei de până în 1982, când deveneam primar la Pitești, îmi stăruie în memorie entuziasmul șefului matriteriei Uzinei *Aro*, inginer Nicolae Voicu, sau al meșterului modelier, Satmary Gheza, pensionar de origine maghiară, stabilit la Câmpulung, atunci când era turnată în bronz și fixată ușa actuală de la intrarea în mausoleu, operă de artă, având aproape 500 de kg. Acțiuni de amploare deveneau, bunăoară, plantarea a mii de puiți de conifere pe stâncile Mateiașului și pe noul contur perimetral al monumentului, extinderea considerabilă a platformei de la baza scării cu zeci de tone de arocamente, placarea zidului de sprijin cu piatră din cariera Albești pentru realizarea basoreliefului.

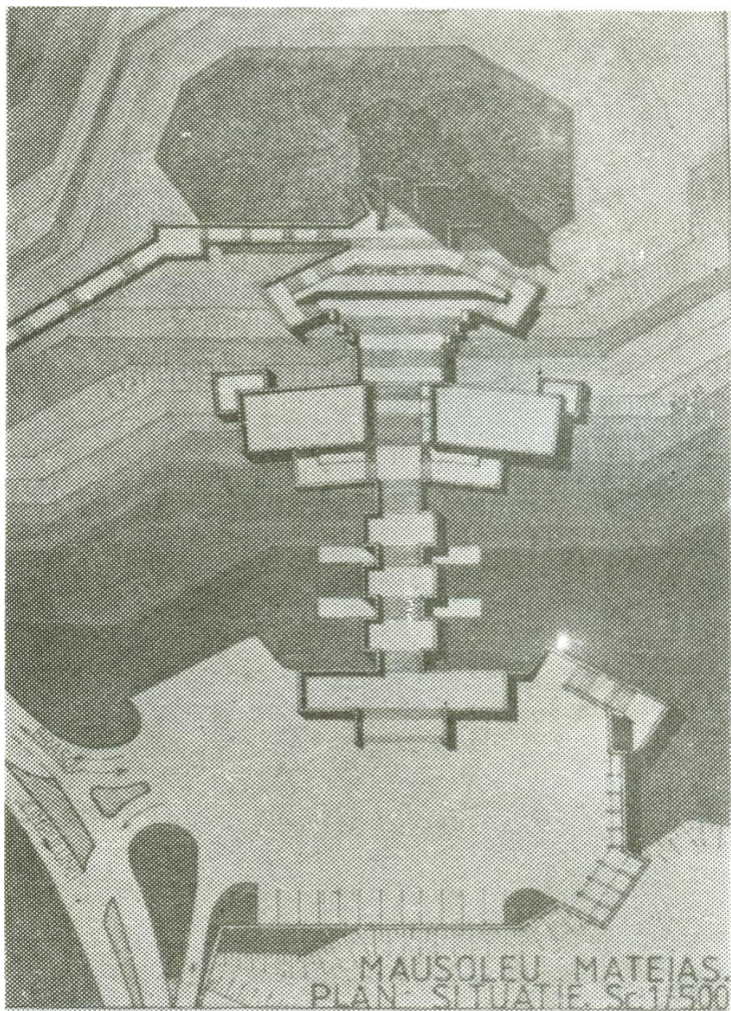
Privind retrospectiv, cred că *acțiunea Mateiaș* rămâne una dintre remarcabilele susțineri cetățenești din România postbelică, menite să valorizeze un ansamblu monumental de război. De aceea, sunt mândru că am avut posibilitatea să contribuim, ca fiu al acestor locuri, încărcate de istorie, la realizarea actualului Complex Mateiaș. Urmașul meu la Primăria Câmpulung, Gheorghe Oancea, a continuat programul stabilit.

Cu toate că alte priorități oficiale au determinat să nu pot participa la inaugurarea de acum 25 de ani (24 octombrie 1984), gândurile mele se îndreaptă, cu deplină recunoștință, către eroii ce s-au jertfit aici în 1916, dar și spre cei ce au trudit pentru edificarea, în 1928-1935, a mausoleului tradițional, ulterior a actualului complex memorial, definit în etapele prezentate de această carte. (Manole Bivol, *Consemnări în manuscris*, Pitești, 2009).

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Redimensionare. Memorialul de Război Mateiaș.
Schiță de arhitectură: Valeriu Manu, Spirea Mică
și colaboratorii (1980). Arhiva SC *Proiect Argeș* SA.

PETRE POPA

Pe santier la Mateias

Profesori și studenți de la Institutul de Arte Plastice,
București, pe șantierul Mausoleului Mateiaș (1982).

Finalizarea mozaicului din interiorul mausoleului (1983).
Al patrulea din stânga, în picioare, Petre Achițenie.

Colecția Petre Popa, Pitești.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

„Lăsând în urmă satul Valea Mare Pravăț..., drumul continuă în serpentine largi spre șaua joasă a Mateiașului, de lângă mausoleul cu același nume. În stânga se profilează vârful de calcar al Mateiașului (1 239 m), care poartă numele fiului adoptiv al lui Matei Basarab... În dreapta, pe un mic platou, a fost ridicat Mausoleul Mateiaș în memoria eroilor cunoscuți și necunoscuți, care și-au jertfit viața în timpul Primului Război Mondial, pentru apărarea gliei străbune.

Monumentul, ca multe altele din ținutul Muscelului, a fost ridicat după proiectul arhitectului Dimitrie Ionescu-Berechet, în perioada 1928-1935, iar ca material de construcție s-a folosit calcarul de Albești. La subsolul mausoleului se află osuarul. O scară în formă de melc, îngustă, conduce vizitatorul până în vârful impunătorului monument, de unde o priveliște încântătoare se deschide în toate părțile...

În momentul de față, monumentul este în curs de restaurare. Se construiește o sală unde se va organiza o expoziție permanentă, dedicată luptelor din zona Muscelului în Primul Război Mondial, și o nouă intrare în mausoleu direct din șosea” (Teodor Mavrodin, Spiridon Cristocea, *Câmpulung. Mic îndreptar turistic*, Editura Sport-Turism, București, 1983, p. 55-56).

PETRE POPA

---

24 octombrie 1984. Festivitatea de inaugurare. În primul rând, de la stânga la dreapta: Dumitra Smarandache, generalul George Popa, Gheorghe Nicolae, Constantin Zanfir, Gheorghe Catană, Gheorghe Stănescu, Gheorghe Lădaru (veteran de război).

La microfon: Petre Popa.

Colecția Petre Popa, Pitești.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

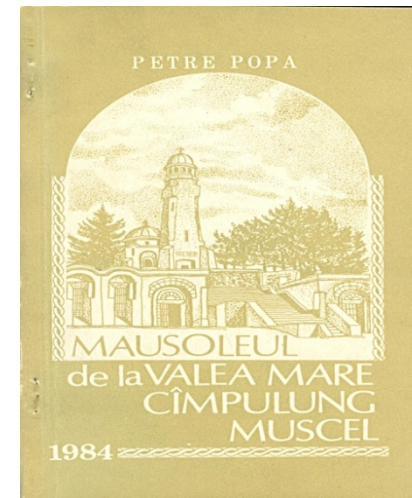
Spectacol evocator la inaugurare: 24 octombrie 1984.

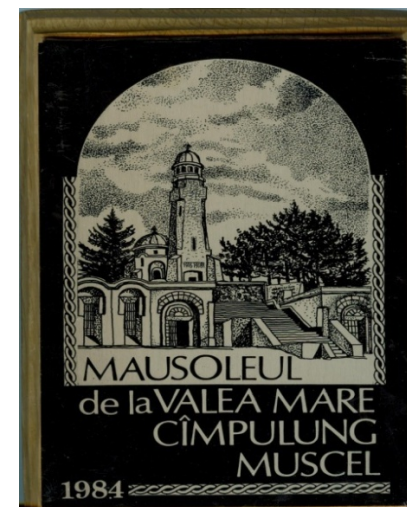
Felicități pentru sculptorul Adrian Radu (dreapta).
Colecția Ion Pătru, Pitești.

PETRE POPA

Documentar și emblemă oferite la inaugurare:
24 octombrie 1984.

Colecția Petre Popa, Pitești.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Noile spații muzeale: Expoziția de istorie și Diorama.

Foto: Marius Motreanu (2009).

PETRE POPA

Interioare din Expoziția de istorie

Foto: Marius Motreanu (2009).

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Diorama (1992): *Postul de comandă și Lupta de noapte.*

Foto: Marius Motreanu (2009).

PETRE POPA

Însemne ale Armatei Române în Primul Război Mondial
(1916-1918). Expoziția permanentă de istorie.

Infanteria

Artileria

Foto: Marius Motreanu (2009).

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Cavaleria

Vânătorii de Munte

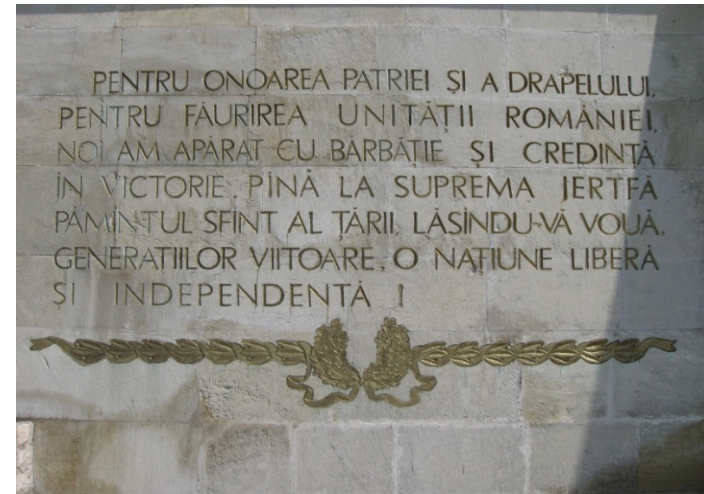

Foto: Marius Motreanu (2009).

PETRE POPA

Mesaj pentru posteritate... (1984).

Basoreliev (Adrian Radu). Secțiunea I: *Lupta la baionetă.*

Foto: Marius Motreanu (2009).

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Secțiunea a II-a: *Apărarea drapelului de luptă.*

Secțiunea a III-a: *Spre linia I.*

Foto: Marius Motreanu (2009).

PETRE POPA

Mozaic *gen* Murano din interiorul mausoleului.
(Petre Achițenie).

Scena I: *Pe câmpul de bătălie.*

Scena a II-a: *Contribuții la lupta de apărare.*

Foto: Marius Motreanu (2009).

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Scena a III-a: *Victoria*.

Bolta Voievozilor.

Foto: Marius Motreanu (2009).

PETRE POPA

Pictură neobizantină la osuar (Petre Achițenie):

Maica Domnului

Iisus Hristos

Foto: Marius Motreanu (2009).

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Osuarul. *Coroana recunoștinței.*

Sarcofagul de cristal.

Foto: Marius Motreanu (2009).

PETRE POPA

Omagii contemporane (1984).

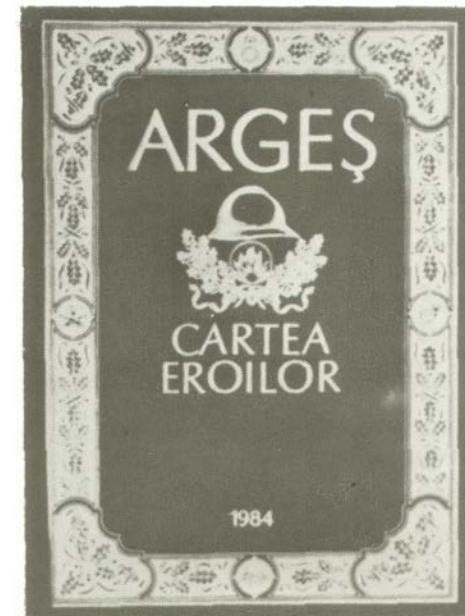

Foto: Marius Motreanu (2009).

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

„Ca semn de cinstire și pentru eternizarea memoriei eroilor neamului, căzuți în bătăliile din timpul Primului Război Mondial, părinții și urmașii lor au durat, după datina străbună, falnicul Mausoleu de la Valea Mare – Câmpulung, devenint o adevărată vatra sacră a oamenilor de pe străvechile plaiuri muscelene și argeșene, un simbol al cutezanței înscrise cu litere de aur în zbciumata istorie a națiunii noastre. Monumentul a fost ridicat chiar pe locul unde, la sfârșitul anului 1916, s-au desfășurat aprige lupte între unități ale armatei române și importante grupări ale invadatoarei armate germane și austro-ungare.

Greul luptelor purtate pe culoarul Bran – Rucăr – Câmpulung l-au dus diviziile 22 și 12 ale Armatei române, formate din regimentele de infanterie 7 *Prahova*, 10, 32 *Mircea*, 49, 50 și 64, respectiv, 60, 62, 68 și 30/70 *Muscel*. Fii ai națiunii, țărani, muncitori și intelectuali, la chemarea patriei mame – România, și-au vărsat aici sângele, și-au dat viața pentru apărarea pământului lor strămoșesc. În fața tuturor acestor eroi, avem datoria să ne înclinăm cu profundă recunoștință.

Amplasat pe o poziție dominantă, prezentând o linie arhitecturală originală, mausoleul amintește dorința fierbinte și nestrămutată a tuturor acelor care, de-a lungul timpului, au luptat cu bărbăție și credință în victorie, până la suprema lor jertfă, spre a triumfa idealul de veacuri al făuririi unității românești. Pentru cinstirea și păstrarea cu sfințenie a tradițiilor poporului, începând cu anul 1979, s-au realizat, la acest important monument istoric, grav deteriorat în urma cutremurului din 4 martie 1977, însemnate lucrări de consolidare și o amplă dezvoltare. Se pun, astfel, mai bine în valoare atât mausoleul, cât, mai ales, înaltele fapte de vitejie și de eroism fără seamăn ale ostașilor și populației civile, inclusiv ale femeilor muscelence, în crâncena înclăstare cu dușmanul cotropitor”. (Ion Sîrbu, *Cuvânt înainte, Argeș. Cartea eroilor*, Tipografia *Argeș*, Pitești, 1984, p. 7-8).

PETRE POPA

Intrarea în mausoleu (1984).
Vasul pentru flacăra veșniciei (1984).

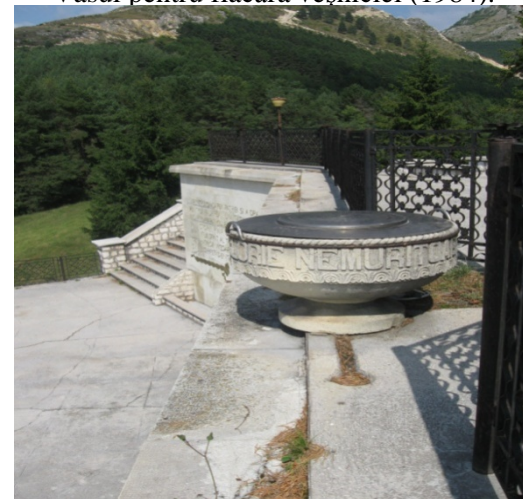

Foto: Marius Motreanu (2009).

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

De pe treptele mausoleului spre terasa de paradă.

Foto: Marius Motreanu (2009).

Reper actual pe culoarul Câmpulung - Bran:
Memorialul de Război Mateiaș.
Foto: Marius Motreanu (2009).

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

EROI ÎNSCRIȘI PE PLĂCILE DE LA OSUARUL MAUSOLEULUI MATEIAȘ*				
Unitățile militare	Ofițeri	Subofițeri	Soldați	TOTAL
0	1	2	3	4
Regimentul 30 Dorobanți <i>Muscel</i>	3	—	19	22
Regimentul 7 Infanterie <i>Prahova</i>	6	40	133	179
Regimentul 9 Infanterie	1	—	2	3
Regimentul 10 Infanterie <i>Putna</i>	3	11	48	62
Batalionul Mixt 17/19	1	—	—	1
Regimentul 22 Infanterie	—	1	2	3
Regimentul 32 Infanterie <i>Mircea</i>	10	59	183	252
Batalionul Mixt 36/76	2	2	9	13
Regimentul 49 Infanterie	2	—	—	2
Regimentul 50 Infanterie	4	8	97	109
Regimentul 54 Infanterie	1	—	1	2
Regimentul 58 Infanterie	1	—	2	3
* Situație nominală în: Cristache Gheorghe, Ionel Batalli, op.cit., p. 118-148.				

PETRE POPA

0	1	2	3	4
Regimentul 60 Infanterie	3	10	70	83
Regimentul 62 Infanterie	2	6	93	101
Regimentul 64 Infanterie	8	2	26	36
Regimentul 68 Infanterie	6	4	8	18
Regimentul 70 Infanterie <i>Pravăț</i>	2	14	253	269
Regimentul 72 Infanterie	—	1	3	4
Regimentul 81 Infanterie	2	—	—	2
Regimentul 82 Infanterie	2	1	3	6
Regimentul de Escortă Regală	1	1	—	2
Regimentul 4 Călărași	—	1	5	6
Regimentul 6 Călărași	—	2	6	8
Regimentul 2 Artilerie	—	—	2	2
Regimentul 11 Artilerie	—	1	1	2
Regimentul 22 Artilerie	—	3	3	6
Regimentul 3 Obuziere	—	2	—	2
Compania a 3-a Pionieri	—	2	6	8
Alte unități	1	2	12	15
TOTAL GENERAL	61	173	987	1221

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Loc de pelerinaj: Memorialul de Război Mateiaș.

Foto: Marius Motreanu (2009).

EPILOG

Pentru consemnarea unui sfert de veac de la inaugurarea Memorialului de Război Mateiaș (1984-2009), s-au preconizat mai multe activități, organizate sub egida factorilor decizionali ai Argeșului. Recesiunea financiară, demiterea guvernului (13 octombrie 2009), campania electorală prezidențială, timpul deosebit de friguros din Muscel au determinat revizuirea programului.

Cel mai important reper a devenit expoziția organizată, la Pitești, de Biblioteca Județeană *Dinicu Golescu* Argeș, director, Octavian Mihail Sachelarie, director adjunct, Mihaela Voinicu, deschisă vineri, 23 octombrie 2009. S-a realizat de tinerii istorici Marius Motreanu, Răzvan Rudi, Mihaela Năstase, Eduard Fișcă, foști studenți ai autorului, împreună cu Dan Bucșan și Traian Brînaru. Printre participanți: Manole Bivol, amintit constant în acest demers, și colonel (r.) Marius Balaban, președinte, Filiala Argeș, Asociația *Cultul Eroilor*. Ziarul *Argeșul*, din Pitești, director, Mihai Golescu, publicase o pagină specială consacrată momentului la 20 octombrie 1984. Ulterior, în contextul sărbătoririi Zilei Naționale a României, 1 Decembrie, la Cercul Militar din Pitești s-a organizat simpozionul tematic invocat anterior (26 noiembrie 2009).

Volumul nostru rămâne, așadar, o dovadă a consecvenței privind reliefa eroismului militarilor români, căzuți la datorie pe înălțimile Mateiaș, precum și a respectului purtat celor ce le venerează memoria lor perpetuă.

Pitești, 5 decembrie 2009

Prof. univ. dr. Petre POPA

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

BIBLIOGRAFIE SPECIALĂ

- Baci, Dumitru, *Lumini muscelene*, Editura Sport-Turism, București, 1980;
- Bulacu, Ion, *Memorialul Mateiaș. Pliant*, Societatea Cultul Eroilor, Filiala Argeș, Pitești, 2009;
- Chița, Gheorghe, *Câmpulung și Județul Mușcel. Monografie ilustrată*, Ediția a III-a, Editura Ars Docendi, București, 2007;
- Dumitru-Maică, Gheorghe (în colaborare), *Plaiuri argeșene*, Editura Sport-Turism, București, 1982;
- Gheorghe, Cristache, Batalli, Ionel, *Ansamblul Monumental de la Valea Mare - Mateiaș*, Editura Militară, București, 1985;
- Kirițescu, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea neamului*, Ediția a II-a, București, 1984;
- Mavrodin, Teodor, Cristocea, Spiridon, *Câmpulung. Mic îndreptar turistic*, Editura Sport-Turism, București, 1983;
- Pârnuță, Gheorghe (coordonator), *Câmpulung – Muscel. Ieri și azi*, Tipografia Universității din București, 1974;
- Popa, Petre (coordonator), *Argeș. Cartea eroilor*, Tipografia Argeș, Pitești, 1984;
- Popa, Petre, *Mausoleul de la Valea Mare Câmpulung Muscel*, Tipografia Argeș, Pitești, 1984, 1988;
- Trâmbaciu, Ștefan, Bălan, George, *Bătălia din zona Bran – Câmpulung*, București, 2003;
- Țepelea, Gabriel, *Însemnări de taină*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997.

*INDICE DE PERSOANE*¹

A

Abadie, Paul – 15
Achițenie, I. L. – 68
Achițenie, Petre – 68, 70-72, 86, 126, 138, 140
Albani, Constantin – 59
Alexandrescu, Dragoș – 37
Alexandrescu, Ștefan – 66
Alexandru Macedon – 9
Andreescu, Dragoș – 85
Andreescu, Traian – 84, 113
Anghel, Constantin – 113
Anghel, Paul – 109
Angheluș, Nicolae – 21, Coperta IV
Antipa, Victor – 25
Antonescu, Ion – 34
Arsene, Constantin – 57
Artemisa (regină) – 8
Averescu, Alexandru – 43

B

Baciu, Dumitru – 151
Baiulescu, Ion – 12
Balaban, Marius – 66, 150
Baloșin, State – 47
Basarab (dinastie) – 94

---

¹ Paginile la numele citate de peste zece ori sunt consemnate prin *Passim*.

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Basarab I – 30, 96
Batalli, Ionel – 22, 58, 72, 115, 118, 147, 151
Băcanu, Ion – 115, 122
Bădescu, Petre – 76
Băjan, Dragoș – 89
Bălan, George – 81, 151
Bălcescu, Nicolae – 31, 109
Bărboi, Ioan – 54, 70, 89, 123
Bărbulescu, Florinel – 68
Bica, Nicolae L. – 68
Biolan, Toma – 88, 113
Bivol, Manole – *Passim*
Bivol, Mihai – 76
Bizon, Cucu I.N.G. – 65
Brătianu (familie) – 31
Brătianu, Ion C. – 12
Brâncoveanu, C. – 31, 69, 70
Brînaru, Traian – 2, 150
Bucșan, Dan – 2, 150
Budan, Gheorghe – 76
Bulacu, Ion – 66, 151
Bulacu, Maria – 88
Burebista (rege) – 29, 69
Butoi, Nicolae – 113

C

Calinic Argeșeanul – 82
Capșa, Paul – 20, 59
Carlyle, Thomas – 10
Carol I – 32, 94
Carol II – 94
Carol I Robert – 30

PETRE POPA

Catană, Gheorghe – 84, 89, 128
Călin, Andrei – 82
Căpitanu (eponim) – 41
Cârstoiu, Constantin – 20
Câta, Wilhelmina – 113
Cebuc, Ruxandra C. – 68
Chiriță, Ion – 114
Chița, Gheorghe – 115, 119-122, 151
Ciobanu, Victoria – 53
Ciobăcel, Maria – 53
Ciolan, Vasile – 64
Cîrstoiu, Ion – 90
Constantin Șerban (domn) – 95
Constantinescu, Grigore – 72
Constantinescu, Romulus – 20, 59, 64, 89
Copae, Georgică – 25, 89
Costache, Florea – 90
Crai (eponim) – 41
Cristea, Miron – 13
Cristocea, Spiridon – 20, 115, 127, 151
Cuza, Alexandru / Vodă – 31, 109, 110

D

Daschievici, Ilie – 53
Davidescu, Gheorghe – 66
Davila, Alexandru – 88, 90, 106
Decebal (rege) – 30, 69, 107
Dinițoiu, Florea – 75
Dinuliu, Petre – 113
Dobre, Gheorghe – 57, 123
Dobrin, Manole – 54
Dobrin, Nicolae – 105

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Dragomir, Constantin – 57
Drăgan, Dumitru – 113
Drăguț, Vasile – 59, 84
Dumitrache, Eugen – 54
Dumitrescu, Lazăr – 54
Dumitrescu, Petre – 113
Dumitru-Maică, Gh. – 151
Duță, Sebastian – 89

E

Eminescu, Mihai – 107
Enescu, Ion – 77

F

Falkenhayn, Erich von – 41
Ferdinand I – 33, 94
Filipescu, Vasile – 113
Fîșcă, Eduard – 150
Focșa, Ion – 113
Fușcă, Dumitru – 57, 123

G

Ganță, Ion – 64
Gava, Radu – 73
Găiseanu, Traian – 42
Georgescu, Nicolae – 60
Gheorghe (sfânt) – 95
Gheorghe, Cristache – 22, 115, 118, 147, 151
Gheorghe, Ion – 75
Gheorghe, Rodica V. – 68
Gheza, Satmary – 67, 124
Ghinescu, Ion D. – 11

PETRE POPA

Ghizdavăț, Ion – 89
Girip, Aurel – 68
Golescu (familie) – 31
Golescu, Dinicu – 95, 115, 150
Golescu, Mihai – 150
Greceanu, Olga – 47
Grecescu, Grigore – 46, 118
Grigore, Ion – 68
Grigorescu, Nicolae (eponim) – *Passim*

H

Hada, Marian – 25
Hardouin Mansart, J. – 9
Hristodol, Gheorghe – 22

I

Iancu, Avram – 111
Iancu de Hunedoara – 69
Idoraș, Ion – 25, 89
Iisus Hristos – 8, 9, 140
Ilie Rizea, Iulian – 53, 58, 72
Ion, Monica – 2, 25
Ionescu-Berechet, D. – 13, 46, 47, 118, 127
Ionescu de la Brad, Ion – 4
Ionescu, Traian – 54
Ioniță, Marin – 18
Iorga, Nicolae – 10
Iosif, Petre – 74
Iulia / Alba (eponim) – 33, 112

J

Jitea, Ion – 77

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

K

Kazunovschi, Ernest – 59
Kirițescu, Constantin – 40, 151
Kogălniceanu, M. – 110

L

Laza, Miron – 18
Lădaru, Gheorghe – 85, 128
Luca, Ion – 110
Ludovic XIV – 9
Lupu, Ion – 113
Lupu, Mihaela – 113

M

Maica Domnului – 140
Manole (legendar) – 92
Manu, Cornelia – 25
Manu, Valeriu – 54, 56, 124, 125
Maria (regină) – 33
Marica, Iulian – 2, 25
Marinel, Adrian – 58
Marinescu, Gheorghe – 54
Marinescu, Victor – 54
Mateescu, Gheorghe – 53
Matei Basarab (domn) – 39, 69, 95, 96, 127
Matei, Petre – 76
Mateiaș (eponim) – *Passim*
Mausol (rege) – 8, 9
Mavrodin, Teodor – 72, 115, 127, 151
Mărăcine, Filofteia – 21
Mărășteanu, Octavian – 77
Miclea, Spirea – 54, 56, 124, 125

Mihai, Dumitru – 68
Mihai, Ilie – 77
Mihai Viteazul – 31, 47, 69, 70, 108, 109, 112, 121
Mircea (eponim) – 41, 143, 147
Mircea cel Bătrân – 31, 69, 70, 107
Mircescu, Grigore – 86
Mitulescu, Moise – 88
Montesquieu, Ch. de – 10
Morgen, Kurt von – 40
Motreanu, Bianca – 2, 25
Motreanu, Marius – *Passim*
Mușescu, Alexandru – 54
Munteanu, Mircea – 68
Mușatini (dinastie) – 107

N

Naghi, Victor – 57
Nanu, Constantin – 114
Napoleon I – 9, 91
Năstase, Mihaela – 150
Neagoe Basarab (domn) – 69, 94, 96
Neață, Gheorghe P. – 68
Necula, Corneliu – 88
Nedelcu, Ion – 57
Negru Vodă (legendar) – 47, 94, 121
Nicolae (sfânt) – 98
Nicolae Alexandru (domn) – 94
Nicolae, Gheorghe – 50, 73, 84, 128
Nicolaescu, Mihai – 73
Nicolăescu, Sergiu – 19
Nicolescu, Constantin – 81
Nicolescu, Florian – 46, 118

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Nicolescu, Gheorghe – 72
Nicollo (Frații) – 47
Niculescu, Dem – 88, 113
Nițu, Rodica – 25

O

Oancea, Gheorghe – 53, 85, 90, 124
Olteanu, Constantin – 57
Oprea, Ion – 57
Oprea, Nicolae – 114

P

Pacea, Gheorghe – 54
Pantilie, Ion – 87
Pascu, Ștefan – 22
Pătru, Ion – 2, 58, 115, 129
Păunescu, Nicolae – 57, 67, 123
Pâcălăbescu Mihai, I. – 14
Pârnuță, Gheorghe – 151
Pârvu Mutu (pictor) – 97
Petrache, Emil – 75
Petre, Constantin – 14
Petre, Gheorghe – 14
Petrescu, Aurica – 84
Petrescu, Camil – 109
Petrescu, Dorel – 54
Pietrăreanu, Ion – 88
Pittini, Beniamin – 90
Popa, George – 85, 128
Popa, Livia – 14
Popa, Petre – *Passim*
Popa, Sandu – 14

PETRE POPA

Popescu, Florian – 113
Popescu, Gheorghe – 68
Popescu, Ion – 19
Popescu, Marin – 25
Popescu, Nicolae – 57
Popescu, Petre – 64
Popescu, Vasile – 113
Postolache, Vasile – 50
Poștoacă, Donia F. – 72
Poștoacă, Gheorghe – 77
Poterășu, Dan – 67
Poterășu, Nicolae – 57

Q

Qin (dinastie) – 9

R

Radu I (domn) – 94
Radu, Adrian – 19, 62, 63, 70, 86, 129, 136
Radu, Cristina – 113
Radu de la Afumați (domn) – 31, 94
Radu, Ion – 78
Raicu, Andreea – 113
Razu, Aristide – 41
Rădulescu-Codin, C. – 46
Rizeanu, Vasile – 60
Roman, Vasile – 59
Romano, Paul – 113
Roșu, Marin – 73
Rotaru, Elena – 65
Roxin, Ion – 113
Rudi, Răzvan – 150

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Rusu, Mihail – 59

S

Sachelarie, Octavian M. – 150

Samoilă, Constantin – 54

Săfîrbașa, Pavel – 53

Sendel, Alexandru – 58

Seneslau (medieval) – 30

Sima, Rodica – 85

Siman, Constantin – 20, 88

Simionescu, Ion – 12

Sîrbu, Ion – 15, 20, 50, 53, 56, 84, 115, 124, 143

Smarandache, Dumitra – 84, 128

Sorescu Gheorghe, C. – 113

Stan, Doru Gabriel – 2, 25

Stancu, Radu – 72

State, Viorel – 50

Stănciulescu, Gheorghe – 57

Stănescu, Gheorghe – 84, 128

Stoenescu, Florea – 57

Stoica (meșter) – 97

Strejan, Ion – 68

Ș

Șain, Mihai – 57

Șandru, Cornel – 68

Șerb, Teodor – 77

Șorcaru, Constantin – 58

Ștefan cel Mare – 69, 70, 107, 108, 111

Ștefănescu Delavrancea, B. – 108

Șuțoiu, Dumitru – 113

T

Tache, Lucian – 54
Tărchilă, Dan – 107
Tătulescu, Maria – 57, 77
Tăutu, Nicolae – 111
Tecău, Florin – 66
Teodorescu, Aurel – 67
Teodorescu, Emil – 15
Teodoroiu, Ecaterina – 111
Teodoru, Ștefan – 57
Tican Rumano, M. – 115, 121
Tipnaste (eponim) – 2-4
Traianus (împărat) – 30, 69
Trâmbaciu, Ștefan – 6, 23, 53, 58, 72, 123, 151
Tudor, Cătălin – 2
Tudor, Sevastian – 90
Tutză, Cristian – 113
Tușă, Romeo Vasile – 37

Ț

Țepelea, Gabriel – 13, 151, Coperta IV
Țîru, Constantin – 54
Țolea, Gheorghe – 76
Țuțui, Gheorghe – 13

U

Ungheanu, Mihail – 90
Ungureanu, Octavian – 20

V

Vasilescu, Gabriela – 54
Văcaru, Gheorghe – 54

MEMORIALUL DE RĂZBOI MATEIAȘ

Vintilă, Maria – 84
Vlad Țepeș (domn) – 31, 69
Vladimirescu, Tudor – 31, 109
Vladislav I Vlaicu (domn) – 94
Voicu, Nicolae – 67, 124
Voinescu, Silvestru – 72
Voinicu, Mihaela – 150

Z

Zanfir, Constantin – 84, 85, 128
Zavulovici, Sorin – 113
Zărnescu, Constantin – 88, 113
Zărnescu Munteanu, I. – 68
Zăvoianu, Vasile – 53
Zepiș, Maria – 25
Zepiș, Mironica – 25
Zevedei, Nicolae – 114

CUPRINS

• Cuvânt înainte	5
• Introducere	7
• Evocare (1988).....	26
I. Recviem.....	29
II. Eroism pentru apărarea oraşului Câmpulung (1916)	39
III. Din istoria edificării Mausoleului Mateiaş.....	45
IV. Muzeul Ansamblului Monumental	56
V. Basorelieful	62
VI. Noile lucrări din interiorul mausoleului	67
VII. Alte dotări în cadrul complexului monumental ...	75
VIII. Câteva considerente asupra arhitecturii generale.....	79
IX. Festivităţile inaugurale din 24 octombrie 1984....	83
X. Locul şi rolul Memorialului de Război Mateiaş în sistemul monumentelor din Argeş – Muscel	92
XI. Gânduri, emoţii, sentimente	100
XII. „ <i>Glorie eroilor neamului românesc</i> ”	106
• Postfaţă.....	115
• Imagini şi comentarii.....	117
• Epilog	150
• Bibliografie specială.....	151
• Indice de persoane.....	152

